

รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เรื่อง

กระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่

THE PROCESS OF MORAL PROMOTION IN APPROPRIATE BEHAVIOR
OF STUDENTS IN MAEJO-PHRAE UNIVERSITY, PHRAE PROVINCE

โดย

กรรณิการ์ กาญจน์ดา   น้ำฝน รักประยูร   ศศิกานต์ คู่วัฒนา

รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เรื่อง กระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษามหาวิทยาลัย
แม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่

THE PROCESS OF MORAL PROMOTION IN APPROPRIATE BEHAVIOR OF
STUDENTS IN MAEJO-PHRAE UNIVERSITY, PHRAE PROVINCE

ได้รับการจัดสรรงบประมาณวิจัย ประจำปี 2552
จำนวน 65,000 บาท

หัวหน้าโครงการ   กรรณิการ์ กาญจน์ดา
ผู้ร่วมโครงการ   น้ำฝน รักประยูร
                                 ศศิกานต์ คู่วัฒนา

งานวิจัยเสร็จสิ้นสมบูรณ์

31/ พฤษภาคม/ 2553

กระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของ
นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่
THE PROCESS OF MORAL PROMOTION IN APPROPRIATE
BEHAVIOR OF STUDENTS IN MAEJO-PHRAE UNIVERSITY,
PHRAE PROVINCE

กรรณิการ์ กาญจน์ดา น้ำฝน รักประยูร ศศิกันต์ คูวัฒนา
KANNIKA KANJUNDA NAMFON RAKPHAYOON
SASIGARN KUVATTANA

มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ 17 หมู่ 3 ต.แม่ทราย อ.ร้องกวาง จ.แพร่ 541000

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหาและสาเหตุการขาดจริยธรรมของนักศึกษา 2) กระบวนการและวิธีการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา และ 3) ผลของวิธีการส่งเสริมจริยธรรม ประชากร คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ชั้นปีที่ 1-4 ที่ศึกษาอยู่ในปีการศึกษาที่ 2/2551 และ 1/2552 กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .78 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากการศึกษาสภาพปัญหาด้านจริยธรรมในการประพฤติตนพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในทั้ง 3 ด้านคือ คุณลักษณะทางจริยธรรม ด้านวินัยและด้านพฤติกรรมโดยทั่วไป สำหรับสาเหตุการขาดจริยธรรมของนักศึกษาที่สำคัญที่สุดเป็นผลมาจากพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว สภาพแวดล้อมการอยู่อาศัย และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจากสถานศึกษา ด้านกระบวนการส่งเสริมจริยธรรม พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ ความน่าสนใจของกิจกรรม ความเหมาะสมของระยะเวลา ความเหมาะสมของสถานที่ ความเป็นประโยชน์ของกิจกรรม และการนำความรู้ที่ได้

ไปใช้ สำหรับวิธีการส่งเสริมจริยธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างมากว่าทุกโครงการเป็นวิธีการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติอย่างเหมาะสมของนักศึกษา โดยโครงการที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ โครงการประกวดเรียงความ โครงการอบรมธรรมะ และโครงการแข่งขันการพูด ผลของวิธีการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติอย่างเหมาะสมของนักศึกษา จากทั้ง 6 โครงการ พบว่าโดยทั่วไปนักศึกษามีความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ของทุกโครงการในระดับปานกลางถึงระดับมาก

Abstract

This research aimed to investigate 1) cause and state of problem of students' moral deficiency 2) process and method for promoting morality in students' appropriate behavior and 3) result of method in moral promotion. Population was students enrolling in the semester of 2/2008 and 1/2009. Data were collected through a purposive sampling. The questionnaire had a reliability of .78. Mean and standard deviation were utilized for data analysis. Findings were as follow: In state of problem, most students had an appropriate behavior in 3 aspects namely; moral characteristic, rule of discipline, and general behavior. For the cause of moral deficiency towards students' behavior, it was found that background of upbringing was the most important factor and others were living surrounding and indoctrination of institution. In moral promoting process, it revealed that the factors of achievement were publicity, interest of activity, suitability of duration, suitability of place, activity usefulness, and utilization. For moral promoting method, most respondents highly agreed that all projects were appropriate for moral promoting. The first three projects that had the most average were essay contest, moral training and speech contest. The result of moral promotion from 6 projects showed that students in general gave opinion towards all aspects at moderate to high level.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัย เรื่อง กระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของ นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2552 ท่านอธิการบดีและผู้บริหารที่ให้โอกาสและสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณนักศึกษาทุกคนที่ให้ความร่วมมือ และเป็นส่วนสำคัญในการเก็บข้อมูลการวิจัย ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ให้คำปรึกษา แนะนำ จนกระทั่งงานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

หากงานวิจัยฉบับนี้ มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขออภัยไว้ด้วยความยินดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์แก่งานและบุคลากร

กรรณิการ์ กาญจน์ดา

สารบัญเรื่อง

	หน้า
บทคัดย่อ	(1)
ABSTRACT	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญตาราง	(6)
สารบัญภาพ	(7)
บทที่ 1	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	4
กรอบการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่ได้รับ	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	6
จริยธรรม	7
พฤติกรรม	14
วัฒนธรรม	21
โครงสร้างของสังคม	33
การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	46
บทที่ 3 อุปกรณ์และวิธีการ	50
การศึกษาข้อมูลและการวางแผนดำเนินงานเบื้องต้น	50
การกำหนดขอบเขตการศึกษา	50
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	51
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	52
การเก็บรวบรวมข้อมูล	52
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้	52

สารบัญเรื่อง

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	54
ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อให้ทราบเพศ และสถานภาพของผู้ตอบ	
แบบสอบถาม	55
ตอนที่ 2 ลักษณะพฤติกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่	
เฉลิมพระเกียรติ	56
ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม	59
ผลการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติ	
ตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ	
จังหวัดแพร่	60
1. โครงการอบรมธรรมะ เรื่อง แนวทางในการประพฤติตนอย่าง	
เหมาะสมของนักศึกษา	60
2. โครงการป่ายธรรมะในสถานศึกษา	62
3. โครงการประกวดเรียงความ เรื่อง แนวทางในการประพฤติตน	
อย่างเหมาะสมของนักศึกษา	65
4. โครงการเสวนาธรรม เรื่อง ธรรมะพื้นฐานกับการปฏิบัติตนของ	
นักศึกษา	67
5. โครงการแข่งขันทักษะการพูด เรื่อง จริยธรรมสำหรับนักศึกษา	69
6. โครงการแข่งขันละครธรรมะ เรื่อง จริยธรรมนำชีวิต	71
บทที่ 5 สรุปและวิจารณ์ผล	74
สรุปผลการวิจัย	74
อภิปรายผลการวิจัย	78
ข้อเสนอแนะทั่วไป	85
บรรณานุกรม	86
ภาคผนวก	89
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	90
ภาคผนวก ข ภาพการจัดกิจกรรมโครงการ	104
ภาคผนวก ค ประวัติผู้วิจัย	111

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	55
2	แสดงระดับลักษณะพฤติกรรมของนักศึกษา	57
3	แสดงจำนวนและร้อยละระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม	59
4	แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	60
5	แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการอบรมธรรมะ	61
6	แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	62
7	แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการป่ายธรรมะ	64
8	แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	65
9	แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการประกวดเรียงความ	66
10	แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	67
11	แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการเสวนาธรรม	68
12	แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	69
13	แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการแข่งขันทักษะการพูด	70
14	แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	71
15	แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการแข่งขันละครธรรมะ	72

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ความหมายและลักษณะของจริยธรรม	2
2	กรอบการวิจัย	5
3		

บทที่ 1

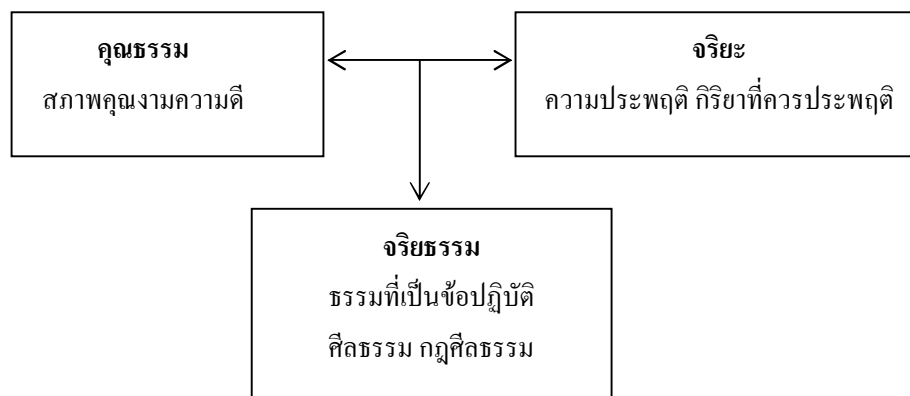
คำนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในลักษณะของค่านิยมในด้านวัตถุ การรับเอาวัฒนธรรมของชาติตะวันตกเข้ามา มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อขนบธรรมเนียม ประเพณี และค่านิยมของคนไทย วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัดและส่งผลกระทบต่อระดับจริยธรรมให้ลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ ปัจจุบันเยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ กระทำ ความผิดในลักษณะต่าง ๆ สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นและสังคม ปัญหาทางจริยธรรมในสังคมไทยนับวันจะมีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะคนส่วนใหญ่มองว่าจริยธรรมเป็นเรื่องนามธรรมเป็นจิตสำนึกของปัจเจกบุคคลไม่ใช่ของสังคมโดยรวม (สุริยะ สิริโรจน์งาม, 2547 หน้า 1)

การพัฒนาจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับเยาวชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นเป้าหมายหนึ่งที่สำคัญของการจัดการในระบบปฏิรูปการศึกษา ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษาในระดับต่าง ๆ ที่ต้องทำหน้าที่สั่งสอนให้นักเรียน นักศึกษาเป็นผู้ที่มีทั้งความรู้ ความสามารถและคุณธรรมจริยธรรมประจำตน (จรัส ถาวร, 2549 หน้า 2)

คุณธรรม จริยธรรม มีการใช้ควบคู่หรือแทนกันอยู่เสมอ คุณธรรมในความหมายทั่วไป คือ คุณสมบัติที่ดี คุณสมบัติที่เป็นธรรมของบุคคลอันเกิดจากการสั่งสอนของบิดามารดา ครูอาจารย์ หรือเกิดจากขนบธรรมเนียมประเพณีที่ถ่ายทอดกันมา ส่วนจริยธรรมเป็นสิ่งดีที่ยอมรับโดยคนทั่วไป ให้เป็นแบบอย่างของการคิดและการปฏิบัติจนเป็นพฤติกรรมที่ดีของบุคคล (ชินวุธ สุนทราสีมะ อ่างใน จินตนา บุญบงการ, 2547 หน้า 23) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่าคุณธรรม คือ สภาพคุณงามความดี และจริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม ส่วน จริยะ แปลว่า ความประพฤติ หรือ กิจที่ควรประพฤติ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 ความหมายและลักษณะของจริยธรรม

(จินตนา บุญบงการ, 2547 หน้า 25)

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำนโยบายและกำหนดแนวทางในการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ โดยคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ เสริมสร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ และเชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา กลไกยุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ การสร้างวัฒนธรรมสถานศึกษา โดยนำคุณธรรมเข้าไปเป็นวิถีชีวิตของคนในสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ สถานศึกษาต้องยึดหลักเรื่องเหล่านี้ในการให้การศึกษอบรม ทั้งนี้ครูและผู้บริหารต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันเน้นด้านวิชาความรู้มากกว่าด้านคุณธรรม ผลที่เกิดขึ้น คือ เด็กเรียนเก่ง รอบรู้ วิชาการด้านต่างๆ แต่มีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม เด็กถูกบังคับโดยระบบการศึกษาที่มุ่งการแข่งขันเพื่อให้ตนเองมีโอกาสเรียนต่อสูงขึ้นในระบบการศึกษาแบบแพ้คัดออก สังคมเราทุกวันนี้เต็มไปด้วยคนเก่งแต่ไร้คุณธรรม (สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

คุณธรรมเป็นแก่นสารของการศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนการสอน การศึกษาไทยเริ่มขึ้นจากภายในครอบครัวแล้วขยายออกไปสู่วัด วัง และโรงเรียน ดังนั้นวิธีการจัดการศึกษาจึงมีรูปแบบของการสาธิตสอนฝึกฝน บรมบ่มนิสัย ซึ่งต้องมีคุณธรรมเป็นหลักและเป็นพื้นฐานในทุกองค์ประกอบของการศึกษา ที่เห็นได้ชัดคือ คุณธรรมที่เป็นเนื้อหาวิชาของหลักสูตร คุณธรรมของผู้เป็นครูและศิษย์ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ที่สำเร็จการศึกษา วิธีการอบรมสั่งสอน และการสอดแทรกคุณธรรมในกระบวนการต่างๆ ของการศึกษา (สุม อมรวิวัฒน์ อ่างโน ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2544 หน้า 253)

การประยุกต์ใช้แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม กระบวนการอบรมขัดเกลาทางสังคม กับ การเสริมสร้างจริยธรรม การอบรม ถือเป็นกระบวนการปลูกฝังบรรทัดฐานของกลุ่มให้เกิดขึ้นใน ตัวบุคคล เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถอยู่ร่วมกับกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกได้ ทำงานร่วมกับผู้อื่นและ ปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้องในสายตาของสังคมนั้น จุดมุ่งหมายของการขัดเกลาทางสังคม คือ เพื่อให้สมาชิกในสังคมได้เรียนรู้และสามารถปฏิบัติตามบรรทัดฐาน (norms) ของสังคม สามารถที่จะเลือกว่าอะไรควรปฏิบัติ และอะไรไม่ควร อะไรเป็นข้อห้ามของสังคม อะไรไม่ใช่ นอกจากนั้นยังมีวัตถุประสงค์สร้างหรือปลูกฝังระเบียบวินัย หรือพฤติกรรมที่มีการยอมรับใน สังคม รวมทั้งการปลูกฝังค่านิยม อันรวมถึง ศีลธรรมและจริยธรรมด้วย ผู้ที่มีบทบาทในการขัด เกลาสังคม คือ ครอบครัว เป็นหน่วยสำคัญที่อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดวัฒนธรรม แบบแผนทาง ศีลธรรม จริยธรรม ในการดำเนินชีวิตเบื้องต้นแก่เด็ก โรงเรียนมีอิทธิพลต่อการพัฒนา บุคลิกภาพ และความเชื่อในด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยฝ่ายหลักสูตรการศึกษาวิชาการต่าง ๆ และกิจกรรมโรงเรียนทั้งในและนอกหลักสูตร สุดท้าย คือ กลุ่มเพื่อนและ สื่อมวลชน (จินตนา บุญบงการ, 2547 หน้า 33-35)

มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ เป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาแห่งหนึ่งที่ไม่ ต่างจากสถาบันศึกษา แห่งอื่นๆ ที่ต้องเตรียมรับมือกับวิกฤตการณ์เหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็น การแต่ง กายตามแฟชั่นของนักศึกษา การไม่มีระเบียบวินัย การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และมี ค่านิยมที่ผิดๆ ในการคบเพื่อนชาย การถ่ายคลิปปวี การท้องระหว่างเรียน และอื่นๆ เป็นต้น มหาวิทยาลัยควรมีการจัดทำโครงการต่างๆ ที่เน้นให้นักศึกษาเห็นตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง เห็นความสำคัญของการใช้ชีวิตอย่างถูกต้อง อยู่ในศีลในธรรม ทั้งนี้ต้องเกิดจากความร่วมมือ ของทุกฝ่ายในสถานศึกษา ตั้งแต่นโยบายของผู้บริหาร การสนับสนุนของคณาจารย์ในด้านการ จัดการเรียนการสอนที่สอดแทรกเรื่องคุณธรรม จริยธรรม การดูแลเอาใจใส่เรื่องความประพฤติ ของนักศึกษา โดยไม่ผลักภาระให้เป็นเรื่องของอาจารย์ที่ปรึกษา หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง รวมถึง บุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันในการเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำที่ถูกต้องแก่นักศึกษา ทำใ้ นักศึกษาได้ใช้ชีวิตอยู่ในรั้วมหาวิทยาลัยอย่างมีความสุข การจัดกิจกรรมต้องเปิดโอกาสใ้ นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง รู้จักพิจารณาผลของการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และเกิด ความภาคภูมิใจและมีความยินดีที่จะปฏิบัติตามกิจกรรมด้วยความเต็มใจอันจะส่งผลต่อการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นได้ (สุธน จินดารัตน์) อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยแม่ โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ มาบ้างแล้ว แต่ยังขาดความต่อเนื่อง การเอาจริงเอาจังและขาดความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายของสถาบัน และที่สำคัญกิจกรรม

เหล่านี้ยังขาดการวัดและประเมินผลที่ชัดเจน ซึ่งหากมหาวิทยาลัยได้มีการทำวิจัยในเรื่องกระบวนการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในระดับอุดมศึกษาแล้ว เราจะสามารถตอบโจทย์แก่สังคมได้ว่า ทุกวันนี้ สถาบันการศึกษาได้มีการจัดการในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมให้นักศึกษาอย่างไร สถาบันการศึกษาสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมได้หรือไม่ มหาวิทยาลัยมีหลักเกณฑ์ การวัดประเมิน และผลของการจัดการศึกษาด้านคุณธรรม จริยธรรมที่สามารถตรวจสอบได้ดีเพียงใด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุการขาดจริยธรรมของนักศึกษา
2. เพื่อศึกษากระบวนการและวิธีการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติอย่างเหมาะสมของนักศึกษา
3. เพื่อศึกษาผลของวิธีการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติอย่างเหมาะสมของนักศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ชั้นปีที่ 1-4 ที่ศึกษาอยู่ในปีการศึกษาที่ 2/2551 และ 1/2552 จำนวน 1,200 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาในกลุ่มประชากรที่เข้าร่วมโครงการได้มาโดยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง

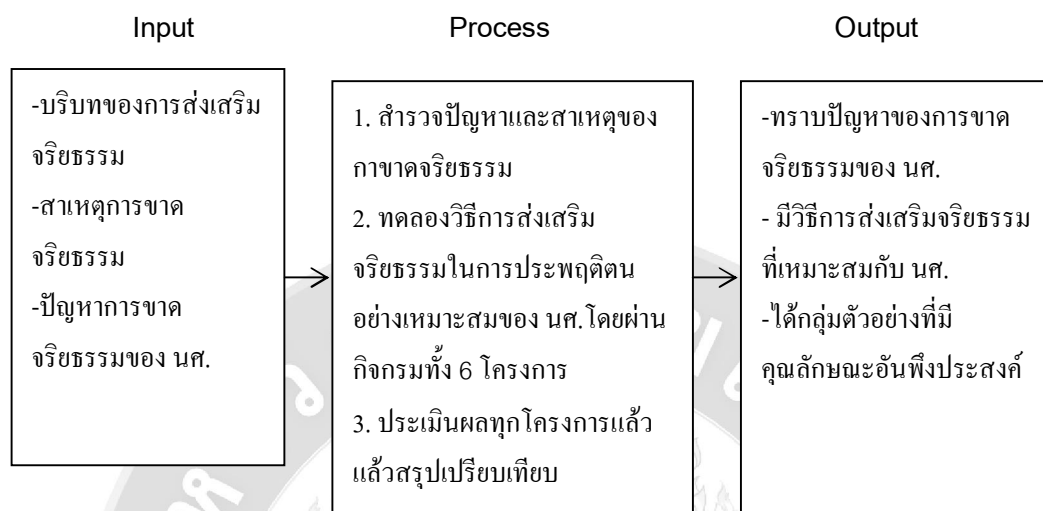
ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เป็นการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษาโดยผ่านกิจกรรมโครงการย่อย จำนวน 6 โครงการ คือ

1. โครงการอบรม เรื่องแนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา
2. โครงการป่ายธรรมะในสถานศึกษา
3. โครงการประกวดเรียงความ เรื่องแนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา
4. โครงการเสวนาธรรม เรื่องธรรมะพื้นฐานกับการปฏิบัติตนของนักศึกษา
5. โครงการแข่งขันการพูด เรื่องจริยธรรมสำหรับนักศึกษา
6. โครงการแข่งขันละครธรรมะ เรื่องจริยธรรมนำชีวิต

กรอบการวิจัย

กรอบการวิจัยสำหรับนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการจัดกิจกรรมผ่านโครงการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 กรอบการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการส่งเสริมจริยธรรม หมายถึงองค์ประกอบและขั้นตอนในการจัดกิจกรรมให้กับนักศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักศึกษามีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามที่มหาวิทยาลัยคาดหวังไว้

การประพฤติตนอย่างเหมาะสม หมายถึง พฤติกรรมของนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยคาดหวังให้นักศึกษาพึงกระทำและปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เช่น กิริยามารยาท การมีสัมมาคารวะ การปฏิบัติตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย การใช้ชีวิตอยู่ในหลักศีลธรรมอันดีงามของสังคม เป็นต้น

ประโยชน์ที่ได้รับ

จากการวิจัยทำให้เข้าใจถึงกระบวนการและวิธีการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษาและเป็นแนวทางให้กับสถานศึกษาในการปลูกฝังจริยธรรมให้กับนักศึกษาต่อไป

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. จริยธรรม

- 1.1 ความหมายของจริยธรรม
- 1.2 คุณลักษณะทางจริยธรรม
- 1.3 องค์ประกอบของจริยธรรม
- 1.4 หลักการพัฒนาทางจริยธรรม
- 1.5 กระบวนการส่งเสริมจริยธรรม
- 1.6 แนวการจัดกิจกรรมปลูกฝังจริยธรรม

2. พฤติกรรม

- 2.1 ความหมายของพฤติกรรม
- 2.2 องค์ประกอบของพฤติกรรม
- 2.2 ประเภทของพฤติกรรม
- 2.3 ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรม

3. วัฒนธรรม

- 3.1 ความหมายของวัฒนธรรม
- 3.2 ลักษณะของวัฒนธรรม
- 3.3 หน้าที่ของวัฒนธรรม
- 3.4 ประเภทของวัฒนธรรม
- 3.5 อัตตนิยมวัฒนธรรม
- 3.6 การขัดเกลาทางสังคม

4. โครงสร้างของสังคม

- 4.1 กลุ่มสังคม
- 4.2 สถาบันทางสังคม

4.2.1. สถาบันครอบครัว

4.2.2 สถาบันการศึกษา

4.2.3 สถาบันศาสนา

5. การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาและการส่งเสริมจริยธรรม

5.2 งานวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมและพฤติกรรม

1. จริยธรรม

จริยธรรมเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่ถูกต้องดีงามของสังคม และการขัดเกลาลัทธิใจมนุษย์

1.1 ความหมายของ จริยธรรม

จริยธรรม มาจากคำว่า “จริยะ” และ “ธรรม” ความหมาย “จริยะ” แปลว่า ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ “ธรรม” แปลว่า คุณความดี คำสั่งสอนในศาสนา หลักปฏิบัติทางศาสนา ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง เมื่อนำมารวมกัน “จริยธรรม” หมายถึงกฎเกณฑ์แห่งความประพฤติ หรือหลักความจริงที่เป็นแนวทางแห่งการประพฤติปฏิบัติ (สุริยะ สิริโรจนงาม, 2547, หน้า 8) นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมาย “จริยธรรม” ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉนิก (อ้างใน วินิตา สุทธิสมบุญ, 2541 หน้า 2) กล่าวว่า จริยธรรม (Morality) หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ ด้วยลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม อาจเป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน ผู้กระทำความผิดมากเกิดความพอใจว่า การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม หรืออาจเป็นลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มี เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษ พยายามกำจัด และผู้กระทำความผิดกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งไม่ถูกต้องและไม่สมควร

วีระ บำรุงรักษณ์ (อ้างใน วินิตา สุทธิสมบุญ, 2541, หน้า 4) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า เป็นแบบแผนความประพฤติซึ่งตั้งอยู่บนหลักคุณธรรม (Virtue) ซึ่งก็คือความรู้สึกนึกคิด (Mental Attitude) หรือสภาพของจิตที่เป็นกุศล เป็นพื้นฐานของการแสดงออก เป็นการกระทำพฤติกรรม หรือ กิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น สภาพจิตที่

เป็นกุศลที่เรียกว่า คุณธรรม เกิดขึ้นได้เพราะจิตรู้จักความจริง (Truth) ความดี (Goodness) และความงาม (Beauty)

เทพวิภวณ มณีวง (2538, หน้า 9) สรุปว่าจริยธรรมเป็นแนวทางในการประพฤติตน โดยจะเป็นตัวควบคุมความประพฤติของบุคคลให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคม อันเป็นการกระทำที่ดีงามทั้งกาย วาจา และใจ และก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อผู้อื่นและตน

สาเหตุการเกิดจริยธรรม สามารถแบ่งออกได้ 4 ชั้น ดังนี้

1. การเลียนแบบ เด็กอาจเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่แล้วนำมาปรับเข้ากับตนเอง เกิดได้ทั้งจากครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน และชุมชน
2. การแนะนำสั่งสอนทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมแก่เด็ก การแนะนำสั่งสอนเป็นการดูซึมหาอารมณ์และเจตคติของบุคคลอื่น
3. การลอกแบบ เด็กจะรับเอาบุคลิกภาพทางจริยธรรมของผู้ใหญ่ไว้เป็นของตน โดยอาศัยความรักและความชื่นชมในตัวผู้ใหญ่ อาจทำให้เด็กเกิดการลอกแบบจริยธรรมทั้งที่พึงประสงค์และ ไม่พึงประสงค์
4. การสร้างจริยธรรมของตนเอง เมื่อเด็กผ่านขั้นตอนการลอกเลียนแบบมาแล้ว เด็กจะสร้างจริยธรรมของตนเอง โดยการปรับตนเองในสภาพธรรมชาติ (Nature Self) กับตนเองในสภาพที่มีจริยธรรม (moral Self) เข้าด้วยกัน

(เอกสารประกอบการเรียนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช อ่างในวินิตา สุทธิสมบุญ, 2541, หน้า 10-11)

1.2 คุณลักษณะทางจริยธรรม

การสอนจริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักเรียน นักศึกษา องค์ประกอบสำคัญ การกำหนดคุณลักษณะทางจริยธรรมของเยาวชนไทยต้องมีความเหมาะสมกับและสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน

สมภพ ชีวรัฐพัฒน์ (2539, หน้า 9-10) กล่าวถึงคุณลักษณะทางจริยธรรมของคนไทย ที่จำเป็นต้องปลูกฝัง มี 10 ประการ ดังนี้

1. มีระเบียบวินัย
2. มีความซื่อสัตย์ สุจริตและยุติธรรม
3. ขยัน ประหยัดและยึดมั่นในสัมมาอาชีพ
4. สำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ

5. รู้จักคิดริเริ่ม วิจัยและตัดสินใจอย่างมีเหตุมีผล
6. กระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
7. มีพลานามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
8. รู้จักพึ่งพาตนเองและมีอุดมคติที่ดีงาม
9. มีความภาคภูมิใจและรู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรของชาติ
10. มีความเสียสละ เมตตา กตัญญูกตเวที กล้าหาญและสามัคคี

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2535, หน้า 2-3) กล่าวถึงคุณลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์ว่า แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ในสังคมของตนนั้น การกระทำชนิดใดควรทำและไม่ควรทำ พฤติกรรมใดเหมาะสมและไม่เหมาะสม ซึ่งขึ้นอยู่กับอายุ การศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคล
2. ทศนคติเชิงจริยธรรม คือ ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนเองชอบหรือไม่ชอบเพียงใด ซึ่งมักจะสอดคล้องกับค่านิยมของคนในสังคมนั้น ทศนคติทางจริยธรรมของบุคคลกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรมของบุคคล เพราะทศนคตินั้นรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้น ๆ เข้าด้วยกัน
3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะทำหรือไม่ทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล

1.3 องค์ประกอบของจริยธรรม

นักการศึกษาได้วิเคราะห์องค์ประกอบของจริยธรรมและยอมรับว่าจริยธรรมของบุคคลประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ส่วนประกอบด้านความรู้ (Moral Reasoning) คือ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงาม สามารถแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยความคิด
2. ส่วนประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Moral Attitude and Belief) คือ ความพึงพอใจ ศรัทธาและยินดีที่จะนำจริยธรรมมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ที่เคยปฏิบัติมาและการอบรมสั่งสอน

3. ส่วนประกอบด้านพฤติกรรมการแสดงออก (Moral Conduct) คือ พฤติกรรมการกระทำที่บุคคลตัดสินใจกระทำถูกหรือผิดในสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ (กรมวิชาการ, 2541, หน้า 3)

ประภาศรี สีสอไฟ (2543, หน้า 48) กล่าวว่าจริยธรรมเป็นเครื่องกำหนดหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิต เป็นแนวทางให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แบ่งองค์ประกอบเป็น 3 ประการ คือ

1. ระเบียบวินัย (Discipline) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง สังคมที่ขาดกฎเกณฑ์ทุกคนสามารถทำทุกอย่างตามอำเภอใจ ย่อมก่อให้เกิดความเดือดร้อน การหย่อนระเบียบวินัยทำให้เกิดการละเมิดสิทธิและหน้าที่ตามบทบาทของแต่ละบุคคล

2. สังคม (Society) การรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผนก่อให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม มีวัฒนธรรมและศีลธรรมอันดีของประชาชน

3. อิสระเสรี (Autonomy) การมีจิตสำนึกในมโนธรรมที่พัฒนาเป็นลำดับ ก่อให้เกิดอิสระ สามารถดำรงชีวิตตามสิ่งที่ได้เรียนรู้ มีความสุขอยู่ในระเบียบวินัยและสังคมของตน

ประเภทของจริยธรรม พฤติกรรมมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การรู้ว่าการกระทำใดควรทำ หรือไม่ควรทำ ลักษณะและพฤติกรรมใดเหมาะสม เป็นความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคม กฎเกณฑ์ทางสังคม และศาสนา

2. ทศนคติเชิงจริยธรรม หมายถึงความรู้สึกรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ ว่าตนเองชอบหรือไม่

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะทำ หรือไม่ทำพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงถึงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรือดเว้นการแสดงที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจันปัจจุบัน, 2524 อ้างใน วินิตา สุทธิสมบุรณ์, 2541 หน้า 32-33)

1.4 หลักการพัฒนาทางจริยธรรม

การพัฒนาจริยธรรมมุ่งเน้นพื้นฐานการสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นด้วยเหตุผล เพื่อเสริมสร้างให้เกิดคุณลักษณะทางจิตใจแล้วนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หลักการพัฒนาทางจริยธรรม มี 3 ประเภทดังนี้

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory) นักทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่า ทารกเกิดมาพร้อมกับสัญชาตญาณพื้นฐาน 2 ประการ คือ สัญชาตญาณแห่งชีวิต และสัญชาตญาณแห่งความตาย ซึ่งเป็นแหล่งก่อให้เกิดพลังงานทางจิตและกระจายการทำงานของ กิเลส อึดตา และความสำนึกผิด อึดตาจะพัฒนาขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการคิด และวางแผนตอบสนองความต้องการทางกิเลส โดยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กเริ่มจากช่วงที่เด็กพัฒนาอึดตา จริยธรรมได้รับการสร้างและพัฒนาขึ้นในระบบความสำนึกผิด จากการศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีจิตวิเคราะห์ พบว่า จริยธรรมควรเริ่มปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก และบุคคลจะเป็นผู้มีจริยธรรมได้ขึ้นอยู่กับคุณธรรมของแต่ละบุคคลและได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้อง นักจิตวิทยาคนสำคัญคือ ฟรอยด์ เชื่อว่า จริยธรรมเป็นสิ่งเดียวกับมโนธรรม ซึ่งเด็กได้รับจากพ่อแม่ด้วยกระบวนการเทียบเคียงกับบุคคลอื่นที่ยึดเป็นแบบอย่าง ผลการเทียบเคียงตามอย่างผู้อื่นทำให้เด็กรับเอาบุคลิก ลักษณะ ค่านิยม และมาตรฐานทางจริยธรรมจากผู้ที่ได้เปรียบแบบ

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) นักทฤษฎีกลุ่มนี้อธิบายการเกิดจริยธรรมว่า เป็นผลของการถ่ายทอดทางสังคม การซึมซาบ การกระทำตามแบบ นักทฤษฎีคนสำคัญคือ อัลเบิร์ต แบนดูรา กล่าวว่า การเกิดจริยธรรมเป็นผลของสังคมประกิต เป็นผลของการซึมซาบ การถอดแบบ โดยแยกการเกิดจริยธรรมเป็น 4 ประการ คือ 1) สิ่งที่เราเรียนรู้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆระหว่างเหตุการณ์และพฤติกรรม 2) วิธีการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ ตรงที่เกิดขึ้นกับตนเอง เกิดจากการสังเกตพฤติกรรม ผลกรรมของผู้อื่น 3) ความเชื่อ ผลของการเรียนรู้ของมนุษย์จะพัฒนาเป็นความเชื่อและจะมีบทบาทในที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ 4) การควบคุมความประพฤติด้วยความคิด มนุษย์มีปัญญา มีความนึกคิด สามารถนำสิ่งต่างๆ ที่เรารู้มาไตร่ตรองและคิดประเมินถึงผลการกระทำได้ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เป็นทฤษฎีที่นำเอาหลักเสริมแรงและหลักการเชื่อมโยงมาใช้อธิบายวิธีการและกระบวนการที่บุคคลได้รับอิทธิพลทางสังคม สิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดเงื่อนไขทางสังคมให้กับเด็ก นับแต่เด็กเกิดมาพ่อแม่จะเป็นผู้สอนให้เด็กทราบถึงแนวทางปฏิบัติตนในสังคม ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกหรือผิด โดยเสริมแรงทางคำพูด เห็น

ได้ว่าพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นความงอกงามของพฤติกรรมและอารมณ์จากการปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์ทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมมี 2 แบบ คือ 1) ไม่ทำเพราะรู้ว่าไม่ดี และทำเพราะรู้ว่าดีเป็นสิ่งที่เกิดจากแรงภายใน 2) ไม่ทำเพราะรู้ว่าถ้าทำจะถูกลงโทษ และทำเพราะว่าจะได้รับรางวัลตอบแทนเป็นแรงจากภายนอก

3. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Development Theory) นักจิตวิทยากลุ่มนี้ ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมในแง่ของความรู้ ความเข้าใจทางจริยธรรม โดยเชื่อว่าความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการตัดสินความถูกต้องของการกระทำขึ้นอยู่กับปัญญาความคิดของบุคคล และกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจของแต่ละบุคคลจะเป็นสิ่งชี้แนะถึงระดับของจริยธรรม นักทฤษฎีที่สำคัญ คือ โคลเบิร์ก เชื่อว่าจริยธรรมหรือความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกต้องเกิดจากความคิดไตร่ตรองตามเหตุผล ซึ่งต้องอาศัยวุฒิภาวะทางปัญญา โคลเบิร์กแบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับก่อนเกณฑ์ เด็กในระดับนี้ จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรมและค่านิยมในสิ่งที่ดีและไม่ดี ถูกหรือผิด เพียงเพราะกฎเกณฑ์ มีการลงโทษหรือให้รางวัล 2) ระดับตามกฎเกณฑ์ เด็กในระดับนี้ จะรักษากฎเกณฑ์ เพราะต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ต้องการทำตามความคาดหวังของคนที่ตนรัก ยึดติดบุคคลหรือกลุ่มเป็นเกณฑ์ มีความรับผิดชอบต่อกลุ่มและสังคม 3) ระดับเหนือกฎเกณฑ์ บุคคลในระดับนี้จะพิจารณาเรื่องต่างๆ อย่างละเอียดและมีเหตุผล โดยไม่ยึดหลักเกณฑ์ตายตัว หลักเกณฑ์ที่นำมาพิจารณาจะคำนึงถึงความแตกต่างของสภาพการณ์ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ค่านิยม ตลอดจนคุณค่าทางจริยธรรม (ถนอม เลขานันท์ อ้างใน วินิตา สุทธิสมบุญ, 2541 หน้า 34-38)

การเสริมสร้างและปลูกฝังจริยธรรม (ชัยพร วิชาวุธ และ วีระพร อุวรรณโน, 2525 อ้างใน วินิตา สุทธิสมบุญ, 2541 หน้า 32-33) มี 4 วิธี ดังนี้

1. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการกระจำค่านิยม แนวความคิดและวิธีการปลูกฝังจริยธรรม ถือว่าค่านิยม คือ หลักการประพฤติปฏิบัติคนต่อสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลถือว่าดีงาม ถูกต้องและควรค่าแก่การนับถือ มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนค้นพบด้วยตัวเองว่าควรประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร เป็นการเป็นการชี้แนะ ช่วยให้เกิดความกระจำในความเชื่อ ทศนคติ และความรู้สึก

2. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล แนวความคิดนี้ เชื่อว่าการปลูกฝังจริยธรรม คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีกฎเกณฑ์การตัดสินความถูกต้องด้วยเหตุผลในระดับสูง หรือในระดับกฎเกณฑ์ สังคม จริยธรรมพัฒนาขึ้นมาด้วยคารณีกคิดของแต่ละคนตามลำดับขั้นและตาม

พัฒนาการทางปัญญาซึ่งขึ้นกับอายุ การพัฒนาจริยธรรมทำได้โดยเปิดโอกาสให้บุคคลได้รับรู้ ทัศนคติของบุคคลอื่น กิจกรรมที่สำคัญ คือ การอภิปรายแลกเปลี่ยนทัศนคติในการปลูกฝัง จริยธรรมในชั้นเรียน

3. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรม แนวความคิดและวิธีการปลูกฝัง จริยธรรม เชื่อว่าพฤติกรรมของคนเราถูกควบคุมโดยเงื่อนไขการลงโทษ หากต้องการปลูกฝัง พฤติกรรมใดก็ต้องจัดเงื่อนไขต่างๆ เพื่อให้ผู้กระทำพฤติกรรมได้รับแรงเสริม หากต้องการลด พฤติกรรมอาจได้รับการลงโทษ

4. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคมแนวความคิดและวิธีการปลูกฝัง จริยธรรม ถือว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ตรงของตนเอง ส่วนหนึ่ง เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นเป็นการเรียนด้วยการสังเกต หลักสำคัญ คือ การจัด ประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ ตัวอย่างและคำบอกให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อเรื่อง ผลของพฤติกรรมการจัดเงื่อนไขสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ต้องให้สอดคล้องกับ ประสบการณ์ตรงและอ้อม

1.5 กระบวนการส่งเสริมจริยธรรม

กรมวิชาการ (2539, หน้า 33-37) กล่าวถึงการส่งเสริมจริยธรรม ไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาปัญหาเพื่อกำหนดปรัชญา นโยบายและเป้าหมายของสถานศึกษา
  - 1.1 สำรวจสภาพปัญหาจริยธรรมด้านต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา
  - 1.2 พิจารณาแนวโน้มด้านคุณลักษณะที่สังคมต้องการ
2. จัดตั้งองค์กรในสถานศึกษาและพัฒนาบุคลากร
  - 2.1 จัดตั้งองค์กรและรูปแบบองค์กรเพื่อพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัยทั้งระบบ
3. สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน
  - 3.1 ขอความร่วมมือผู้ปกครองให้ประเมินจิตพิสัยของนักเรียน นักศึกษา
  - 3.2 จัดให้มีกิจกรรมพบปะผู้ปกครอง
  - 3.3 จัดกิจกรรมพัฒนาจิตพิสัยเพื่อให้ผู้ปกครองเห็นคุณค่าและเกิดสำนึกที่จะให้

ความร่วมมือขอความร่วมมือกับสถาบันทางศาสนาและชุมชนในการเข้ามามีบทบาทร่วมกัน

4. จัดตั้งองค์กรนักเรียน นักศึกษา เพื่อบำบัดความสับสนในการดำเนินงาน

5. จัดกิจกรรมในหลักสูตรให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัยในการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ

6. จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่ การจัดชุมนุม จัดการประชุม และจัดกิจกรรมพัฒนานิสัย

7. ประเมินผลการดำเนินงาน จากองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง เช่น สภาพแวดล้อม ผู้สอน ผู้เรียน กระบวนการที่ใช้ โดยวิธีการสังเกต การประเมินตนเอง การสัมภาษณ์ เป็นต้น

1.6 แนวการจัดกิจกรรมปลูกฝังจริยธรรม

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 9 (2539, หน้า 17) กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมปลูกฝังจริยธรรม ในสถานศึกษา ดังนี้

1. จัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้เอื้ออำนวยต่อการสอนจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ
2. ให้เห็นแบบอย่างที่ดีจาก ครู อาจารย์ ที่ประพฤติตนอย่างมีจริยธรรมจนเป็นนิสัย
3. ให้การอบรมสั่งสอนทั้งในและนอกห้องเรียนอย่างสม่ำเสมอ
4. จัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมภายนอกสถานศึกษา
5. กำหนดระเบียบตามหลักจริยธรรมให้นักเรียน นักศึกษาถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด
6. ส่งเสริมให้มีการสอนจริยธรรมในห้องเรียนทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ
7. ส่งเสริมให้มีการสอดแทรกจริยธรรมในการสอนวิชาต่าง ๆ
8. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์เชิงจริยธรรมให้มาก
9. จัดกิจกรรมเพื่อยกย่อง ชมเชยเมื่อนักเรียน นักศึกษาปฏิบัติตนอย่างมีจริยธรรม
10. จัดให้มีอุปกรณ์การสอนจริยธรรม และจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริม
11. ส่งเสริมให้ผู้เรียนประเมินผลงานและการปฏิบัติตนเพื่อเกิดการพัฒนาต่อไป
12. จัดให้มีการประเมินผลกิจกรรมการปลูกฝังจริยธรรมเป็นระยะอย่างสม่ำเสมอ
13. จัดกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงจริยธรรมที่มีต่อตนเองและสังคม
14. ให้ผู้เรียนได้สำรวจตัวเองและเลือกแนวทางปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองตามต้องการ
15. จัดให้มีการประสานงานกับผู้ปกครอง ชุมชนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

2. พฤติกรรม

พฤติกรรม (Behavior) คือการกระทำ หรือ การแสดงออกทั้งภายในและภายนอก เพื่อสนองความต้องการของบุคคล

2.1 ความหมายของพฤติกรรม

พฤติกรรมมนุษย์ (Behavior) มีความหมายใน 2 ลักษณะกว้าง ๆ คือ

1. ความหมายตามความเข้าใจของคนทั่วไป หมายถึง การแสดงออกของคนและสัตว์ทั้งโดยกิริยาท่าทางหรือการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งเป็นการแสดงออกอันเป็นปกติวิสัยในการดำรงชีวิต

2. ความหมายตามแนวคิดของนักจิตวิทยา หมายถึง การกระทำทุกอย่างทั้งที่โดยรู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัว ซึ่งผู้อื่นอาจรู้ได้โดยการสังเกตด้วยประสาทสัมผัส (พฤติกรรมที่สังเกตได้) หรือใช้เครื่องมือช่วยในการสังเกต (พฤติกรรมที่สังเกตไม่ได้)

พฤติกรรมที่สังเกตได้ เป็นพฤติกรรมภายนอก (Overt behavior) เป็นพฤติกรรมที่ผู้อื่นสังเกตได้โดยอาศัยประสาทสัมผัส ซึ่งบุคคลอาจแสดงพฤติกรรมทุกอย่างมีเป้าหมายหรือไม่มีเป้าหมายก็ได้ เช่น การเดิน ยิ้ม หัวเราะ เป็นต้น

พฤติกรรมที่สังเกตไม่ได้ เป็นพฤติกรรมภายใน (Covert behavior) อันเป็นการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ภายในร่างกาย รวมทั้งความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ที่ถูกควบคุมอยู่ภายใน เช่น การคิด ค่านิยม เจตคติ ความโกรธ เป็นต้น

พฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายในจะมีความสัมพันธ์กัน โดยพฤติกรรมภายในจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมภายนอกเสียเป็นส่วนใหญ่ เช่น การที่บุคคลจะยิ้มหรือร้องไห้นั้นย่อมเกิดจากความรู้สึกภายใน ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์จึงจำเป็นต้องศึกษาการกระทำที่สังเกตได้ และธรรมชาติของการแสดงพฤติกรรมภายในที่สังเกตไม่ได้ โดยอาศัยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์และการศึกษาโดยอาศัยเครื่องมือทางจิตวิทยาด้วยจึงจะช่วยให้สามารถเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ได้อย่างถูกต้อง

นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้ความหมายของพฤติกรรมในลักษณะต่างกัน ดังนี้

พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิดของบุคคลที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายในจิตใจและภายนอก อาจทำไปโดยรู้ตัว ไม่รู้ตัว อาจเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ ผู้อื่นอาจสังเกตการกระทำนั้นได้และสามารถใช้เครื่องมือทดสอบได้

พฤติกรรม หมายถึง ปฏิกริยาและกิจกรรมทุกชนิดที่มนุษย์แสดงออกทางรูปธรรม นามธรรม ตลอดเวลา สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัส วาจา และการกระทำ สามารถแบ่งพฤติกรรมออกได้เป็น 2 ประเภท คือ พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ซึ่งเป็นการ

กระทำที่สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัสหรืออาจใช้เครื่องมือช่วย และพฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ บุคคลอื่นไม่สามารถสังเกตได้

โกลเดนสัน ได้ให้คำจำกัดความของพฤติกรรมไว้ว่าเป็นการกระทำ หรือตอบสนองการกระทำทางจิตวิทยาของแต่ละบุคคลและเป็นปฏิสัมพันธ์ในการตอบสนองสิ่งกระตุ้นภายในหรือภายนอก รวมทั้งเป็นกิจกรรมการกระทำต่างๆ ที่เป็นไปอย่างมีจุดหมายสังเกตเห็นได้ หรือเป็นกิจกรรมการกระทำต่างๆ ที่ได้ผ่านการใคร่ครวญแล้ว หรือเป็นไปอย่างไม่รู้ตัว (http://dit.dru.ac.th/home/005/Exellent/wiriyaporn_less-2.doc)

2.2 องค์ประกอบของพฤติกรรม

พฤติกรรมมนุษย์ มี 7 องค์ประกอบ

1. ความมุ่งหมาย (Goal) เป็นความต้องการที่ทำให้เกิดกิจกรรม เพื่อสนองตอบความต้องการที่เกิดขึ้น ความต้องการบางอย่างสามารถตอบสนองได้ทันที แต่บางอย่างต้องใช้เวลาอันจึงบรรลุความต้องการได้
  2. ความพร้อม (Readiness) คือ ระดับวุฒิภาวะหรือความสามารถที่จำเป็นในการทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการ
  3. สถานการณ์ (Situation) เป็นเหตุการณ์ที่เปิดโอกาสให้เลือกทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการ
  4. การแปลความหมาย (Interpretation) ก่อนที่จะทำกิจกรรมหนึ่งลงไป มนุษย์จะพิจารณาสถานการณ์ก่อนแล้วจึงตัดสินใจเลือกวิธีการที่เกิดความพึงพอใจมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการ
  5. การตอบสนอง (Response) เป็นการกระทำกิจกรรมเพื่อสนองตอบความต้องการ โดยวิธีการที่ได้เลือกแล้วในขั้นแปลความหมาย
  6. ผลที่ได้รับหรือผลที่ตามมา (Consequence) เมื่อทำกิจกรรมแล้วย่อมได้รับผลการกระทำนั้น ผลที่ได้รับอาจเป็นไปตามที่คาดคิดหรืออาจตรงข้ามก็ได้
  7. ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง (Reaction to Throwing) ในกรณีที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้มนุษย์อาจย้อนกลับไปแปลความหมายของสถานการณ์และเลือกวิธีการใหม่
- บลูม ได้กล่าวถึง พฤติกรรมว่าเป็นกิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์กระทำ อาจเป็นสิ่งที่สังเกตได้หรือไม่ได้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมด้านความรู้ (Cognitive domain) ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพเป็นกระบวนการทางด้านสมองเป็นความสามารถทางด้านสติปัญญาที่เกี่ยวข้องกับ การรับรู้ การจำข้อเท็จจริงต่างๆรวมทั้งการพัฒนาความสามารถ และทักษะทางสติปัญญา การใช้ความคิด วิจัยรณญาณ เพื่อประกอบการตัดสินใจ จัดจำแนกได้ตามลำดับชั้นจากง่ายไปยาก ดังนี้

1.1 ความรู้ ความจำ (Knowledge) เป็นพฤติกรรมขั้นต้นเกี่ยวกับความจำได้ หรือระลึกได้

1.2 ความเข้าใจ(Comprehension)เป็นพฤติกรรมที่ต่อเนื่องมาจากความรู้ คือ จะต้องมีความรู้มาก่อนถึงจะเข้าใจได้ ความเข้าใจนี้จะแสดงออกมาในรูปของการแปลความ ตีความ และคาดคะเน

1.3 การนำไปใช้ (Application) เป็นการนำเอาวิชาการ ทฤษฎี กฎเกณฑ์และแนวคิดต่างๆไปใช้

1.4 การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นขั้นที่บุคคลมีความสามารถ และมีทักษะในการจำแนกเรื่องราวที่สมบูรณ์ใดๆ ออกเป็นส่วนย่อยและมองเห็นความสัมพันธ์อย่างแน่ชัดระหว่างส่วนประกอบที่รวมเป็นปัญหา หรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

1.5 การสังเคราะห์(Synthesis) เป็นความสามารถของบุคคลในการรวบรวมส่วนย่อยต่างๆ เข้าเป็นส่วนรวมที่มีโครงสร้างใหม่ มีความชัดเจน และมีคุณภาพสูงขึ้น

1.6 การประเมินผล (Evaluation) เป็นความสามารถของบุคคลในการวินิจฉัย ตีราคาของสิ่งของต่างๆ โดยมีกฎเกณฑ์ที่ใช้ช่วยประเมินค่านี้ อาจเป็นกฎเกณฑ์ที่บุคคลสร้างขึ้นมา หรือมีอยู่แล้วก็ตาม

2. พฤติกรรมด้านเจตคติ (Affective domain)เจตคติเป็นกระบวนการทางด้านจิตใจ อารมณ์ความรู้สึก ความสนใจ เจตคติ การให้คุณค่า การปรับปรุงค่านิยม การแสดงคุณลักษณะตามค่านิยมที่ยึดถือ รวมไปถึงความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ กันจะบอกแนวโน้มของบุคคลในการกระทำพฤติกรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นๆ ด้วย ซึ่งได้แบ่งขั้นตอนการเกิดพฤติกรรมด้านเจตคติ ได้ดังนี้

2.1 การรับหรือการให้ความสนใจ (Receiving or Attending) เป็นขั้นที่บุคคลถูกกระตุ้นให้ทราบว่าเหตุการณ์ หรือสิ่งเร้าบางอย่างเกิดขึ้น และบุคคลนั้นมีความยินดี หรือมีภาวะจิตใจพร้อมที่จะรับ หรือให้ความสนใจต่อสิ่งเร้านั้น ในการยอมรับนี้ประกอบด้วย ความตระหนัก ความยินดีที่ควรรับ และการเลือกรับ

2.2 การตอบสนอง (Responding) เป็นขั้นที่บุคคลถูกจูงใจให้เกิดความรู้สึกผูกมัดต่อสิ่งเร้า เป็นเหตุให้บุคคลพยายามทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนอง พฤติกรรมขั้นนี้ ประกอบด้วย ความยินยอม ความเต็มใจ และความพอใจที่จะตอบสนอง

2.3 การให้ค่านิยม (Valuing) เป็นขั้นที่บุคคลมีปฏิกิริยาซึ่งแสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นยอมรับว่า เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับตนเอง และได้นำไปพัฒนาเป็นของตนเองอย่างแท้จริง พฤติกรรมขั้นนี้ส่วนมากใช้คำว่า “ค่านิยม” ซึ่งการเกิดค่านิยมนี้ประกอบด้วย การยอมรับความชอบและการผูกมัดค่านิยมเข้ากับตนเอง

2.4 การจัดกลุ่มค่า (Organization) เป็นขั้นที่บุคคลจัดระบบของค่านิยมต่างๆ ให้เข้ากลุ่มโดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมนั้น ในการจัดกลุ่มนี้ประกอบด้วย การสร้างแนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยม และการจัดระบบของค่านิยม

2.5 การแสดงลักษณะตามค่านิยมที่ยึดถือ (Characterization by a Value or Complex) พฤติกรรมขั้นนี้ถือว่า บุคคลมีค่านิยมหลายชนิด และจัดอันดับของค่านิยมนั้น จากดีที่สุดไปถึงน้อยที่สุด พฤติกรรมเหล่านี้ จะเป็นตัวคอยควบคุมพฤติกรรมของบุคคล พฤติกรรมในขั้นนี้ประกอบด้วย การวางแผนทางของการปฏิบัติ และการแสดงลักษณะที่จะปฏิบัติตามแนวทางที่เขากำหนด

3. พฤติกรรมด้านการปฏิบัติ (Psychomotor domain) พฤติกรรมด้านการปฏิบัตินี้เป็นการใช้ความสามารถที่แสดงออกทางร่างกาย ซึ่งรวมทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตได้ เป็นพฤติกรรมขั้นสุดท้ายที่บุคคลปฏิบัติออกมาโดยมีด้านความรู้ และด้านเจตคติ เป็นตัวช่วยให้เกิดพฤติกรรมด้านการปฏิบัติที่ถูกต้อง กระบวนการในการจะก่อให้เกิดพฤติกรรมนี้ต้องอาศัยระยะเวลาและการตัดสินใจหลายขั้นตอน แต่นักวิชาการก็เชื่อว่ากระบวนการทางการศึกษาจะช่วยให้เกิดพฤติกรรมการปฏิบัติได้ (ที่มา: http://dit.dru.ac.th/home/005/Exellent/wiriyaporn_less-2.doc)

2.3 ประเภทของพฤติกรรม

1. พฤติกรรมปกติ (Normal behavior) หมายถึงพฤติกรรมที่คนในสังคมยอมรับ ซึ่งพฤติกรรมนั้นอาจเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม หรือการปฏิบัติตนทำนองเดียวกันกับที่คนอื่นในสังคมกระทำกัน

2. พฤติกรรมผิดปกติ (Abnormal behavior) หมายถึงพฤติกรรมที่ขัดขวางไม่ให้นักบุคคลสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข หรือเป็นพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกในลักษณะที่แตกต่างไปจากพฤติกรรมปกติของมนุษย์ทั่วไปในสังคมหรือวัฒนธรรมนั้น ๆ

สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดพฤติกรรมผิดปกติ

1. ปัจจัยทางชีวภาพ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเคมีชีวเคมีในร่างกาย การเปลี่ยนแปลงทางสมอง และการถ่ายทอดทางพันธุกรรม เป็นต้น

2. ปัจจัยทางจิตวิทยา เช่น การเกิดความวิตกกังวล ความเครียดมากเกินไป หรืออาจเกิดจากมีปัญหาในระยะพัฒนาการอันก่อให้เกิดความรู้สึกสับสนจนไม่สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม เป็นต้น

3. ปัจจัยทางสังคมแวดล้อม เช่น สภาพครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู การเรียนรู้ทางสังคม เป็นต้น ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ก่อให้เกิดการรับรู้ ความเชื่อ ค่านิยมที่ผิดจนไม่สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

2.4 ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรม

1. การรับรู้ (perception) เป็นกระบวนการที่ร่างกายสัมผัสสิ่งเร้าจากสิ่งแวดล้อมภายนอกโดยประสาทสัมผัสแล้วส่งเข้าสู่ระบบประสาทส่วนกลางที่จะแปลความหมายโดยใช้ความรู้หรือประสบการณ์เดิมเป็นเครื่องช่วยแปลความหมายออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจแล้วจึงเกิดอาการตอบสนองหรือการแสดงพฤติกรรมออกมา การรับรู้แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1.1 การรับรู้ทางวัตถุ เป็นความสามารถในการรับรู้วัตถุสิ่งของโดยอาศัยประสาทสัมผัสในการรับรู้ลักษณะรูปร่าง กลิ่น สี เสียง และขนาดของวัตถุต่าง ๆ

1.2 การรับรู้ทางสังคม หมายถึง กระบวนการที่บุคคลรับรู้ตนเอง บุคคลอื่น กลุ่มบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น และสถาบันทางสังคมโดยการสังเกตรับประสบการณ์ของตนกับบุคคลอื่นในสังคมอันก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น ซึ่งการรับรู้ทางสังคมนี้จะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคลเป็นอย่างมาก

2. เจตคติ (attitude) หมายถึง แนวโน้มในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าในลักษณะที่ค่อนข้างคงเส้นคงวา ซึ่งการตอบสนองมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ปัญญา อารมณ์ความรู้สึก และพฤติกรรม

3. ความเชื่อ (beliefs) หมายถึงความคิดและความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันเป็นสาเหตุให้บุคคลแสดงพฤติกรรม แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

3.1 ความเชื่อตามที่เป็นอยู่ เป็นความเชื่อในสิ่งหนึ่งสิ่งใดว่าจริง-เท็จ ถูก-ผิด เช่น เชื่อว่าโลกกลม

3.2 ความเชื่อเชิงประเมินค่า เป็นความเชื่อที่แฝงความรู้สึกรวมทั้งการประเมินในขณะเดียวกัน เช่น เชื่อว่าบุญหรือเป็นสิ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

3.3 ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำ – ควรห้าม เป็นความเชื่อว่าสิ่งใดที่พึงปรารถนาและไม่พึงปรารถนา เช่น เชื่อว่าเด็กต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่

3.4 ความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุ เป็นความเชื่อในสภาพที่ก่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งตามมา เช่น เชื่อว่าการตัดไม้ทำลายป่าทำให้เกิดภัยแล้ง ความเชื่อเป็นปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมมนุษย์ประการหนึ่ง ทั้งนี้เพราะความเชื่อจะเป็นสิ่งชักจูงให้บุคคลกระทำหรือแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความเชื่อในสิ่งนั้น

4. ค่านิยม (values) หมายถึงความคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นสิ่งมีคุณค่า ซึ่งเป็นผลให้บุคคลใช้เป็นเกณฑ์หรือมาตรฐานที่นำมาประเมินหรือตัดสินในสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคล การที่บุคคลจะมีค่านิยมในลักษณะใดนั้นขึ้นอยู่กับ การสั่งสมประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตและค่านิยมจะเป็นมาตรฐานหรือเกณฑ์ในการตัดสินใจที่จะเลือกทำหรือไม่ทำ เป็นเครื่องกระตุ้นให้บุคคลมีแบบแผนในการปฏิบัติตน รวมทั้งเป็นเกณฑ์ในการตัดสินพฤติกรรมของบุคคลอื่นด้วย ค่านิยมแบ่งเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ค่านิยมส่วนบุคคล และ ค่านิยมของสังคม ซึ่งแต่ละสังคมจะกำหนดค่านิยมที่พึงประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมได้ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ เช่น สังคมไทยปลูกฝังให้เยาวชนมีค่านิยมในการประหยัด ซื่อสัตย์ อ่อนน้อม เป็นต้น

5. การเรียนรู้ (learning) หมายถึงกระบวนการที่ทำให้เกิดกิจกรรม หรือทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นผลของการตอบสนองต่อสภาพการณ์ การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมแล้วสามารถนำประสบการณ์นั้น ๆ มาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

6. การจูงใจ (motivation) หมายถึงกระบวนการที่กระตุ้นหรือผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมไปสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการ จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมที่มีการจูงใจจะเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างมีเป้าหมายโดยมีสิ่งมากระตุ้น และสิ่งที่มากระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมนี้เรียกว่า แรงจูงใจ แรงจูงใจมี 2 ประเภทคือ 1) แรงจูงใจภายในเป็นแรงจูงใจที่เกิดในตัวบุคคลซึ่งจะกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตน 2) แรงจูงใจภายนอกเกิดจากสิ่งเร้านอกตัวมากระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมตามเป้าหมาย

7. ความต้องการ (needs) เป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง อับราฮัม เอช มาสโลว์ได้จัดลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ไว้ 5 ขั้น คือ 1) ความต้องการทางกาย 2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย 3) ความต้องการทางสังคม 4) ความต้องการการยอมรับและยกย่อง 5) ความต้องการรู้จักตนเองตามความเป็นจริง มาสโลว์อธิบายว่ามนุษย์จะต้องได้รับการตอบสนองจากขั้นต่ำสุดก่อนแล้วจึงจะแสวงหาการตอบสนองขั้นต่อไป

8. บุคลิกภาพ (personality) หมายถึง ผลรวมของความคิด ทำที่และนิสัยที่สร้างสมจากมูลฐานองค์ประกอบทางจิตและทางกายภาพของบุคคล อันถ่ายทอดมาทางชีววิทยาและจากแบบอย่างวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดทางสังคม รวมถึงการปรับเหตุปัจจัย ความปรารถนาและความมุ่งประสงค์ของบุคคลให้เข้ากับความต้องการและนิสัยแห่งสภาพแวดล้อม โดยทั่วไปแล้วบุคลิกภาพทางกายภาพและระดับสติปัญญาเป็นสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรม แต่บุคลิกภาพด้านอื่น ๆ ล้วนเกิดจากการที่บุคคลได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยบุคคลจะเรียนรู้มาตั้งแต่วัยทารกแล้วจะพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สมร ทองดี, 2543 หน้า 41-64)

3. วัฒนธรรม

วัฒนธรรม เป็นองค์ประกอบพื้นฐานอันเป็นแกนสำคัญอันหนึ่งของมนุษย์ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการดำรงและดำเนินชีวิตของคนในสังคม วัฒนธรรมจึงเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นนิสัย คือ ความประพฤติที่เคยชินของสังคม ซึ่งมนุษย์เองเป็นผู้สร้างและปรับปรุงจากธรรมชาติ และเรียนรู้จากกันและกัน เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นทั้งที่สังคมสร้างและที่สังคมเรียนรู้ควบคู่กันไปในตัว คนในสังคมจะมีลักษณะเป็นเช่นไร เป็นคนดีหรือเป็นคนเลวก็อยู่ที่วัฒนธรรมซึ่งคนสร้างขึ้นมาเป็นสิ่งที่บันดาลให้เป็นไป (จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ, 2545, หน้า 15-28)

3.1 ความหมายของวัฒนธรรม

นายวีระ บำรุงรักษ์ ได้เขียนไว้ว่า “วัฒนธรรม” เป็นคำที่เกิดขึ้นในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้มองเห็นความสำคัญของเรื่องนี้ โดยมาจากคำเดิมภาษาอังกฤษคือ “Culture” ซึ่งในตอนแรกพระมหาหรรษา แห่งวัดมหาธาตุได้แปลคำนี้ว่า “ภูมิธรรม” แต่กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงเล็งเห็นว่าคำว่า “ภูมิธรรม” มีความหมายค่อนข้างคงที่ พระองค์ท่านทรงมีความประสงค์ให้คำนี้มีความหมายในลักษณะเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงทรงแปลใหม่เป็น “วัฒนธรรม” และได้มีการนำมาใช้สืบต่อมาจนปัจจุบัน ซึ่ง “Culture” นี้มาจาก

รากศัพท์ภาษาละตินว่า “Cultura” มีความหมายว่า การเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง อธิบายได้ว่า มนุษย์เป็นผู้ปลูกฝังอบรมบ่มนิสัยให้เกิดความเจริญงอกงาม ส่วนคำว่า “วัฒนธรรม” เป็นคำสมาสระหว่างบาลีสันสกฤต มาจาก คำว่า “วัฒนธรรม” ที่มีความหมายว่า เจริญงอกงาม รุ่งเรือง ส่วนคำว่า “ธรรม” ในที่นี้หมายถึงกฎ ระเบียบหรือข้อปฏิบัติ ซึ่งเมื่อรวมความแล้ว คำว่า “วัฒนธรรม” น่าจะหมายถึง ความเป็นระเบียบ หรือข้อปฏิบัติที่ทำให้เจริญรุ่งเรือง แต่ในทางปฏิบัติแล้ว มีผู้รู้ได้ให้ความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” อย่างหลากหลายยิ่งไม่ว่าในต่างประเทศหรือในประเทศ เช่น Taylor กล่าวว่า “วัฒนธรรม” เป็นส่วนทั้งหมดที่ซับซ้อน ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลปกรรม กฎหมาย ประเพณี และความสามารถอื่นๆ ที่มนุษย์ได้มาในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม ในพ.ร.บ.วัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้ให้ความหมาย “วัฒนธรรม” ว่าหมายถึง ลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบ ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศิลปกรรมอันดีงามของประชาชน ส่วนความหมาย “วัฒนธรรม” ตามแนวทางในการรักษาส่งเสริมและพัฒนา วัฒนธรรมพ.ศ. ๒๕๒๙ กล่าวว่า “วัฒนธรรม” คือ วิถีชีวิต เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้คิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกัน สามารถแก้ไขและซาบซึ่งร่วมกัน ดังนั้น วัฒนธรรมไทย คือ วิถีชีวิตที่คนไทยได้สั่งสม เลือกรส รสปรับปรุง แก้ไข จนถือว่าเป็นสิ่งดีงามเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและได้ใช้เป็นเครื่องมือ หรือเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม นอกจากนี้ยังว่า “วัฒนธรรม” คือ มรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมปรับปรุงและรักษาไว้ให้เจริญ งอกงาม วัฒนธรรมเกิดจากการประพฤติปฏิบัติร่วมกัน เป็นแนวเดียวกันอย่างต่อเนื่องของสมาชิกในสังคม สืบทอดเป็นมรดกทางสังคมต่อกันมาจากอดีต หรืออาจเป็นสิ่งประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ หรืออาจจะได้รับเอาสิ่งที่เผยแพร่มาจากสังคมอื่นๆ ทั้งหมดนี้หากสมาชิกยอมรับและยึดถือเป็นแบบแผนประพฤติปฏิบัติร่วมกัน ก็ย่อมถือว่าเป็นวัฒนธรรมของสังคมนั้น และในปีพ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ให้ความหมาย “วัฒนธรรม” ว่าหมายถึง ความเจริญงอกงาม ซึ่งเป็นผลจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ จำแนกออกเป็น ๓ ด้านคือ จิตใจ สังคม และวัตถุ มีการสั่งสมและสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่ง จนกลายเป็นแบบแผนที่สามารถ เรียนรู้และก่อให้เกิดผลดีกรรมและผลิตผล ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อันควรรักษาการวิจัย อนุรักษ์ ฟื้นฟู ถวายทอด เสริมสร้างเอตทัคคะ และแลกเปลี่ยน เพื่อสร้างดุลยภาพแห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอย่างมีสุข สันติสุข และอิสรภาพ อันเป็นพื้นฐานแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติ กล่าวโดยสรุป “วัฒนธรรม” หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิต (The Way of Life) ของคนในสังคม นับตั้งแต่วิถีกิน วิถี

อยู่ วิธีแต่งกาย วิธีทำงาน วิธีพักผ่อน วิธีแสดงอารมณ์ วิธีสื่อความ วิธีจราจรและขนส่ง วิธีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ วิธีแสดงความสุขทางใจ และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต โดยแนวทางการแสดงถึงวิถีชีวิตนั้นอาจจะมาจากเอกชน หรือคณะบุคคลทำเป็นตัวแบบ แล้วต่อมามีคนส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติตามต่อกันมา วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิธีใหม่ที่แก้ปัญหาคือตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า ซึ่งอาจทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม ดังนั้น การรักษาหรือดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิม จึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย วัฒนธรรม อาจแบ่งอย่างกว้างๆ ได้ ๒ ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับปัจจัยสี่ และวัฒนธรรมทางจิตใจ ได้แก่ เรื่องศาสนา ศิลปะ วรรณคดี กฎระเบียบต่างๆ ที่ส่งเสริมในเรื่องจิตใจ

3.2 ลักษณะของวัฒนธรรม

1. เป็นแบบพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ (pattern of learned behavior) พฤติกรรมบางอย่างเกิดจากการเรียนรู้ และพฤติกรรมบางอย่างก็ได้รับเป็นมรดกตกทอด (พันธุกรรม) แต่ในความหมายของวัฒนธรรมแล้วจะไม่ใช้พฤติกรรมที่ได้รับตกทอดมา และไม่ใช้พฤติกรรมที่เกิดจากสัญชาตญาณ บุคคลได้เรียนรู้พฤติกรรมอย่างมีจิตสำนึก (conscious) โดยผ่านตัวแทนต่าง ๆ เช่น พ่อ แม่ เพื่อน โรงเรียน บ้าน สถาบันต่าง ๆ อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และก่อให้เกิดอิทธิพลโดยตรงและโดยทางอ้อมต่อบุคคลในสังคม แนวความคิดเป็นผลจากการเรียนรู้ กล่าวคือลักษณะย่อย ๆ ของคน และความสามารถของคนได้พัฒนาจากประสบการณ์ในอดีต ในช่วงของการเรียนรู้บุคคลมีความสามารถเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ บุคคลจะแก้ไขพฤติกรรมของตนโดยอาศัยประสบการณ์เป็นเครื่องช่วย ดังนั้น พฤติกรรมของมนุษย์จึงเป็นผลของการเรียนรู้ ซึ่งแยกออกได้เป็น 2 ชนิด คือ ก) ทักษะ ค่านิยม และความรู้ ข) วัฒนธรรมที่อยู่ในรูปของวัตถุ

2. เป็นสิ่งที่อยู่ร่วมกัน (shared by members of society) พฤติกรรมการเรียนรู้และผลของการเรียนรู้ไม่ได้เป็นสมบัติของคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแต่เป็นของสมาชิกของสังคมและมีการยึดถือปฏิบัติร่วมกัน การรับนำมาปฏิบัติจะมีระดับไม่เท่าเทียมกันขึ้นอยู่กับการเลือกหรือโดยสภาพการบังคับ ถ้าในสังคมใดการบังคับให้ประพฤติปฏิบัติวัฒนธรรมที่เห็นว่าเหมาะสมอยู่ในขั้นที่รุนแรง บุคคลในสังคมจะปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด แต่ในทางกลับกันถ้ากฎข้อบังคับของสังคมหย่อนยานบุคคลก็จะเลือกปฏิบัติตามความมากน้อยแตกต่างกันไป

3. เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา (transmitted among the members of society) พฤติกรรมการเรียนรู้เป็นการสืบทอดจากช่วงอายุหนึ่งยังไปอีกช่วงอายุหนึ่ง และแพร่กระจายระหว่างสมาชิกของสังคมโดยสัญลักษณ์ คือภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด ซึ่งอาจจะแสดงออกในรูปของคำพูด การเขียน การแกะสลักหรือจารึกไว้ในที่ต่าง ๆ ตามความเหมาะสมในเวลานั้น ๆ สัญลักษณ์ดังกล่าวช่วยให้มนุษย์สามารถถ่ายทอดความรู้สึก ทศนคติ ความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อความเข้าใจระหว่างกันของสมาชิกในสังคม

4. สร้างความพอใจให้แก่มนุษย์ได้ (culture is gratifying) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์คิดสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นมูลฐานของมนุษย์ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น แต่ความต้องการดังกล่าวยังไม่เป็นที่ต้องการเพียงพอ ความพอใจที่ได้รับจะรวมถึงความต้องการทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย การพัฒนาวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความต้องการขั้นมูลฐานซึ่งแต่เดิมอยู่ในรูปแบบง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนหรือสวยงามมาอยู่ในรูปที่ประณีต สวยงามและซับซ้อนมากขึ้น

5. เป็นสิ่งที่ปรับเปลี่ยนได้ (culture is adaptive) วัฒนธรรมมิใช่เป็นสิ่งที่คงที่ (static) แต่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะได้ปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความเจริญทางวิทยาการ เทคโนโลยีต่าง ๆ ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายและกว้างขวาง ตลอดทั้งความเจริญก้าวหน้าทางด้านการติดต่อสื่อสาร ทำให้วิถีการดำเนินชีวิต พฤติกรรมของคนในสังคมหนึ่งได้รับการปรับเปลี่ยนไปตามการแพร่กระจายวัฒนธรรมและอยู่ในอัตราที่เร็วขึ้น

6. เป็นผลรวมหรือการผสานทางวัฒนธรรม (culture is integrative) วัฒนธรรมของชาติหนึ่งหรือสังคมหนึ่งเป็นผลรวมของแบบแผนหรือแนวทางดำเนินชีวิต โดยการนำองค์ประกอบย่อย ๆ ของวัฒนธรรมหลาย ๆ อย่างประสานเข้าด้วยกัน แม้ว่าวัฒนธรรมที่มีลักษณะแตกต่างกันจะดึงกันไปคนละทิศละทางแต่มีแนวโน้มที่จะมีความแน่นอนและประสานกันเพื่อให้สังคมคงอยู่ได้

7. เป็นรูปแบบพฤติกรรมในอุดมคติที่ต้องยึดถือปฏิบัติตาม (ideal form of behavior) รูปแบบพฤติกรรมในอุดมคติเป็นแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิต สิ่งใดที่สมาชิกของสังคมเห็นว่าดี มีความเหมาะสม สิ่งนั้นจะกลายเป็นรูปแบบที่ทุกคนจะยึดถือและปฏิบัติตาม ในทางกลับกันสิ่งใดที่สมาชิกของสังคมเห็นว่าไม่ควรไม่เหมาะสมก็จะไม่ถือปฏิบัติ ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นเสมือนหนึ่งสิ่งที่สังคมคาดหวังหรือเป็นแบบในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม สังคมแต่ละสังคมต่างมีลักษณะวิถีชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง หรือมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์

มีความคิดและมองโลกแตกต่างกัน รวมทั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมือนกัน การใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมตลอดจนการมีพฤติกรรมเพื่อควบคุมสิ่งแวดล้อมจึงไม่เหมือนกัน

8. เป็นลักษณะเหนืออินทรีย์ (super organic) คือลักษณะที่อยู่เหนือจากสภาพธรรมชาติหรือสัญชาตญาณของเอ็กัตตบุคคล ลักษณะดังกล่าวช่วยให้มนุษย์รู้จักการเรียนรู้และทำให้มีชีวิตรอดได้ทางกายภาพและทางสังคม

3.3 หน้าที่ของวัฒนธรรม

1. เป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบันมนุษย์สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยอาศัยการก่อตั้งสถาบันต่าง ๆ

ขึ้นมา สถาบันต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้มนุษย์จัดระเบียบพฤติกรรมของตนเองและแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมโดยมีวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน ตัวอย่างเช่น รูปแบบของครอบครัวของสถาบันครอบครัว เป็นต้น

2. เป็นตัวกำหนดบทบาทความสัมพันธ์หรือพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งนี้โดยผ่านกระบวนการอบรมให้รู้ระเบียบสังคมซึ่งกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มครอบครัวซึ่งได้ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมเกี่ยวกับบทบาทตามฐานะตำแหน่งของความสัมพันธ์ทางสังคม อาทิ แบบการมีครอบครัว แบบของการเลี้ยงดูบุตรหลาน และแบบของการแต่งงาน วัฒนธรรมอันเป็นตัวกำหนดแบบของความสัมพันธ์ พฤติกรรมของมนุษย์นี้จะเป็นเครื่องชี้ทางและแนะนำรวมทั้งกำหนดบทลงโทษและให้รางวัลแก่สมาชิกด้วย

3. ทำหน้าที่ควบคุมสังคม การควบคุมทางสังคมเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับการใช้ชีวิตการแสดงออกของบุคคลและสิ่งที่จะเกิดขึ้น หากไม่ปฏิบัติหรือประพฤติตามมาตรฐานที่ตั้งเอาไว้โดยสังคมหรือกลุ่มของคนทางสังคมนี้ อาจอยู่ในรูปที่เป็นทางการที่อาศัยกฎหมายระเบียบข้อบังคับที่วางไว้หรือตรากฎหมาย สามารถอ้างอิงและยึดถือเป็นหลักฐานยืนยันได้ตลอดเวลา และการควบคุมที่ไม่เป็นทางการ อันได้แก่ ขนบธรรมเนียมและกฎศีลธรรม

4. ทำหน้าที่เป็นเครื่องหมาย หรือสัญลักษณ์ ที่แสดงว่าสังคมหนึ่งแตกต่างไปจากอีกสังคมหนึ่งวัฒนธรรมเป็นสัญลักษณ์ของสังคมเช่นเดียวกันกับบุคลิกลักษณะของบุคคลแต่ละคน ส่วนที่เป็นนามธรรมของบุคลิกลักษณะก็คือ ความเชื่อ ความสนใจ ทศนคติ ความรู้ ความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเปรียบเทียบได้กับวัฒนธรรมแบบไม่ใช่วัตถุของสังคม ส่วนที่มองเห็นได้ของ

บุคลิกภาพ เช่น รูปลักษณ์ การนุ่งห่มสวมใส่เสื้อผ้า ตลอดจนท่าทางการเดิน การพูด เป็นเสมือน วัฒนธรรมของสังคม

5. ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม เกิดความเป็นปึกแผ่น ความจงรักภักดีและอุทิศตนให้กับสังคมทำให้สังคมอยู่รอด ทั้งนี้เพราะการมีลักษณะวัฒนธรรมเดียวกันของกลุ่มคนในสังคมนั้นย่อมทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกัน มีจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของร่วมกันจึงก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน และพร้อมที่จะปกป้องเพื่อให้วัฒนธรรมอันเป็นส่วนร่วมของตนคงอยู่ตลอดไป

6. เป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้าง หล่อหลอม (moulding) บุคลิกภาพทางสังคมให้กับสมาชิก บุคลิกภาพเป็นผลรวมความสัมพันธ์ระหว่างร่างกาย สภาพและการแสดงออกของจิตใจ และประสบการณ์ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมนั้น ดังนั้นตัวกำหนดบุคลิกภาพจึงน่าจะได้แก่ ลักษณะทางชีวภาพและลักษณะทางวัฒนธรรม กล่าวคือ บุคลิกภาพของบุคคลส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากลักษณะทางชีวภาพอันเป็นส่วนของกรรมพันธุ์ที่ได้จากยีนส์ (genes) ของบิดามารดา อีกส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการอยู่ร่วมติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น เพราะทำให้บุคคลได้รับการอบรมขัดเกลาทางสังคมจากกลุ่มและตัวแทนในการขัดเกลาที่ถ่ายทอดวัฒนธรรม สิ่งที่ถ่ายทอดก็คือ แบบแผนหรือวิธีการและกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม

7. ทำให้สมาชิกตระหนักถึงความหมายและวัตถุประสงค์การมีชีวิตของตนอันเป็นความหมายของสถานการณ์และที่เกี่ยวกับทัศนคติ ค่านิยม และจุดหมายปลายทาง วัฒนธรรมอธิบายความหมายเกี่ยวกับทัศนคติ ค่านิยม และจุดหมายปลายทางของคน กล่าวคือ บุคคลย่อมอยู่ภาวะที่มีแนวโน้มที่จะรู้สึกและปฏิบัติด้วยวิธีการบางอย่าง (ทัศนคติ) โดยมีวัฒนธรรมเป็นตัวแบบที่กำหนดว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ดีงามและเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา (ค่านิยม) ซึ่งกลายมาเป็นจุดหมายหรือสิ่งที่บุคคลจะพึงบรรลุถึง และเป็นสิ่งที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิต

8. สร้างหรือจัดแบบความประพฤติเพื่อว่าบุคคลจะได้ปฏิบัติตาม โดยไม่จำเป็นต้องคิดหาวิธีการประพฤติปฏิบัติโดยไม่จำเป็น ทั้งนี้โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดหรืออบรมให้รู้ระเบียบทางสังคมเกี่ยวกับบทบาท ความคาดหวัง บรรทัดฐานทางสังคมต่าง ๆ เป็นต้น

3.4 ประเภทของวัฒนธรรม

1. วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุธรรม (material culture) เป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ในรูปที่สามารถนำมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกสบายต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน อันได้แก่ เครื่องมือ เครื่องใช้สอย ที่อยู่อาศัย เครื่องแต่งกาย เป็นต้น

2. วัฒนธรรมที่ไม่เป็นวัตถุธรรม (nonmaterial culture) เป็นวัฒนธรรมที่ไม่มีรูปร่างเป็นตัวตน เป็นนามธรรมอันประกอบด้วย บรรทัดฐาน สถาบัน ค่านิยม และความเชื่อต่าง ๆ ที่ผสมผสานอยู่ในวิถีชีวิตของมนุษย์

การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation) เป็นภาวะหนึ่งของวัฒนธรรมที่เกิดจากวัฒนธรรมต่างสังคมมากระทบกัน โดยการที่บุคคลจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาติดต่อกัน และมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมต่าง ๆ ในระบบวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มหนึ่งหรือทั้งสองกลุ่ม นั่นคือบุคคลหรือกลุ่มคนยอมรับวัฒนธรรมอื่นซึ่งมิใช่วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนซึ่งเป็นกระบวนการสองทาง (two-way process) คือเมื่อกลุ่มหนึ่งถ่ายทอดให้อีกกลุ่มหนึ่ง ในขณะเดียวกันก็อาจรับวัฒนธรรมของกลุ่มที่ตนถ่ายทอดมาด้วยก็ได้ การผสมผสานทางวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นในสภาวะแห่งความสอดคล้อง (strain to consistency) ซึ่งเป็นจุดที่เกิดความพอดีหรือสมดุลกัน การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจะเป็นไปอย่างช้าหรือเร็วเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมนั่นเอง การผสมผสานทางวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้ง่ายเมื่อวัฒนธรรมทั้งสองมีความคล้ายคลึงกันรวมทั้งทัศนคติของคนด้วย หากฝั่งแน่นอยู่กับขนบธรรมเนียมและความเชื่อเดิมอยู่มาก โอกาสที่จะรับวัฒนธรรมใหม่ย่อมเป็นไปได้น้อยมาก ในทางกลับกันหากมีความเห็นหรือทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมใหม่จะทำให้พร้อมที่จะรับวัฒนธรรมใหม่มากขึ้น

การกลืนกลายทางวัฒนธรรม (Assimilation) ในการติดต่อกันทางวัฒนธรรมนั้น หากในช่วงหนึ่งของการติดต่อได้มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเดิมและหันไปรับวัฒนธรรมใหม่ทั้งหมด ขบวนการดังกล่าวเรียกว่าการกลืนกลายทางวัฒนธรรม เช่น การยอมรับวัฒนธรรมไทยของชาวจีนในประเทศไทย เป็นต้น กระบวนการกลืนกลายนี้จะเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกของสังคมที่ต่างวัฒนธรรมได้มีการติดต่อกันทางวัฒนธรรมนานและต่อเนื่องกัน การกลืนกลายทางวัฒนธรรมมี 2 ระดับคือการกลืนกลายทางสังคม (social assimilation) และการกลืนกลายทางชีวภาพ (biological assimilation) การกลืนกลายแรกเป็นการรับวัฒนธรรมของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาเป็นของตนเองทั้งหมด ส่วนการสมรสจัดว่าเป็นระดับของการกลืนกลายทางชีวภาพซึ่งเป็นระดับที่สูงสุดของการกลืนกลาย นั่นคือทั้งสองวัฒนธรรมได้มีการกลืนกันจริง ๆ และสมบูรณ์ที่สุดเพราะสมาชิกที่เกิดใหม่เป็นผลผลิตของการกลืนกลายทางชีวภาพ

3.5 อัตตนิยมวัฒนธรรม (Ethnocentrism)

เนื่องจากสังคมแต่ละสังคมต่างมีแบบแผนการดำเนินชีวิตหรือวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป สมาชิกในแต่ละสังคมย่อมได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมโดยการอบรมให้รู้ระเบียบสังคมทั้ง

ทางตรงและทางอ้อม ทั้งในด้านคุณค่า ความเชื่อถือ ประเพณี พฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งยังผลให้สมาชิกในสังคมนั้นเคยชินกับวัฒนธรรมของตนและจะเกิดความรู้สึกแปลกหรือไม่ยอมรับในสิ่งที่แตกต่างจากลักษณะเดิมของตน และมีแนวโน้มที่จะเชื่อว่าวัฒนธรรมของตนดีที่สุดและเหนือกว่าผู้อื่น โดยการนำเอาวัฒนธรรมมาตรฐานและค่านิยมทางสังคมของตนเป็นหลักในการเปรียบเทียบสภาพที่ก่อให้เกิดอัตตานิยมวัฒนธรรม

1. นิสัย หากเรามีวิธีการดำรงชีวิตในสังคมที่เราชื่นชอบ เช่น ด้านอาหาร นันทนาการ การบูชา กิจกรรมทางเศรษฐกิจ เหล่านี้เป็นต้น นิสัยอื่น ๆ จึงดูเหมือนว่าเป็นของแปลก ต่ำ และไม่น่าพิสมัยเพราะว่าวัฒนธรรมของเราไม่ได้มีสิ่งเหล่านี้

2. บุคคลและกลุ่มขาดความเข้าใจในสภาวะที่เกี่ยวข้อง การจัดการแต่งงานซึ่งเป็นธรรมดาในอินเดีย อาจเป็นที่อยากรู้หรือเป็นสิ่งประหลาดสำหรับอเมริกัน ความจริงแล้วเราต้องเข้าใจทั้งระบบ ไม่มีอคติ ปัญหาของการจัดวัฒนธรรมที่แตกต่างขึ้นอยู่กับความจริงที่ว่าเราไม่ซาบซึ้งหรือเข้าใจความรู้สึกของคนอื่นในสภาวะการณั้นๆแต่เข้าใจว่าเป็นสภาวะการณั้เดียวกันในรูปของค่านิยมพื้นฐานทางวัฒนธรรมและเปรียบเทียบ บุคคลอื่น ๆ ตามนั้น

3. เพราะถูกสอนมาเช่นนั้น คือ เราถูกสอนเกี่ยวกับการอุปถัมภ์และข้อสัจย์ต่อชาติจนกลายเป็นวิถีชีวิต โดยมองในสิ่งที่ถูกสอนว่าเป็นสิ่งที่ถูกและสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ได้ทำตามแบบนั้นผิดหมด

4. เพราะความไม่เพียงพอของคนทำให้บางครั้งเรามีลักษณะ ethnocentrism คือเราอาจใช้อัตตานิยมวัฒนธรรมชดเชยความไม่เพียงพอ อย่างเช่น บางคนอาจรู้สึกเหนือกว่า ต่ำกว่า และทนไม่ได้กับผู้อื่นที่มีลักษณะต่างจากตน จึงสร้างความรู้สึกในทางตรงข้ามเพื่อชดเชยความรู้สึกต่ำต้อยที่แท้จริง

3.6 การขัดเกลาทางสังคม (socialization)

เป็นกระบวนการทางสังคมกับทางจิตวิทยาซึ่งมีผลทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ เด็กที่เกิดมาต้องได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นสมาชิกที่สมบูรณ์ของสังคม สามารถอยู่ร่วมและมีความสัมพันธ์กับคนอื่นได้อย่างราบรื่น นอกจากนี้การขัดเกลาทางสังคมทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงสภาพตามธรรมชาติเป็นมนุษย์ผู้มีวัฒนธรรมมีสภาพแตกต่างจากสัตว์ร่วมโลกชนิดอื่น ดังนั้นการขัดเกลาทางสังคมจึงมีความหมาย 2 นัย คือ

1. หมายถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรม โดยเหตุที่มนุษย์ทุกคนไม่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมติดตัวมาตั้งแต่เกิด เช่น การใช้ภาษาพูด การอ่านเขียนหนังสือมารยาททางสังคมหรือระเบียบ

ประเพณีต่าง ๆ การขัดเกลาทงสังคมจึงเป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมทำให้มนุษย์ได้เรียนรู้วัฒนธรรมดังกล่าว และสามารถปฏิบัติตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างถูกต้อง

2. หมายถึงการพัฒนาบุคลิกภาพ สังคมแต่ละแห่งมีวัฒนธรรมไม่เหมือนกัน มนุษย์ในแต่ละสังคมจึงมีบุคลิกภาพแตกต่างกัน เช่น คนไทยมีบุคลิกยิ้มง่ายอ่อนโยนและเคารพอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ ส่วนชาวตะวันตกมีบุคลิกแข็งกระด้างไม่อ่อนโยน และนิยมการแสดงออกตามอารมณ์ของตนไม่ว่าจะอยู่ต่อหน้าผู้สูงอายุหรือวัยเดียวกันก็ตาม กระบวนการขัดเกลาทงสังคมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกมากกว่าสภาพทางธรรมชาติ ยกตัวอย่างเช่น เด็กไทยโดยทั่วไปจะมีลักษณะรูปร่างหน้าตาคล้ายกันแต่การแสดงออกไม่เหมือนกันทุกคน เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีผู้ใหญ่เอาใจใส่อบรมสั่งสอนอยู่เสมอจะมีกิริยามารยาทเรียบร้อยและพูดจาไพเราะกว่าเด็กที่ถูกปล่อยละเลยไม่มีใครเอาใจใส่ดูแล เป็นต้น

การขัดเกลาทงสังคมสามารถทำได้ 2 ทางคือ

1. การขัดเกลาทงสังคมโดยตรง เช่น การที่พ่อแม่ฝึกอบรมเด็กให้รู้จักพูด รู้จักกิริยามารยาททงสังคม ครูอาจารย์สอนหนังสือนักเรียนและนักศึกษาให้มีศิลปะและวิทยาการต่าง ๆ รวมทั้งให้ทำหน้าที่การเป็นพลเมืองดี เป็นต้น

2. การขัดเกลาทงสังคมโดยทางอ้อม เช่นการได้เข้าไปฟังอภิปราย ฟังปาฐกถาทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ การอ่านหนังสือตามห้องสมุด การฟังวิทยุ การดูโทรทัศน์และภาพยนตร์ก็เป็นหนทางที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระเบียบต่าง ๆ ในสังคม นอกจากนี้การเข้ากลุ่มกับเพื่อนฝูงทั้งในที่ทำงานและในสถานศึกษาก็ก่อให้เกิดการปรับตัวและพัฒนาบุคลิกภาพได้ทั้งสิ้น

จุดมุ่งหมายของการขัดเกลาทงสังคม

1. ช่วยเพาะความเป็นระเบียบวินัย เช่น รู้จักใช้ห้องน้ำ ห้องส้วม จนกระทั่งรู้จักใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์อันสลับซับซ้อนและละเอียดสูงขึ้น ความมีระเบียบวินัยจำต้องมีการปลูกฝังให้แน่นแฟ้นจนเกิดเป็นนิสัยถาวรในตัวบุคคล

2. ช่วยสร้างแรงบันดาลใจและความมีวินัยขึ้นในตัวบุคคล ความมีวินัยตามปกติเป็นเรื่องเข้มงวดและบางทีเป็นเรื่องไม่น่าเพลิดเพลินเลยแต่อาศัยแรงบันดาลใจ บุคคลสามารถรักษาวินัยได้โดยทำให้มันรู้สึกง่ายขึ้นและมีความหมายเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อเลิกล้มเลิกความคิดที่จะทำการเสาะแสวงหาความพอใจชนิดทันทีทันใจ กระบวนการขัดเกลาทงสังคมเป็นแรงบันดาลใจให้บุคคลหลายอย่าง เช่น การยึดมั่นคำสั่งสอนทางศาสนาอย่างเคร่งครัดจนบางคนมีแรงบันดาลใจที่จะ

ปฏิบัติตามธรรมวินัยที่เข้มงวดไป ความสำเร็จในชีวิตของบุคคลโดยทั่วไปเกิดจากแรงบันดาลใจทั้งสิ้น

3. การขัดเกลาทางสังคมสอนให้บุคคลรู้จักบทบาททางสังคมรวมทั้งทัศนคติต่าง ๆ ซึ่งช่วยสนับสนุนบทบาทเหล่านั้น มนุษย์ในสังคมมีบทบาทแตกต่างกันออกไปตามสถานภาพหรือตำแหน่งที่ตนได้รับ เช่นบางคนเป็นครูอาจารย์ บางคนเป็นนักเรียน เหล่านี้เป็นต้น แต่ละตำแหน่งต่างมีบทบาทที่ถูกกำหนดไว้โดยอาศัยกระบวนการขัดเกลาทางสังคม มนุษย์เรียนรู้วิธีการปรับตัวให้เข้ากับบทบาทต่าง ๆ ของตน และเข้าใจบทบาทของบุคคลอื่นด้วย ทำให้ความสัมพันธ์กันในสังคมเป็นไปโดยราบรื่น

4. การขัดเกลาทางสังคมทำให้บุคคลมีความชำนาญและทักษะในด้านต่าง ๆ ช่วยให้บุคคลมีการเตรียมตัวพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เช่นทักษะในการเกี่ยวข้องกับเพื่อนบ้าน ทักษะในการใช้โทรศัพท์ เป็นต้น ทักษะดังกล่าวเป็นเงื่อนไขสำคัญยิ่งสำหรับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และ คณะ, 2545, หน้า 43-44)

วัยที่จำเป็นต่อการขัดเกลา

1. ระยะเวลาที่เป็นเด็ก ช่วงนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กมากที่สุด โดยพ่อแม่ผู้ปกครองจะเป็นสถาบันแรกที่ตอบสนองเด็กในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกายหรือจิตใจซึ่งเป็นไปตามขั้นตอนของการเจริญเติบโต โดยตอนเป็นทารกเด็กต้องการอาหาร ความรัก ความอบอุ่น พอโตขึ้นเด็กเริ่มแสดงออกในด้านอารมณ์ ไม่ว่าจะเป็นความรักหรือความเกลียด ความพอใจหรือไม่พอใจ พ่อแม่ผู้ปกครองจึงต้องปรับจากการตอบสนองความต้องการทางร่างกายมาเป็นการให้การขัดเกลาให้รู้จักควบคุมอารมณ์ ช่วยเหลือตัวเอง เป็นต้น ในวัยนี้พ่อแม่จึงเป็นสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดเด็กที่อาจจะช่วยปลูกฝังคุณธรรม เจตคติ หรือแนวทางที่เด็กจะยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ หรือเป็นไปในทางตรงข้ามก็ได้

2. วัยรุ่นเป็นวัยที่พ้นจากความเป็นเด็กและเริ่มเข้าสู่ความเป็นหนุ่มสาว ซึ่งระยะนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจจะเป็นผู้ใหญ่ก็ไม่ใช่จะเป็นเด็กก็ไม่เชิง รวมทั้งเพื่อนมีความหมายต่อบุคคลวัยนี้มากและมักเห็นจำเป็นขาดเสียมิได้ ทำอะไรมักอาศัยเพื่อน มีอะไรมักจะเล่าให้เพื่อนฟัง หรือขอความเห็นขอคำปรึกษามากกว่าพ่อแม่ เพราะมักคิดว่าพ่อแม่ไม่เข้าใจตัวเองพอหรือพูดกันไม่รู้เรื่อง สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การที่ครอบครัวและสังคมยอมรับว่าเขาได้ผ่านระยะวัยเด็กมาแล้วและกำลังก้าวสู่วัยผู้ใหญ่จึงควรจะยอมรับความคิดเห็นของเขาบ้าง ให้เขามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว การขัดเกลาของพ่อแม่จึงควรออกมาสู่การเข้าใจความต้องการของเขา ให้ความสนใจต่อปัญหาของเขาไม่ว่าจะเป็นปัญหาอะไร ยอมให้เขาคบเพื่อนต่าง

เพศภายในขอบเขต ยอมให้เขาอยู่รวมกลุ่มเพื่อนฝูงวัยเดียวกัน หรือสนใจในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ และให้การสนับสนุนตามควร รวมทั้งพร้อมเสมอที่จะให้คำแนะนำ หรือเป็นที่ปรึกษา เป็นผู้คอยช่วยเหลือหากเห็นว่าเขาต้องการ หรือกำลังประพฤตินทางที่ผิดไปจากข้อตกลงของสังคม

ตัวแทนของการขัดเกลาทางสังคม

1. ครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานที่ขัดเกลามนุษย์ให้รู้ว่สิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ หรืออะไรถูกอะไรผิด เป็นต้น เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างลึกซึ้งและมีอิทธิพลต่ออารมณ์ ทัศนคติ และความประพฤติของเด็กเป็นอย่างมาก การอบรมของครอบครัวทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงเช่น สอนให้มีความรู้ มีสัมมาคารวะ รู้จักกล่าวคำขอบคุณเมื่อมีใครให้ของหรือทำอะไรให้ บางครั้งอาจมีการให้รางวัลและการลงโทษ ส่วนทางอ้อมเป็นการอบรมแบบไม่ได้เป็นทางการ อาจเป็นการเลียนแบบ หรือรับเข้าไปโดยไม่รู้ตัว เช่น พ่อแม่สกรปกรลูกก็สกรปกรพ่อแม่ชอบใช้คำหยาบลูกก็จะทำตามด้วย เป็นต้น

2. กลุ่มเพื่อน เป็นกลุ่มที่มีอายุอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อทัศนคติของวัยรุ่นเป็นอย่างมาก เพราะเด็กวัยนี้มีแนวโน้มต้องการอยู่ร่วมกับเพื่อนที่มีรสนิยมใกล้เคียงกันไม่ว่าจะเป็นด้านความคิด การแต่งกายหรือแบบของการแสดงออก เพื่อให้เพื่อนยอมรับตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม การคบเพื่อนดีจึงมีความหมายแก่วัยรุ่น หากคบเพื่อนไม่ดีอาจเสียคนได้ง่าย เพื่อนจึงอาจจะสอนเด็กให้ทำตามกฎเกณฑ์ที่สังคมต้องการ หรือในทางตรงข้ามอาจสอนให้เด็กทำอะไรผิดกฎเกณฑ์ของสังคม เพราะวัยรุ่นชอบลองดูว่าผู้ใหญ่จะเอาจริงแค่ไหน ถ้าเอาจริงก็ไม่กล้า ถ้าไม่เอาจริงก็อยากลองดู

3. โรงเรียน เสมือนเป็นบ้านที่สองของเด็กในการที่จะได้รับความรู้ความคิดต่าง ๆ และวิชาการต่างๆอย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะสังคมปัจจุบันโรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญในเรื่องการให้การขัดเกลาแก่เด็ก ตลอดจนทำให้เด็กมีโอกาสพบปะสมาคมกับเพื่อนในวัยเดียวกัน โรงเรียนจึงมีอิทธิพลและมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก เพราะเด็กสมัยนี้มักจะใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเป็นระยะเวลานาน โดยเฉพาะลูกหลานชนชั้นกลางและมั่งมีซึ่งนิยมให้ลูกศึกษาเล่าเรียนในระดับสูงขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อความก้าวหน้าของชีวิต โรงเรียนมีโอกาสนหล่อหลอมทัศนคตินิสัยใจคอของเด็กได้ไม่ยาก เนื่องจากเด็กต้องศึกษาเล่าเรียนหลายปีในแต่ละระดับ ทำให้เด็กได้รับคุณค่าและความรู้บางอย่างทั้งแบบรู้ตัวและไม่รู้ตัว ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการขัดเกลาของโรงเรียนอาจออกมาในรูปแบบ 1) ไม่ตรงกับพ่อแม่ผู้ปกครอง เด็กเลยสับสนไม่ทราบว่าจะเชื่อใครมากกว่ากัน เช่น แม่ว่าอย่าง ครูว่าอีก

อย่าง แม้ว่าถูก ครูว่าไม่ดี เป็นต้น 2) สอนในลักษณะที่เป็นทฤษฎีหรืออุดมคติจนเกินไปอาจไม่ตรงกับสิ่งที่ปฏิบัติในชีวิตจริง เช่น ทำได้ดี แต่เด็กเห็นคนทำชั่วได้ดีเด็กอาจเสื่อมศรัทธาได้

4. กลุ่มอาชีพ เป็นกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งแต่กลุ่มอาชีพจะมีคุณค่าหรือระเบียบกฎเกณฑ์ไปตามอาชีพของตน เช่น ครูต้องสอนลูกศิษย์ด้วยความเมตตา นักสังคมสงเคราะห์ไม่เปิดเผยความลับของผู้มารับการสงเคราะห์ แพทย์รักษาคณไขด้วยจรรยาบรรณ ไม่เห็นแก่เงิน เป็นต้น แต่ละอาชีพจึงมีบุคลิกภาพแตกต่างกันไป เช่น ตำรวจก็แตกต่างจากแพทย์ นางพยาบาลก็แตกต่างจากพ่อค้า ครูแตกต่างจากวิศวกร การอบรมในวัยนี้จึงเป็นวัยที่ค่อนข้างจะเป็นผู้ใหญ่แล้ว การขัดเกลาจึงยากกว่าเด็ก เพราะเมื่อผ่านมาถึงระดับนี้แต่ละคนมีความนึกคิดเป็นแบบฉบับของตนเองอยู่ในใจแล้ว

5. ตัวแทนทางศาสนา เป็นตัวแทนที่ขัดเกลาหรือแนะแนวทางให้คนที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อเป็นเป้าหมายในการกระทำ โดยเฉพาะศาสนาพุทธได้สอนให้คนเราไม่ตั้งอยู่ในความประมาท เพราะหลายสิ่งในโลกไม่มีความแน่นอน จึงต้องยึดมั่นในสิ่งที่ดีงาม มีศีลธรรม จริยธรรมและความประพฤติในทางที่ถูกที่ควร ศาสนาจึงมีส่วนสร้างเจตคติที่ดี มีจิตใจที่งดงามมีพฤติกรรมที่ประกอบด้วยคุณธรรม ความสุจริต ซึ่งช่วยให้บุคคลเข้าใจความจริงแห่งชีวิตและสามารถระงับความตึงเครียด หรือขจัดความฟุ้งซ่านหรือทุกข์ได้ ซึ่งตัวแทนทางศาสนา ได้แก่ วัดวาอาราม พระนักบวช ผู้สอนศาสนาหรือผู้เผยแพร่ศาสนาพยายามจะช่วยขัดเกลาให้บุคคลได้เป็นไปตามครรลองที่มุ่งหมายไว้ แนวความคิดของศาสนาจึงเป็นพลังให้บุคคลยอมรับหรือไม่ยอมรับสิ่งต่าง ๆ คุณค่าหรือที่มาจากศาสนาจึงเป็นเสมือนเครื่องกลั่นกรองความรู้สึกของบุคคลโดยเฉพาะวัด มีอิทธิพลต่อบุคคลไม่น้อย ถ้าบุคคลใกล้ชิดวัดมากเท่าไรก็จะได้รับความคิดและเจตนามากขึ้นเท่านั้น วัดและพระสงฆ์จึงช่วยขัดเกลาแนวความคิดของบุคคล เช่น การที่บุคคลจะคิดว่าสิ่งใดถูกหรือผิดเกิดจากความเชื่อในศาสนาที่ตนยึดถือ และสิ่งนี้เองมีอิทธิพลทางจิตวิทยาซึ่งได้ช่วยสร้างบุคลิกภาพของบุคคล สำหรับบุคคลที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างใกล้ชิด ศาสนาก็มีอิทธิพลไม่น้อยเพราะหลักศีลธรรมหรือจริยธรรมของโลกมาจากศาสนา หลักจริยธรรมต่าง ๆ เหล่านี้กลายเป็นหลักของกฎหมายทั้งทางแพ่งและทางอาญา ทุกคนจึงต้องปฏิบัติตามกฎหมายเป็นข้อห้ามที่ยับยั้งการกระทำของบุคคล สิ่งเหล่านี้ออกมาในรูปขนบธรรมเนียมประเพณี มรรยาท ฯลฯ ที่ปฏิบัติกันอยู่โดยทั่วไปในปัจจุบัน

6. สื่อมวลชนมีหลายประเภท เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ นวนิยาย วรรณคดี เป็นต้น ซึ่งมีส่วนในการขัดเกลาทางสังคมแก่มนุษย์ในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ความคิดความเชื่อ แบบของความประพฤติ เพราะสื่อมวลชนมีทั้งการให้ความรู้และความเพลิดเพลิน โดยเฉพาะ

อิทธิพลของสื่อมวลชนที่สำคัญ คือ การให้ข่าวสาร ข่าวสารนี้มักเป็นลายลักษณ์อักษรและผู้ที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารนั้นไม่ว่าจะเป็นนักเขียน บรรณาธิการและผู้จัดทำมีส่วนช่วยครอบครัวยุโรป โรงเรียน ในการขัดเกลา เช่น หนังสือพิมพ์เสนอข่าวเด็กเรียนดี พ่อแม่อาจจะสั่งให้ลูกอ่านเพื่อเป็นการเอาเยี่ยงอย่าง หรือครูปัจจุบันก็สั่งให้นักเรียนตัดข่าวมารายงานหน้าชั้น หรือติดบอร์ดหน้าห้อง หรือกลุ่มเพื่อนเห็นแฟนแปลก ๆ ใหม่ ๆ อาจจะลอกเลียนแบบก็เป็นไปได้เพื่อให้เข้ากับสมัยนิยม อิทธิพลของสื่อมวลชนนี้จะมีมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับภูมิหลังของครอบครัวว่าได้สอนลูกมาให้รู้จักเหตุและผล หรือเลือกเฟ้นข่าวสารต่าง ๆ ได้แค่ไหน หรือขึ้นอยู่กับเจตคติของแต่ละบุคคลต่อสิ่งที่ตนได้รับ ข่าวสารที่ได้รับจึงมีทั้งการยอมรับหรือไม่ยอมรับ หรือการวางเฉย ไม่ว่าจะปฏิบัติตามใดก็ตาม อย่างน้อยก็เป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของคนบางกลุ่มและต้องการความรู้ของบุคคลอีกส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะวิทยาการปัจจุบันก้าวหน้ามาก มีเทคนิคใหม่ ๆ ที่เรียกร้องความสนใจแก่ผู้รับ โดยเฉพาะวิทยุ โทรทัศน์ นวนิยาย ฯลฯ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการศึกษาเล่าเรียนในบางระดับตั้งแต่ประถมจนถึงมหาวิทยาลัย เช่น มีการสอนทางวิทยุ โทรทัศน์ หรือแม้แต่นวนิยายก็ใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนแทนบทเรียนวิชาการที่น่าเบื่อหน่าย โดยออกมาในรูปแบบต่างเป็นนวนิยาย มีตัวละครที่เด่นชัด เช่น เรื่องการมีวินัยเป็นต้น ทำให้เด็กสนใจมากกว่าแบบเรียนที่เน้นหนักวิชาการอย่างเดียว ตัวแทนที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ มีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลตามที่สังคมต้องการเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป (ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์, 2544, หน้า 41-45)

4. โครงสร้างของสังคม

โครงสร้างของสังคมประกอบด้วย กลุ่มสังคม และสถาบันสังคม โครงสร้าง ดังกล่าวจะปรากฏในสังคมมนุษย์ทุก ๆ สังคม แต่อาจมีรายละเอียดย่อยแตกต่างกันไป

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถานกล่าวว่า โครงสร้าง หมายถึง องค์ประกอบที่มีส่วนต่างๆ สัมพันธ์กันอย่างมีระเบียบ และดำรงอยู่ได้ถาวรตามสมควร โครงสร้างของสังคม คือ ระบบความสัมพันธ์ของสถาบันต่างๆ ของสังคมในขณะใดขณะหนึ่ง มาร์วิน อี. ออลเซน (Marvin E. Olsen) ได้อธิบายความหมายโครงสร้างของสังคม ซึ่งสรุปได้ โครงสร้างของสังคม คือ ลักษณะของส่วนประกอบต่างๆ ของสังคม ซึ่งเป็นเสมือนการจำลองภาพหนึ่งของระบบความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ในขณะใดขณะหนึ่ง เนื่องจากกระบวนการที่สมาชิกในสังคมมีการกระทำระหว่างกันเป็นสิ่งแวดล้อมให้อยู่เสมอ สรุปได้ว่า โครงสร้างของสังคม หมายถึง ส่วนต่างๆ

ที่ประกอบกันเป็นระบบความสัมพันธ์ของสังคมมนุษย์ ส่วนประกอบดังกล่าวจะต้องเป็นเค้าโครงที่ปรากฏในสังคมมนุษย์ทุกๆ สังคม แม้จะมีรายละเอียดย่อยแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมก็ตาม

องค์ประกอบของโครงสร้างของสังคม มีองค์ประกอบ 3 ประการคือ 1. กลุ่มสังคม (Social groups) 2. สถาบันสังคม (Social institutions) 3. สถานภาพและบทบาท (Status and Roles) องค์ประกอบโครงสร้างของสังคมที่ช่วยพยุงค้ำจุน หรือช่วยให้สังคมมั่นคงและเจริญรุ่งเรืองมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของโครงสร้างทั้ง 3 ของสังคม กล่าวคือ ถ้าสังคมใดมีการรวมกลุ่มและร่วมมือกันทำกิจกรรมต่างๆ เช่น กลุ่มนักการศึกษาช่วยกันค้นหาความรู้เอาไปเผยแพร่ กลุ่มผู้ผลิตร่วมมือร่วมใจกันผลิตสิ่งอุปโภคบริโภค ฯลฯ สังคมนั้นย่อมกินดีอยู่ดี ถ้าสังคมใดมีชุดของบรรทัดฐานที่ใช้ในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ที่ดี เช่น ในการจัดการศึกษามีหลักสูตรมีวิธีการสอน มีการวัดผลที่ดี ฯลฯ การศึกษาก็จะช่วยสร้างสังคมให้เจริญขึ้น และถ้าสังคมใดมีการกำหนดว่าใคร หรือกลุ่มสังคมใดมีหน้าที่รับผิดชอบอะไรและต่างก็แสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสม สังคมนั้นย่อมเจริญก้าวหน้าไปได้เร็วขึ้น (http://www.bp-smakom.org/BP_School/Social/Institute-Social.htm)

4.1 กลุ่มสังคม

กลุ่มสังคม (Groups) แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มสังคมจะช่วยให้เราสามารถวิเคราะห์และเข้าใจความสำคัญของการมีชีวิตร่วมกันของบุคคลในสังคมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น กลุ่มสังคมมีความสำคัญต่อบุคคลและต่อสังคมเป็นอย่างมาก กลุ่มที่สำคัญ เช่น กลุ่มครอบครัว กลุ่มเพื่อน และชุมชนจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ความคิด และค่านิยมของบุคคล ในปัจจุบันสังคมมีลักษณะซับซ้อนและมีขนาดใหญ่ขึ้น จึงต้องมีการจัดระเบียบสังคมบนพื้นฐานหลักเหตุและผลและเป้าหมายเฉพาะอย่างมากกว่าพื้นฐานของความสัมพันธ์ส่วนตัว (ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์, 2544, หน้า 79)

กลุ่ม หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คน หรือมากกว่านั้น ซึ่งอาจมีการกระทำระหว่างกันทางสังคม การรวมกลุ่มของมนุษย์มีหลายลักษณะ ในบางครั้งการรวมกลุ่มอาจเกิดขึ้น โดยชั่วคราวหรือโดยบังเอิญ ในไม่ช้ากลุ่มคนดังกล่าวก็จะสลายตัวไป เช่น กลุ่มคนที่มารวมตัวกันที่ตลาด กลุ่มคนที่มาชมการแสดงหรือชมภาพยนตร์ กลุ่มคนที่มารวมตัวกันเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์จากรัฐบาล ฯลฯ เราไม่ถือว่ากลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มสังคม เนื่องจากมีการรวมตัวกันอย่างไม่เป็นแบบแผนความสัมพันธ์ที่ชัดเจน ต่างฝ่ายต่างมารวมตัวกันโดยมีจุดมุ่งหมายที่สอดคล้องต้องกันอย่างบังเอิญเท่านั้นและระยะเวลาของการรวมตัวก็มีจำกัด จนไม่เพียงพอที่จะสร้างรูปแบบ

ความสัมพันธ์ที่ถาวรได้ อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสังคมมนุษย์มากที่สุด โดยเป็นส่วนประกอบสำคัญในโครงสร้างของสังคม ได้แก่ กลุ่มสังคม กลุ่มสังคม เป็นกลุ่มซึ่งสมาชิกมีการกระทำระหว่างกัน และสมาชิกของกลุ่ม มีความรู้สึกเป็นสมาชิกร่วมกัน

ประเสริฐ แย้มกลิ่น ฟุ้งกล่าวว่ากลุ่มทางสังคมคือ คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมีความสัมพันธ์ในทางร่วมมือพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์มีติดต่อกันไปจนเป็นความผูกพันและมีสัมพันธ์กันเกิดความสำนึกว่าเป็นสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน แยกออกได้จากกลุ่มอื่นๆ เพื่อให้มองเห็นลักษณะของกลุ่มทางสังคมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงจะจำแนกประเภทของกลุ่มทางสังคมออกเป็น ดังนี้

1. กลุ่มครอบครัว เป็นกลุ่มทางสังคมขนาดเล็ก สมาชิกมีความสัมพันธ์กันแบบปฐมนิยาม สมาชิกมีความรักความผูกพันกันในระดับสูง มีความเป็นเครือญาติกันโดยทั่วไปสมาชิกประกอบด้วย สามี ภรรยา และบุตร

2. กลุ่มสมาคม เป็นกลุ่มทางสังคมที่จงใจจัดตั้งขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีการจัดระเบียบของกลุ่มอย่างเป็นทางการ มีการกำหนดแผนงาน กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกที่ชัดเจน เช่น บริษัท ห้างหุ้นส่วน กระทรวง ทบวง กรม ฯลฯ

3. กลุ่มทางสังคมขนาดเล็ก เป็นกลุ่มทางสังคมที่ไม่ได้มีการจัดระเบียบทางสังคมไว้อย่างชัดเจน เช่น กลุ่มเพื่อนบ้าน กลุ่มเพื่อนร่วมชั้นเรียน เป็นต้น

4. กลุ่มชุมชน แบ่งออกได้เป็นชุมชนบทและชุมชนเมือง

4.1 ชุมชนชนบท เป็นชุมชนที่อยู่นอกเขตเมืองผู้คนที่อาศัยอยู่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่มีน้อย ผู้คนมีความสัมพันธ์แบบเป็นกันเอง มีแบบอย่างในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพคล้ายๆกัน สภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปขึ้นอยู่กับธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน มีดังนี้

1) มีอาชีพทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่

2) แวดล้อมไปด้วยธรรมชาติ ชาวชนบทใกล้ชิดกับธรรมชาติ และชีวิตส่วนใหญ่เผชิญกับภาวะธรรมชาติโดยตรง เช่น ความแห้งแล้ง ฝนตก น้ำท่วม เป็นต้น

3) ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่มีน้อย การตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยมักจะรวมกันเป็นกลุ่ม หรือไม่ก็ปลูกสร้างบ้านเรือนขนานไปตามแม่น้ำลำคลอง หรือริมถนน

4) มีความสัมพันธ์แบบเป็นกันเองเคารพนบนอบและร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยยึดถือน้ำใจเป็นสิ่งสำคัญ

5) การเปลี่ยนตำแหน่งทางสังคมมีไม่มาก เนื่องจากชาวชนบทมีความ

ผูกพันอยู่กับการเกษตรมานาน ความคิดความเชื่อและการศึกษายังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ชาวบ้าน ส่วนใหญ่ จึงยังคงยึดอาชีพเกษตรกรรม ฐานะทางเศรษฐกิจก็ยังไม่เปลี่ยนแปลง ค่อนข้างยากจน

4.2 ชุมชนเมือง เป็นชุมชนที่อยู่ในเมือง มีประชากรอยู่รวมกันเป็นกลุ่มหนาแน่น กว่าในชนบท สภาพชุมชนโดยทั่วไปจะประกอบด้วยตึก อาคารบ้านเรือน ผู้คนส่วนใหญ่ทำงาน อยู่ในเมือง สภาพความเป็นอยู่ของประชากรในชุมชนเมืองจึงเป็นไปด้วยความเร่งรีบและแข่งขัน ลักษณะสำคัญของชุมชนเมืองที่แตกต่างจากชุมชนชนบท มีดังนี้

- 1) ชุมชนเมืองเป็นชุมชนอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม ชาวเมืองจึงมีชีวิตอยู่ในโรงงาน หรือสถานประกอบการเป็นส่วนใหญ่ ไม่ค่อยได้สัมผัสกับธรรมชาติ มากนัก
- 2) ความสัมพันธ์ของชาวเมืองส่วนใหญ่เป็นไปในรูปแบบของกลุ่มทุติยภูมิ คือมีความสัมพันธ์แบบมิใช่เป็นการส่วนตัว แต่เป็นความสัมพันธ์ตามระเบียบและกฎเกณฑ์ของสังคม ความเห็นใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันมีน้อย
- 3) ความแตกต่างทางสังคมมีมาก โดยในเมืองจะมีทั้งคนร่ำรวยและคนจนที่มีฐานะและชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันมาก
- 4) การเคลื่อนที่ทางสังคมมีมาก ชาวเมืองมีโอกาสเปลี่ยนอาชีพทางเศรษฐกิจของตนได้มากกว่า เพราะมีอาชีพหลากหลายให้เลือก ทำให้มีโอกาสเปลี่ยนอาชีพและเลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงานได้มากกว่าชุมชนชนบท
- 5) มีการแข่งขันกันสูง ชาวเมืองต้องต่อสู้แข่งขันเพื่อความอยู่รอด เนื่องจากมีผู้คนมาอาศัยอยู่หนาแน่น ทุกอย่างแลกเปลี่ยนด้วยเงินตรา มากกว่าได้มาด้วยน้ำใจช่วยเหลือกัน
- 6) มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม จากการที่ชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางของความเจริญด้านต่างๆ ผู้คนจากสังคมภายนอกเข้ามาประกอบกิจกรรมกันอย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวต่างประเทศ ทำให้วัฒนธรรมเมืองมีลักษณะหลากหลายแตกต่างกันออกไป

4.2 สถาบันทางสังคม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ให้ความหมาย “สถาบัน” ไว้ว่า “สิ่งซึ่งคนในสวนรวม คือสังคมจัดตั้งให้มีขึ้นเพราะเห็นประโยชน์ว่ามีความต้องการและจำเป็นแก่

วิถีชีวิตของตน เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา สถาบันการเมือง องค์ประกอบของสถาบันทางสังคมมี 4 ประการ คือ

1. กลุ่มทางสังคมหรือองค์การทางสังคม แต่ละสถาบันทางสังคม จะประกอบด้วยกลุ่มคนต่างๆ เช่น สถาบันครอบครัวประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ญาติพี่น้อง สถาบันการศึกษา ประกอบด้วย ครูใหญ่ ครู-อาจารย์ นักเรียน คนงานภารโรง เป็นต้น

2. สถานภาพและบทบาท ในแต่ละสถาบันทางสังคมจะประกอบด้วยผู้คนที่มีความรับผิดชอบหรือที่เรียกว่า สถานภาพ และมีการแสดงออกตามหน้าที่ ความรับผิดชอบ หรือที่เรียกว่า บทบาท เช่น สถาบันครอบครัว มีตำแหน่งต่างๆ ได้แก่ พ่อ แม่ ลูก สามี ภรรยา ผู้เป็นพ่อ มีหน้าที่เลี้ยงดูครอบครัว ให้การศึกษาแก่ลูก ฯลฯ สถาบัน การศึกษามีตำแหน่งต่างๆ ได้แก่ ครู นักเรียน คนงาน โดยครูมีหน้าที่สอนและอบรมนักเรียน ฯลฯ

3. หน้าที่ แต่ละสถาบันทางสังคมต่างก็มีหน้าที่เพื่อให้สังคมคงสภาพ และสนองความต้องการของสมาชิกในสังคม เช่น สถาบันทางเศรษฐกิจ ทำหน้าที่ในด้านการผลิต จำหน่าย แจกเครื่องอุปโภคบริโภคของสมาชิกในสังคม สถาบันเศรษฐกิจทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรม สอนให้รู้จักประกอบอาชีพ ให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เป็นต้น

4. บรรทัดฐานทางสังคม สถาบันทางสังคมประกอบด้วยกลุ่มของบรรทัดฐานเพื่อเป็นหลักปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เช่น สถาบันทางการศึกษา กำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการรับนักเรียน การเรียนการสอนการวัดผล ฯลฯ สถาบันทางศาสนา จะกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนา ข้อห้าม ข้อให้ปฏิบัติตามหลักคำสอน โดยทั่วไปแล้ว สังคมต่างๆ จะมีสถาบันพื้นฐานอยู่ 5 สถาบัน (ยกเว้นสังคมดั้งเดิม) คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา (http://www.bp-smakom.org/BP_School/Social/Institute-Social.htm)

4.2.1 สถาบันครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญที่สุด เป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่มีความคงทนที่สุด และยังไม่เคยปรากฏว่าสังคมมนุษย์ใดไม่มีสถาบันครอบครัวปรากฏอยู่ เพราะมนุษย์ทุกคนต้องอยู่ในสถาบันนี้ เนื่องจากเป็นสังคมกลุ่มแรกที่เราจะต้องเผชิญตั้งแต่แรกเกิดเติบโตในครอบครัว ครอบครัวจะให้ตำแหน่ง ชื่อ และสกุล ซึ่งเป็นเครื่องบอกสถานภาพ และบทบาทในสังคมที่เรามีส่วนร่วมด้วย ตลอดจนกำหนดสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกมีต่อกันและต่อสังคม ครอบครัวมนุษย์ไม่ใช่เป็นเพียงกลุ่มทางชีววิทยาเท่านั้นแต่

ยังเป็นสถาบันแห่งแรกและสำคัญของสังคม พฤติกรรมของมนุษย์ไม่ได้เป็นไปโดยสัญชาตญาณ แต่เป็นไปโดยมีระเบียบแบบแผน ซึ่งมีการกำหนดมาตรฐานความประพฤติของครอบครัว เช่น ความแตกต่างของครอบครัวเอธิโอเปีย กรีกโบราณ ชาวจีน และชาวกรีก เป็นความแตกต่างกัน ทางด้านวัฒนธรรมไม่ใช่ความแตกต่างทางด้านชีววิทยา

ความหมายของครอบครัว จะต้องมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ

1. ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลที่มารวมกันโดยการสมรส หรือความผูกพันทางสายโลหิตหรือการมีบุตรบุญธรรม การสมรสแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา ส่วนความผูกพันทางสายโลหิต คือ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก รวมทั้งบุตรบุญธรรมด้วย

2. สมาชิกของครอบครัวเหล่านี้อยู่รวมกันภายใต้ครัวเรือนเดียวกัน หรือบางครั้งก็แยกกันไปอยู่ต่างหาก สมัยโบราณครัวเรือนหนึ่งจะมีสมาชิก 3-4-5 ชั่วอายุคน ปัจจุบันครัวเรือน (โดยเฉพาะในประเทศพัฒนา) จะมีขนาดเล็ก ประกอบด้วยสามีภรรยาและลูกหนึ่งหรือสองสามคนขึ้นไป หรือไม่มีเลย

3. ครอบครัวเป็นหน่วยของการติดต่อโต้ตอบระหว่างบุคคล เช่น สามีภรรยา พ่อแม่ลูก พี่ลูกน้อง โดยสังคมแต่ละแห่งจะกำหนดบทบาทของแต่ละครอบครัวไว้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับประเพณีของแต่ละแห่ง ซึ่งหมายความว่าไม่ใช่เพียงต่างคนต่างอยู่ แต่ควรมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน รักกัน เอาใจใส่กัน สั่งสอนกัน จิตใจผูกพันกัน เป็นต้น

4. ครอบครัวถ่ายทอดรักษาวัฒนธรรม สมาชิกจะถ่ายทอดและรับแบบของความประพฤติในการปฏิบัติต่อกัน เช่น ระหว่างสามีภรรยาและลูก และเมื่อผสมผสานกับวัฒนธรรมที่นอกเหนือไปจากครอบครัวก็จะได้แบบของความประพฤติที่สมาชิกปฏิบัติต่อกันและต่อผู้อื่น นอกจากนี้ เราเกิดมาจะต้องพบกับครอบครัว 2 แบบ คือครอบครัวที่ทำให้กำเนิดเรามาหรือครอบครัวบิดามารดาของเราเอง (family of orientation) ซึ่งเลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เจริญเติบโตขึ้นมา ตลอดจนสั่งสอนอบรมให้รู้จักระเบียบของสังคม (socialization) เป็นครอบครัวแบบไม่สมัครใจ ครอบครัวอีกแบบหนึ่งคือ ครอบครัวเราเอง (family of procreation) ซึ่งเกิดจากการสมรสเป็นครอบครัวแบบสมัครใจ เราเป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจของเราเองโดยเฉพาะในสังคมที่เจริญ การมีครอบครัวนั้นส่วนใหญ่จะสมัครใจเลือกหาคู่ครองที่ตนพอใจ และคิดว่าจะสามารถครองเรือนด้วยความสุขได้ ไม่เหมือนครอบครัวเดิมหรือลำหลัง ส่วนใหญ่ผู้ใหญ่จะจัดหาครอบครัวมาให้ เช่น สังคมจีน อินเดีย เป็นต้น

ประเภทครอบครัว แบ่งเป็น 3 แบบ

1. ครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยสามีภรรยาและลูก เป็นครอบครัวที่มีสำคัญอย่างใกล้ชิดที่สุด ซึ่งจะพบเห็นทั่วไป และมีแนวโน้มจะมีครอบครัวแบบนี้

มากขึ้นเนื่องจากเหตุผลทางเศรษฐกิจ เพราะการมีครอบครัวใหญ่เป็นการสิ้นเปลือง โดยเฉพาะสภาพสังคมปัจจุบันที่ค่าครองชีพสูงขึ้น นอกจากนี้ ครอบครัวแบบนี้ยังมีความเป็นอิสระ แต่ก็ห่างเหินจากญาติพี่น้อง อาจทำให้เกิดความว้าเหว่และขาดความอบอุ่นได้

2. ครอบครัวขยาย (extended family) เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวและญาติพี่น้อง อาจอยู่ภายใต้หลังคาเดียวกัน หรือเขตบ้านเดียวกันโดยอาจจะปลูกใกล้เคียงกัน ครอบครัวดังกล่าวอาจมีถึง 20 คน และญาติพี่น้องก็มีหน้าที่ช่วยเหลือเลี้ยงดูหลาน เป็นครอบครัวที่มีความรักความอบอุ่นแต่ขาดความเป็นอิสระ เพราะสมาชิกอาวุโสสูงสุดจะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งจะเป็นคุณปู่ คุณตา ก็ได้ ทำหน้าที่ควบคุมดูแลความทุกข์สุขของสมาชิกในครัวเรือน เป็นระบบที่ญาติพี่น้องมีความรักใคร่ผูกพันกันมาก ครอบครัวแบบนี้จะพบมากในสังคมเกษตรกรรม เช่น จีน อินเดีย เป็นต้น

3. Polygamous Family ประกอบด้วยสามีหนึ่งคนภรรยาหลายคน ครอบครัวแบบนี้จึงเป็นครอบครัวเดี่ยว 2 ครอบครัวหรือมากกว่าที่มีสามีและพ่อร่วมกัน เช่นสังคมจีน อิสลาม

หน้าที่ของครอบครัว

1. สร้างสรรค์สมาชิกใหม่ (reproduction) เพื่อให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้ เพราะสังคมจะต้องมีสมาชิกใหม่แทนที่สมาชิกเดิมที่ตายไป หน้าที่นี้มีความสำคัญมาก ถ้าไม่มีการสร้างสมาชิกใหม่สังคมนั้น ๆ ก็จะสูญหายไป การมีสมาชิกใหม่ก็ต้องมีให้สมดุลกับทรัพยากรภายในประเทศ คือ ไม่มากหรือน้อยเกินไป ถ้ามีมากเกินไปจนทรัพยากรภายในประเทศไม่อาจจะอำนวยสังคมก็ยากลำบาก และเกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น ความยากจน อาชญากรรม เป็นต้น แต่ถ้ามีสมาชิกน้อยเกินไปสังคมนั้นก็อาจจะประสบปัญหาขาดแคลนกำลังคน (man power) เช่น ออสเตเรียขาดแรงงานด้านกรรมกร ต้องเอาคนงานจากประเทศอื่นมา ทำให้เงินของประเทศบางส่วนไหลไปสู่ต่างประเทศ เป็นต้น

2. บำบัดความต้องการทางเพศ (sexual gratification) ซึ่งจะออกมาในรูปของการสมรส เป็นการลดปัญหาทางเพศบางอย่าง เช่น ช่มชู้ การสมรสจึงเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมที่มีการจัดระเบียบ เพราะการสมรส คือ วิธีการหนึ่งที่สังคมเข้ามาควบคุมความสัมพันธ์ทางเพศให้อยู่ในขอบเขต แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ความต้องการมีความสัมพันธ์ทางเพศอย่างเดียวจะทำให้มนุษย์มีครอบครัวเสมอไป เพราะมนุษย์มีทางระบายออกทางอื่นๆ ได้โดยไม่ต้องมีครอบครัว เพราะการสมรสให้มากกว่าความพอใจในเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ

3. เลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เจริญเติบโตขึ้นในสังคม (maintenance of immature children or raising the young) ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญมากต่อระบบการพัฒนาทางร่างกายและจิตใจ

ของเด็ก เป็นสถานที่ที่ส่วนใหญ่เลี้ยงดูเด็กให้เป็นคนที่เจริญเติบโตสมบูรณ์ ไม่ให้เกิดปัญหาสังคม ถ้าปราศจากครอบครัวการคงอยู่ของมนุษย์อาจไม่สมบูรณ์ แต่ไม่ได้หมายความว่าจะทำให้เด็กเติบโตเสมอไป มีเหมือนกันที่บางครอบครัวไม่ได้ให้การเลี้ยงดู รักใคร่ หรือให้ความสุขแก่เด็กอย่างพอเพียง เช่น ครอบครัวที่พ่อแม่แตกแยกกัน ครอบครัวที่พ่อแม่ตาย หรือครอบครัวที่พ่อแม่ยากจน มีลูกมากไม่อาจเลี้ยงดูให้ดีได้ เป็นต้น ลูกมักจะโน้มเอียงไปในทางที่ประพฤติผิดระเบียบของสังคม ซึ่งเป็นปัญหาที่ทุกสังคมประสบ ไม่ว่าจะเป็นสังคมที่พัฒนาแล้ว กำลังพัฒนา หรือด้อยพัฒนาก็ตาม สรุปแล้ว ครอบครัวเป็นสถาบันทางเศรษฐกิจ โดยพ่อแม่หาเงินทองมาเลี้ยงดูครอบครัว และใช้เงินในด้านการบริโภคต่าง ๆ เช่น การศึกษาอบรมและการดำรงชีวิต โดยทั่วไปเด็กจะเป็นผู้บริโภค (consumer) พ่อแม่เป็นผู้ผลิต (producer)

4. ให้การอบรมสั่งสอนแก่เด็กให้รู้จักระเบียบของสังคม (socialization) ครอบครัวเป็นแหล่งการอบรมเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด เป็นสถาบันที่เตรียมตัวเด็กให้ออกไปเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่พ้นไปจากบ้าน ครอบครัวช่วยอบรมเด็กให้รู้จักกฎเกณฑ์ คุณค่า แบบของพฤติกรรม ฯลฯ สอนให้เด็กปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมในสังคม วิธีการอบรมอาจทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยตรงก็โดยการสั่งสอนหรือดุว่ากล่าว โดยอ้อมด้วยการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี การอบรมนี้มีตลอดเวลา จึงนับว่าเป็นสถาบันที่ให้การอบรมแก่เด็กตั้งเกิดจนตาย

5. กำหนดสถานภาพ (social placement) เราได้ชื่อสกุลจากครอบครัว ซึ่งเปลี่ยนได้ในเวลาต่อมา โดยเฉพาะผู้หญิงเมื่อแต่งงานแล้วก็เปลี่ยนตามสามี สถานภาพที่ครอบครัวให้นี้ทำให้เรารู้ว่าเราเป็นใคร อยู่กับคนกลุ่มไหน เช่น ชื่อสกุลไทยก็เป็นคนไทย ชื่อสกุลแซ่ก็เป็นคนจีน เป็นต้น นอกจากนี้สถานภาพก็เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่เกิด เช่น เป็นลูกคนจนคนรวย เป็นเชื้อราชวงศ์ ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นอยู่กับสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ เช่น เป็นสังคมปิดหรือเปิด ลูกชาวนาก็ไม่จำเป็นต้องเป็นชาวนาตลอดไป ถ้าสังคมนั้นเปิดโอกาส อย่างไรก็ตามเราก็คงต้องยอมรับว่าคนมั่งมีก็อาจมีโอกาสดีกว่าคนจน เช่น ได้รับการศึกษาดีกว่าเพราะมีเงินทองมากพอ หรือได้รับสถานภาพสูง หรืออาจมีคนเกรงใจ มีพรรคพวกมากกว่า ดังนั้นสถานภาพแรกเกิดก็มีส่วนช่วยสร้างความเจริญหรือล้าหลังแก่บุคคลไม่มากนักน้อย

6. ให้ความรักและความอบอุ่น (affection) ครอบครัวเป็นแหล่งที่สมาชิกได้รับความรักและความอบอุ่นอย่างบริสุทธิ์ใจ เป็นแหล่งที่ให้ประกันว่าจะมีคนที่รักเราและเรารักเสมอ เช่น ความรักจากสามีภรรยา ความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก และถ้าสมาชิกในครอบครัวผิดหวังไม่ว่าด้านการงาน หรือด้านอื่น ๆ ครอบครัวก็จะเป็นแหล่งที่ให้กำลังใจและปลอบใจเพื่อให้สามารถผ่านอุปสรรคไปได้ (สุพัตรา สุภาพ, 2546, หน้า 64-70)

1.2.2 สถาบันศาสนา

ศาสนาเป็นพื้นฐานอันดีงามของจริยศาสตร์ จริยศาสตร์นั้นเป็นการแสดงออกให้ศาสนาปรากฏชัด (ศาสนาต้องมีหลักจริยศาสตร์ และมีจริยศาสตร์เป็นเครื่องแสดงออก) จริยศาสตร์ เน้นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับสังคม ส่วนศาสนาเน้นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับพระเจ้า ศาสนาและจริยศาสตร์ ต่างทำหน้าที่ไปด้วยกัน (ชัยวัฒน์ อดิพัฒน์, 2543, หน้า 102-108)

แนวคิดเกี่ยวกับศาสนา บางคนมีความเลื่อมใสในศาสนามาก เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนา รวมทั้งระเบียบประเพณีของศาสนาทุกอย่าง แต่บางคนก็มีความคิดต่อต้านโดยไม่เชื่อว่าศาสนามีประโยชน์และมีหน้าที่ที่ดีในสังคม โลกที่มีความเจริญทางวิทยาศาสตร์มาก มีแนวโน้มที่คนจะยึดคำสั่งสอนทางศาสนาแบบประเพณีลดลง ถึงกระนั้นนักปราชญ์บางกลุ่มยังมองเห็นว่าศาสนามีความจำเป็นต่อมนุษยชาติอยู่ตราบใดที่มนุษย์ยังไม่สามารถหาคำตอบเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติของตนได้

กล่าวโดยสรุป มีนักคิดอยู่ 2 กลุ่มใหญ่ที่ทำการศึกษาศาสนาในปัจจุบัน

1. กลุ่มที่เชื่อว่าศาสนาไม่มีประโยชน์ต่อสังคม กลุ่มนี้มีความเชื่อว่าความสุขของมนุษย์สามารถหาได้จากความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งเชื่อว่าสามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทุกอย่าง กลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลจาก Karl Marx และ Frederick Engels รวมทั้งนักวัตถุนิยมและสังคมนิยมใหม่เป็นจำนวนมาก

2. กลุ่มที่เชื่อว่าศาสนายังเป็นสิ่งจำเป็นแกชีวิตและมีคุณค่าแก่สังคมยากที่จะหาสิ่งใดมาทำหน้าที่แทนได้ สังคมเจริญมากเท่าไรศาสนาก็ยิ่งเป็นที่ต้องการมากเท่านั้น กลุ่มนี้เชื่อมั่นว่าศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากสำหรับจิตใจมนุษย์ นักสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่เห็นว่าศาสนามีประโยชน์ นักปรัชญาและนักศาสนาโดยทั่วไปยึดมั่นอยู่กับค่านิยมของศาสนาอย่างแน่นแฟ้น

ความหมายของศาสนา

ศาสนาสามารถจะศึกษาได้จากหลายวิชาการซึ่งต่างก็มีทฤษฎีที่ไม่เหมือนกัน นักเทววิทยามองศาสนาว่าเป็นข้อเท็จจริงที่เปิดเผยให้เห็นแก่นแท้ของสัจธรรม นักจิตวิทยาศึกษาศาสนาในฐานะเป็นปัจจัยช่วยตอบสนองความต้องการของมนุษย์ และช่วยอธิบายสาเหตุบางอย่างที่เกิดจากพฤติกรรมอยากรู้ อยากเห็นตามสัญชาตญาณของมนุษย์ รวมทั้งเป็นปัจจัยช่วยกระตุ้นให้บุคคลทำสิ่งต่าง ๆ ตามความเหมาะสมกับบรรทัดฐาน ความประพฤติ กล่าวโดยสรุปทางสังคมวิทยา ศาสนารวมเอาหลักความเชื่อและการปฏิบัติทุกอย่างของบุคคลในสังคมซึ่งดำเนินไปใน

ระบบเดียวกัน กล่าวคือสมาชิกโดยส่วนใหญ่ยอมรับหลักการระเบียบประเพณีและการปฏิบัติตามหลักการในแนวทางที่ไม่แตกต่างกันเลย เพราะฉะนั้นศาสนาในแง่นี้จึงเป็นความเชื่อและการปฏิบัติร่วมกัน (shared belief and practice) หรือเป็นระบบความเชื่อและการปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างเดียวกัน (a unified system of belief and practice) โดยมีการปฏิบัติหน้าที่ทั้งที่เกี่ยวข้องกับโลกนี้และโลกหน้า

องค์ประกอบของศาสนา

1. ศาสดาและสาวก ศาสดาคือผู้อบรมหรือผู้ตั้งศาสนา โดยทั่วไปแต่ละศาสนาจะมีผู้นำคำสั่งสอนออกมาเผยแผ่แก่ประชาชน บางศาสนาอาจบรรลุธรรมด้วยตนเองแล้วนำธรรมะเหล่านั้นมาสั่งสอนประชาชน เช่น พระพุทธเจ้า

2. คำสอนทางศีลธรรม ซึ่งเป็นสาระที่เกิดจากพระศาสดาและพระสาวกช่วยกันนำคำสั่งสอนมาเผยแผ่ ส่วนใหญ่คำสอนเกี่ยวข้องกับหลักทางศีลธรรม ข้อห้ามและข้อแนะนำสำหรับการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันและในสังคม

3. หลักความเชื่ออันเป็นจุดมุ่งหมาย คำสอนในทุกศาสนามุ่งให้คนปฏิบัติตามเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุด เช่นในศาสนาพุทธจุดมุ่งหมายสูงสุด คือนิพพาน

4. พิธีกรรม คือแบบอย่างของพฤติกรรมที่กำหนดไว้ด้วยกฎเกณฑ์ หรือธรรมเนียมประเพณีให้กระทำและเพื่อให้มีความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งแตกต่างกันไปตามแต่ละศาสนาขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของพิธีกรรมนั้น ๆ โดยส่วนใหญ่พิธีกรรมเกี่ยวข้องกับบุคคลและสังคม พิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สมาชิกมารวมตัวกัน และช่วยเหลือกันซึ่งทำให้สังคมเป็นปึกแผ่น

5. องค์การ คือแบบอย่างพฤติกรรมที่ตั้งขึ้นมา และปฏิบัติสืบต่อกันจนเป็นที่ยอมรับกันในสังคม ความเชื่อทางศาสนาเป็นองค์การหรือสถาบันหนึ่งในสังคมที่มีบทบาทและหน้าที่หลายประการเพื่อให้ประชาชนยอมรับจนกลายเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญๆ ของสังคม องค์การศาสนาประกอบด้วยบุคลากร หรือสาวกของพระศาสดาสืบต่อกันมา มีนักบวช พิธีกรรม มีการประมวลคำสั่งสอน และมีสถานที่ที่เป็นสัญลักษณ์ทางศาสนา เช่น วัด โบสถ์ และสุเหร่า เป็นต้น

หน้าที่ของศาสนา แยกเป็นหน้าที่ส่วนบุคคล(individual function)และหน้าที่ต่อสังคม (social function)

1. หน้าที่ส่วนบุคคล ศาสนาสอนความต้องการส่วนตัวของบุคคลในด้านต่าง ๆ คือ

1.1 สอนความต้องการเพื่อจะแสดงออก (expressive desire) โดยสัญชาตญาณของมนุษย์มีความต้องการที่จะแสดงออกตามสิ่งเร้าหรือแรงกระตุ้นและมักปล่อยใจไปตามอารมณ์แต่มนุษย์ยังรู้สึกละอายต่อการแสดงออกบางอย่าง และเพื่อตอบสนองอารมณ์ที่เก็บไว้จึง

หันไปหาศาสนา และได้รับคำปณิธานมิให้มีการแสดงตนตามอารมณ์ เพราะศาสนาสอนให้
ละอายต่อบาปและชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติอย่างไรถูกต้องตามศีลธรรมและอย่างไรผิด ดังนั้นศาสนา
จึงช่วยคลายความเครียดทางอารมณ์ของบุคคล

1.2 สนองความต้องการสิ่งที่เป็นสาระ (substantive desire) กิจกรรมทางศาสนา
บางครั้งเชื่อกันว่านำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่ผู้ปฏิบัติ เช่น ความเชื่อในหลักการที่ว่าชีวิตจะหลุด
พ้นจากความทุกข์ได้เพราะความเพียรพยายามของบุคคล และเมื่อบุคคลหันไปหาหลักการจะทำให้
ให้บรรลุถึงสัจธรรมได้ นอกจากนี้ศาสนายังสนองความต้องการที่เป็นสาระทางจิต เช่น ความ
สบายใจจากการปฏิบัติ

1.3 สนองความต้องการอยากรู้ อยากเห็น (cognitive desire) ความอยากรู้ อยากเห็น
ของมนุษย์ไม่มีขอบเขตจำกัด วิทยาศาสตร์ตอบสนองความอยากรู้ อยากเห็นในขอบเขตจำกัด ยิ่ง
เป็นเรื่องลึกซึ้งที่วิทยาศาสตร์เข้าไม่ถึง ไม่มีกลไกใดที่จะทำหน้าที่ได้ดีกว่าศาสนาที่ตอบสนอง
ความอยากรู้ อยากเห็นของมนุษย์ในขอบเขตที่กว้างขวางและลุ่มลึก

2. หน้าที่ทางสังคม มีดังนี้

2.1 ช่วยให้สังคมเป็นปึกแผ่น ศาสนาเป็นปัจจัยเชื่อมโยงสมาชิกให้มีความรู้สึกเป็น
อย่างหนึ่งอย่างเดียวกัน กล่าวคือช่วยสร้างความเป็นญาติพี่น้องและความเป็นพวกเดียวกัน เวลา
เกิดภัยพิบัติมาสู่สมาชิกคนใดในสังคม สมาชิกคนอื่น ๆ ก็จะช่วยเหลือซึ่งเป็นการสร้างความ
สามัคคีไปในตัว

2.2 ช่วยกำหนดสถานภาพของสมาชิก บางองค์กรมีข้อกำหนดว่าผู้ที่จะเป็นสมาชิก
ขององค์กรจะต้องนับถือศาสนานั้น ๆ เสียก่อน มิฉะนั้นจะมิได้รับการยอมรับให้มีกิจกรรมร่วมกับ
สมาชิกคนอื่น ๆ ได้ ข้อนี้มีผลให้เกิดการกำหนดเอกลักษณ์ของบุคคลขึ้นมา

2.3 ช่วยในการอบรมให้มีการเรียนรู้ทางสังคม หน้าที่นี้เกี่ยวกับการฝึกหัดให้บุคคลมี
การเรียนรู้ระเบียบประเพณี และกฎเกณฑ์สำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน ศาสนาช่วยให้บุคคล
รู้จักการปรับตัวและปฏิบัติตัวได้อย่างเหมาะสมในสังคม

2.4 เป็นสื่อในการควบคุมสังคมหลักคำสอนของศาสนามีส่วนช่วยควบคุมพฤติกรรม
ของบุคคลให้เป็นปกติ ทุกศาสนาเน้นศีลธรรม การประพฤติดี เพื่อเพื่อแผ่ผู้อื่น คนที่ประพฤติ
ผิดธรรมของคลองธรรมศาสนาจะตำหนิว่าเป็นคนชั่วและควรแก่การลงโทษ รัฐบาลของสังคม
โดยทั่วไปอาศัยพื้นฐานทางศีลธรรมในการออกกฎหมายควบคุมสังคม

2.5 ศาสนาในฐานะเป็นสถาบันสวัสดิการสังคม สวัสดิการสังคมหลายอย่างดำเนิน
โดยองค์การทางศาสนา เช่น การสงเคราะห์ผู้ประสบภัยต่าง ๆ หลักคำสอนทางศาสนามีส่วน

ผลักดันให้บุคคลร่วมกันก่อตั้งมูลนิธิเพื่อสังคมสงเคราะห์ นอกจากนี้ศาสนามีส่วนในการอบรมบ่มนิสัยและให้การศึกษาแก่ประชาชนให้มีวิชาความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ

1.2.3 สถาบันการศึกษา

การศึกษาในความหมายทางสังคมวิทยาไม่ได้หมายถึงโรงเรียนหรือสถาบันที่ทำหน้าที่ให้การศึกษา แต่หมายถึงแบบแผนบรรทัดฐาน หรือระบบความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน การถ่ายทอดวัฒนธรรมความรู้ความคิดต่าง ๆ การศึกษาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสมาชิกให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ ถือเป็นกระบวนการพื้นฐานที่พบเห็นได้ในทุกสังคม ไม่ว่าสังคมดั้งเดิมหรือสังคมสมัยใหม่ เพียงแต่อาจแตกต่างกันไปในรูปแบบการเรียนการสอน ลักษณะผู้เรียนผู้สอน สาระที่สอน สื่อ หรือเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ ซึ่งแบบแผนการปฏิบัติที่เป็นอยู่ถือเป็นบรรทัดฐานทางการศึกษาของสังคมนั้น ๆ

สำหรับการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบันซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ความรู้เฉพาะตัวซึ่งถ่ายทอดจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งไม่อาจจะเตรียมคนสำหรับอนาคตได้ สังคมจำเป็นต้องจัดองค์กรใหม่ขึ้นทำหน้าที่ให้การศึกษาโดยตรง นั่นคือการจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการในระบบโรงเรียนซึ่งมีโครงสร้างและกฎเกณฑ์การทำงานของตนเอง และทำหน้าที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนการถ่ายทอดความรู้วิชาโดยตรง การเปลี่ยนแปลงฐานะและอาชีพเป็นสิ่งที่พบเห็นได้โดยทั่วไป โดยมีการศึกษาเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ เด็กในสังคมสมัยใหม่จะใช้เวลาอยู่ในโรงเรียนคนละหลาย ๆ ปีจึงทำให้เป็นสาเหตุหนึ่งที่วัฒนธรรมวัยรุ่นปรากฏรูปแบบที่เห็นเด่นชัดกว่าสังคมสมัยก่อน และกลุ่มเพื่อนก็มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและแบบแผนพฤติกรรมของวัยรุ่นอย่างมาก ถึงแม้การศึกษาในระบบโรงเรียนจะมีบทบาทมากในสังคมสมัยใหม่แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจะเป็นแหล่งความรู้เดียวของคนในสังคม การศึกษาในสังคมสมัยใหม่แบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. การศึกษาอย่างเป็นทางการ (formal education) หมายถึงการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งระบบการศึกษาแบ่งเป็น 4 ระดับคือ อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ในแต่ละสังคมมักจะกำหนดการศึกษาภาคบังคับ (compulsory education) เป็นการศึกษาที่จัดให้เปล่าเพื่อให้สมาชิกในสังคมทุกคนได้เรียนเท่าเทียมกันอย่างน้อยในระดับหนึ่ง เช่นสังคมไทยกำหนด 6 ปี สหรัฐอเมริกา 12 ปี เป็นต้น

2. การศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ (informal education) หมายถึงการศึกษาแบบไม่มีระบบ เป็นการเรียนรู้ที่ได้จากประสบการณ์ จากสิ่งแวดล้อมเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

ไม่มีใครเป็นครูเป็นนักเรียนที่แน่นอนเพราะทุกคนต่างก็เรียนรู้จากคนอื่นและให้อิทธิพลต่อการเรียนรู้ของคนอื่นเช่นกัน เช่น การเรียนรู้จากครอบครัว เพื่อน และสื่อมวลชนต่าง ๆ เป็นต้น

3. การศึกษานอกระบบ (non-formal education) หมายถึงการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการศึกษาในระบบโรงเรียนตามปกติ ซึ่งอาจมีการกำหนดระเบียบกฎเกณฑ์แต่มีลักษณะไม่เคร่งครัดเท่ากับการศึกษาในระบบโรงเรียน สามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม และมีขอบเขตกว้างขวางมาก ครอบคลุมกิจกรรมทุกอย่างที่อยู่นอกโรงเรียน จัดบริการเพื่อคนทุกเพศทุกวัย ส่วนมากเป็นผู้ที่ไม่อยู่ในวัยเรียนหรือพ้นวัยเรียนไปแล้ว หรือผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษา การศึกษาที่จัดขึ้นมีหลายลักษณะ เช่น การศึกษาผู้ใหญ่ การจัดศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน การฝึกฝนอาชีพ การฝึกอบรมระยะสั้น การสอนบทเรียนทางวิทยุ โทรทัศน์

หน้าที่ของสถาบันการศึกษา

ในแง่บุคคล การศึกษาช่วยหล่อหลอมบุคลิกภาพทางสังคมให้กับบุคคล ขณะที่คนเรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ ก็จะมีการพัฒนาตนเอง ความรู้สึกนึกคิด ทักษะความสามารถล้วนแต่เป็นสิ่งที่ได้มาจากการศึกษาทั้งสิ้น นอกจากนี้การศึกษายังเป็นตัวกำหนดอาชีพและเป็นรากฐานการเลื่อนระดับชั้นทางสังคมที่สำคัญ ในแง่สังคมการศึกษาเป็นกลไกที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของสังคม ช่วยทำให้สังคมอยู่กันอย่างมีระเบียบด้วยการอบรมปลูกฝังให้คนยอมรับบรรทัดฐานที่กำหนดขึ้น สอนให้คนมีระบบคุณค่าเดียวกันทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม การศึกษาทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรม ความรู้ความคิดต่าง ๆ ขณะเดียวกันก็มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม นอกจากนี้การศึกษายังมีหน้าที่แฝง (latent function) ซึ่งถือเป็นผลพลอยได้ เช่น การศึกษาระดับอนุบาลเป็นทางออกให้กับคนในสังคมเมืองที่มีปัญหาเกี่ยวกับการขาดคนดูแลเด็กที่บ้าน โรงเรียนจะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงเด็กนอกเหนือจากการสอนวิชาความรู้

ความเกี่ยวพันระหว่างการศึกษา กับ สังคม

การศึกษากับสังคมที่ความเกี่ยวพันกันมาก เป็นสิ่งที่ส่งผลต่อกัน สังคมจะเป็นผู้กำหนดการศึกษาที่เหมาะสมกับโครงสร้างและยุคสมัยของตน ทำหน้าที่ควบคุมการศึกษาและในขณะเดียวกันการศึกษาก็ทำหน้าที่ควบคุมสังคมและเปลี่ยนแปลงแก้ไขสังคม การศึกษาถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมซึ่งไม่สามารถแยกออกจากโครงสร้างส่วนอื่นได้ ที่ใดมีความแตกต่างทางสังคมที่นั่นจะมีความแตกต่างทางการศึกษา ระบบความสัมพันธ์ในโรงเรียนเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์นอกโรงเรียน ความคาดหวังของโรงเรียนซึ่งมีครูเป็นตัวแทนเป็นผู้กำหนดมาตรฐานความสำเร็จในผลการเรียนของเด็ก และผลการเรียนของเด็กก็ขึ้นอยู่กับโรงเรียน ครู เพื่อน และระดับชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมที่เด็กอยู่ ระดับชั้น (social class) มีความสัมพันธ์

อย่างมากกับปริมาณและคุณภาพการศึกษาที่บุคคลได้รับ เป็นตัวกำหนดทุกด้าน เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการศึกษาไม่ได้อยู่อย่างเป็นอิสระในสังคม แต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับส่วนอื่น ๆ ด้วย (ชัยวัฒน์ วัฒน, 2543, หน้า 111-115)

5. การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาและการส่งเสริมจริยธรรม

เพลินพิศ สุขพูลผล (2547) ศึกษาการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม สำหรับช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากิจกรรมที่นักเรียนพึงพอใจมากที่สุด คือ กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระ ส่วนกิจกรรมที่ได้รับประโยชน์และนำไปใช้ได้มาก เรียงลำดับ ดังนี้ คือ กิจกรรมปฏิบัติสมาธิ กิจกรรมการแข่งขันประกวดกิริยามารยาทดีงาม กิจกรรมเข้าค่ายพุทธบุตร กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระวันสวดสัปดาห์ ประโยชน์จากการจัดกิจกรรมต่างๆ มีดังนี้ นักเรียนรู้จักปฏิบัติตนให้มีกิริยามารยาทที่ดีงาม การเข้าค่ายพุทธบุตรและการปฏิบัติสมาธิเป็นกิจกรรมที่ทำให้มีจิตใจสงบสุข มีความรอบคอบ รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น มีระเบียบวินัย กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระในวันสวดสัปดาห์ ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าความพร้อมเพรียงของหมู่คณะและสร้างกิจนิสัยที่ดีให้แก่ตนเอง ผู้ปกครองเห็นว่ากิจกรรมการเข้าค่ายพุทธบุตรทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับธรรมะไปถ่ายทอดแก่สมาชิกในบ้านได้ รู้จักควบคุมตนเอง มีสติ เมื่อมีปัญหากับสมาชิกในบ้าน กิจกรรมอบรมความรู้คุณธรรมช่วยสร้างความเป็นผู้นำ รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ และกิจกรรมการปฏิบัติสมาธิประจำวัน ทำให้ผู้เรียนสามารถวางตนเหมาะสม มีสัมมาคารวะกับผู้ใหญ่ และทำงานอย่างมีสมาธิ

สุริยะ สิริโรจนงาม (2547) ศึกษา การนำหลักจริยธรรมไปใช้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 โรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในประเด็นจริยธรรม 6 ด้าน คือ ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความสามัคคี และ การประหยัดสามารถบอกได้ว่าสถานการณ์ใดควรที่จะกระทำหรือควรหลีกเลี่ยง รวมทั้งบอกประโยชน์ของการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมในสถานการณ์ต่างๆ และประยุกต์ใช้ได้ถูกต้อง ควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนนำหลักจริยธรรมทั้ง 6 ด้านไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

พจนีย์ แฝงศรีสาร (2547) ศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนปิ่นสร้อยผล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ด้านสภาพแวดล้อมโรงเรียนมีการกำหนดนโยบายชัดเจน สอดคล้องกับ

หลักการ และวัตถุประสงค์โครงการ สำหรับวิธีการดำเนินงานและการจัดกิจกรรมให้นักเรียน นั้นมีความเหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ด้านกระบวนการ โรงเรียนมีการวางแผน ก่อนเริ่มจัดกิจกรรมโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและมีการ ประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ด้านผลผลิต นักเรียนกลุ่มตัวอย่างพึงพอใจในรูปแบบการ จัดกิจกรรมในระดับมาก การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมสามารถพัฒนาจิตใจของนักเรียนให้ ดีขึ้น ส่วนประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ คือ ได้รับฟังข้อคิดต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ และสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

สากุล เกตุทอง (2545) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 7 มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาทางการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนใน โรงเรียน เพื่อนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมต่อไป ผลการศึกษาพบว่าสภาพ และปัญหาในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นประเด็นที่ผู้บริหารทราบ และถือปฏิบัติกันอยู่แล้ว แต่ในทางปฏิบัติจริงยังไม่บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายของผู้บริหาร โรงเรียนเท่าที่ควร ทั้งนี้สืบเนื่องจากปัจจัยสำคัญ คือการขาดงบประมาณสนับสนุนอย่าง เพียงพอ ในการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดมีความเห็นว่ารูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนมีความ เหมาะสมอยู่ในระดับเหมาะสมอย่างยิ่งซึ่งประกอบด้วย 5 ด้านได้แก่ ด้านการบริหาร การจั ดสภาพแวดล้อม การสอนและการนิเทศ การจัดกิจกรรมนักเรียน และการประเมินผลทาง จริยธรรม

ปิยนันท์ ภิรมย์ไกรภักดิ์ (2544) ศึกษาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี วัตถุประสงค์การวิจัย คือ ศึกษาสภาพและ ปัญหาการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน ผลการวิจัยคือ ด้านการบริหาร โรงเรียนดำเนินกิจกรรม การส่งเสริมจริยธรรมในระดับมากและมีปัญหาในระดับปานกลาง ที่เป็นปัญหามี 2 ประเด็นคือ ผู้บริหารให้ความสนใจในการส่งเสริมจริยธรรมน้อยกว่าด้านการเรียนการสอน และด้านการจั ดสภาพแวดล้อม โรงเรียนได้ดำเนินการในระดับมากและมีปัญหาในระดับปานกลาง ที่เป็น ปัญหา คือสถานที่สำหรับฝึกปฏิบัติจริยธรรมขาดความเหมาะสม ด้านการสอนและการนิเทศ โรงเรียนดำเนินการและมีปัญหาในระดับปานกลาง ที่เป็นปัญหา คือโรงเรียนมุ่งผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนมากเกินไปจนทำให้ครูละเลยการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียน ด้านการจัด กิจกรรม การดำเนินการและปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และการแก้ปัญหาการจัดกิจกรรม

ส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียนยังไม่ตรงประเด็น กลุ่มตัวอย่างระบุว่าโรงเรียนได้มีการติดตามประเมินผลทางจริยธรรมโดยเน้นพฤติกรรมของนักเรียนในระดับมาก แต่ครูให้ความดูแล กำกับ ติดตามไม่สม่ำเสมอและขาดข้อมูลที่เป็นตัวบ่งชี้ด้านจริยธรรมของนักเรียน

5.2 งานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรม

จรัล ถาวร (2549) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมของนักเรียนที่ผ่านการอบรมโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สรุปว่าหลังการเข้าร่วมอบรมนักเรียนมีพฤติกรรมในด้านต่างๆ ดังนี้ นักเรียนมีความขยันหมั่นเพียร และตั้งใจเรียนเพิ่มขึ้น มีการช่วยเหลือครอบครัว และปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ นักเรียนช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในห้องเรียนหลังเลิกเรียนแล้ว เช่น ปิดพัดลม ไฟฟ้าหลังใช้แล้ว นักเรียนมีระเบียบวินัยโดยแต่งกายถูกต้องตามระเบียบ เคารพกฎโรงเรียนโดยไม่หนีเรียน ไม่ขาดเรียน นักเรียนมีคุณธรรมโดยการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น

นภาพร ราชคำสุข (2547) ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมกาารดำเนินชีวิตที่เหมาะสมในสังคมเมืองของนักเรียน จังหวัดเชียงใหม่ สรุปดังนี้ พฤติกรรมที่เหมาะสมของนักเรียนคือ การมาโรงเรียนสม่ำเสมอ กลับบ้านตรงเวลา การปฏิบัติตามคำสั่งของพ่อแม่ คุณลักษณะที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กวัยรุ่น คือ การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และครูต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสังคม และเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่านิยมที่ดีในการดำเนินชีวิต โดยปลูกฝังให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในหน้าที่ มีความพยายามในการทำงานและภาคภูมิใจในงานที่ทำอยู่ ควรมีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ให้นักเรียนคนอื่นๆ ได้รับทราบความดีที่นักเรียนได้ปฏิบัติ ควรปลูกฝังให้วัยรุ่นมีคุณลักษณะที่ดี คือ มีความซื่อสัตย์สุจริตและผู้ใหญ่ต้องให้แรงเสริมด้วยการชื่นชมและให้กำลังใจ จนกระทั่งเด็กเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเอง

สุชาติ ต. วิเชียร (2547) ศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนอัสสัมชัญระยอง โดยมีจุดมุ่งหมายของการวิจัย คือเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน จำแนกตามเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแผนการเรียน ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ด้านความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านความเสียสละ เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมจำแนกตามเพศ โดยรวมด้านความเสียสละต่างกัน

ส่วนด้านความรับผิดชอบไม่ต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมจำแนกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแผนการเรียนโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

วีระวัฒน์ ศรีจำรัส (2546) ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนของฝ่ายการศึกษา อัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ เขต 4 จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาพฤติกรรมของนักเรียนรายด้านพบว่าด้านความใฝ่รู้ ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร การประหยัด ความเป็นระเบียบวินัย ความเมตตากรุณา ความสามัคคีอยู่ในระดับมาก และด้านความกตัญญูอยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีพฤติกรรมทางจริยธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้านปรากฏว่า ด้านความใฝ่รู้ ความขยันหมั่นเพียร การประหยัด ความซื่อสัตย์สุจริต ความเป็นระเบียบวินัย ความสามัคคี และความกตัญญู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านความเมตตากรุณาไม่แตกต่างกัน

จิตติมา เขยทิม (2550) ศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนราชาพาณิชยนาวี จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนและเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมโดยจำแนกตามสถานภาพทางครอบครัวและตามสาขาวิชา จากผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนราชาพาณิชยนาวี จังหวัดชลบุรีโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับสูง และเมื่อพิจารณารายด้านเรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความอดทน ความเป็นระเบียบวินัย ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมทางจริยธรรมจำแนกตามสถานภาพทางครอบครัวและตามสาขาวิชาโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

บทที่ 3

อุปกรณ์และวิธีการ

ในการดำเนินงานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น
2. การกำหนดขอบเขตการศึกษา
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาข้อมูลและการวางแผนดำเนินงานเบื้องต้น

1. ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมแก่นักศึกษา
2. จัดทำแผนดำเนินงานเสนอผู้บริหารเพื่อได้แนวทางการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย

การกำหนดขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ชั้นปีที่ 1-4 ที่ศึกษาอยู่ในปีการศึกษาที่ 2/2551 และ 1/2552 จำนวน 1,200 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาในกลุ่มประชากรที่เข้าร่วมโครงการ โดยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้ ดำเนินการภายใต้กรอบกิจกรรมโครงการย่อย 6 โครงการ คือ

- 1.โครงการอบรมธรรมะ เรื่อง แนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา
- 2.โครงการป้ำยธรรมะในสถานศึกษา

- 3.โครงการประกวดเรียงความ เรื่อง แนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา
- 4.โครงการเสวนาธรรม เรื่อง ธรรมะพื้นฐานกับการปฏิบัติตนของนักศึกษา
- 5.โครงการแข่งขันทักษะการพูด เรื่อง จริยธรรมสำหรับนักศึกษา
- 6.โครงการแข่งขันละครธรรมะ เรื่อง จริยธรรมนำชีวิต

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของนักศึกษา และปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและสาเหตุการขาดจริยธรรมในทัศนะของคณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ เนื้อหาแบบสอบถามได้ปรับจากงานวิจัยที่ได้ศึกษามา และระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศที่เกี่ยวกับการศึกษาในมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ประจำปีการศึกษา 2549 แบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้ทราบเพศ และสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ลักษณะพฤติกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติในทัศนะของคณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะทางจริยธรรมวินัยของนักศึกษา และพฤติกรรมหรือสิ่งที่ไม่ควรทำ

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม โดยให้เรียงลำดับหมายเลขจาก 1-7 โดยหมายเลข 1 ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด รวมถึงการให้ข้อคิดหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถาม

2. แบบประเมินผลการจัดโครงการย่อยทั้ง 6 โครงการ เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในแต่ละโครงการ แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้ทราบเพศ และสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลประเมินโครงการโดยทั่วไป แบ่งเป็นรายชื่อ เช่น การประชาสัมพันธ์ ความน่าสนใจ ความเหมาะสมของระยะเวลา ประโยชน์และความรู้ที่ได้รับจากโครงการ เป็นต้น และการให้ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ

5	หมายถึง	เห็นด้วย หรือเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วย หรือเหมาะสมมาก

3	หมายถึง	เห็นด้วย หรือเหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วย หรือเหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วย หรือเหมาะสมน้อยที่สุด

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

วิธีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1 กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสอบถาม และรูปแบบของแบบสอบถาม แล้วสร้างข้อความจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการทราบ

2 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความชัดเจนและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของข้อความ และปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

3 นำแบบสอบถามไปคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (α - Coefficient) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 20 คน (ในแต่ละโครงการย่อย) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.785 แล้วนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปใช้ในการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามให้กับนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ อธิบายวัตถุประสงค์ของแต่ละโครงการให้นักศึกษาทราบและเก็บแบบสอบถามทันทีหลังกิจกรรมเสร็จสิ้น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาหาคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้งข้อมูลที่จะนำไปประกอบการอภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

เมื่อเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 2 ข้อมูลประเมินโครงการโดยทั่วไป วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายการประเมินผลตามมาตราวัดของลิเคิร์ต (Likert Method) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51-5.00 หมายความว่า เหมาะสม หรือพึงพอใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51-4.50 หมายความว่า เหมาะสม หรือพึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.50 หมายความว่า เหมาะสม หรือพึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51-2.50 หมายความว่า เหมาะสม หรือพึงพอใจน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.06-1.50 หมายความว่า เหมาะสม หรือพึงพอใจน้อยที่สุด

ในส่วนของการข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะ ได้นำมาเรียบเรียงและนำเสนอในรูปแบบความเรียง

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเสนอในลักษณะการดำเนินงานตามโครงการย่อยทั้ง 6 โครงการ ดังนี้

1. โครงการอบรมธรรมะ เรื่อง แนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา
2. โครงการป่ายธรรมะในสถานศึกษา
3. โครงการประกวดเรียงความ เรื่อง แนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา
4. โครงการเสวนาธรรม เรื่อง ธรรมะพื้นฐานกับการปฏิบัติตนของนักศึกษา
5. โครงการแข่งขันทักษะการพูด เรื่อง จริยธรรมสำหรับนักศึกษา
6. โครงการแข่งขันละครธรรมะ เรื่อง จริยธรรมนำชีวิต

ก่อนการดำเนินโครงการย่อยทั้ง 6 โครงการ ผู้วิจัยได้แจกแบบสำรวจเพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของนักศึกษา และปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและสาเหตุการขาดจริยธรรมในทัศนะของคณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ เนื้อหาแบบสอบถามได้ปรับจากงานวิจัยที่ได้ศึกษามา และระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศที่เกี่ยวกับการศึกษาในมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ประจำปีการศึกษา 2549 แบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้ทราบเพศ และสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ลักษณะพฤติกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ในทัศนะของคณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะทางจริยธรรมวินัยของนักศึกษา และพฤติกรรมหรือสิ่งที่ไม่ควรทำ

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม โดยให้เรียงลำดับหมายเลขจาก 1-7 โดยหมายเลข 1 ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด รวมถึงการให้ข้อคิดหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อให้ทราบเพศ และสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากผลการวิจัยที่ได้จากแบบสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของนักศึกษา และปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและสาเหตุการขาดจริยธรรมในทัศนะของคณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จำนวน 192 ชุด จำแนกได้ดังนี้

จากตารางที่ 1 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 192 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 111 คน (คิดเป็นร้อยละ 57.8) ถัดเป็นนักศึกษาจำนวน 163 คน(คิดเป็นร้อยละ 26) ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร และสาขารัฐศาสตร์ จำนวน 24 คน (คิดเป็นร้อยละ 12.5) และเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มากที่สุด จำนวน 64 คน (คิดเป็นร้อยละ 33.3)

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	76	39.6
1.2 หญิง	111	57.8
1.3 ไม่ตอบ	5	2.6
2. สถานภาพ		
2.1 อาจารย์และบุคลากร แบ่งเป็นสาขา/ฝ่าย	26	13.5
บัญชี	1	0.5
สัตวศาสตร์	2	1.0
การจัดการชุมชน	1	0.5
พืชศาสตร์	1	0.5
เทคโนโลยีสารสนเทศทางธุรกิจ	2	1.0
บริหารและวิชาการ	1	0.5
กิจการนักศึกษา	2	1.0

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
บริการวิชาการ	6	3.1
วิทยาศาสตร์พื้นฐาน	4	2.1
ศึกษาทั่วไป	4	2.1
ไม่ตอบ	2	1.0
2.2 นักศึกษา แบ่งเป็นสาขา	163	26
บัญชี	20	10.4
สัตวศาสตร์	15	7.8
การจัดการชุมชน	5	2.6
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร	24	12.5
การตลาด	11	5.7
พัฒนาการท่องเที่ยว	12	6.3
ไม่ตอบ	3	1.6
2.3 ไม่ตอบแบบสำรวจ	3	1.6
นักศึกษา แบ่งเป็น		
ชั้นปีที่ 1	64	33.3
ชั้นปีที่ 2	32	16.7
ชั้นปีที่ 3	47	64
ชั้นปีที่ 4	16	8.3
ไม่ตอบ	4	2.1

ตอนที่ 2 ลักษณะพฤติกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

ผลการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของนักศึกษาในด้านต่าง ๆ มีดังนี้

ด้านคุณลักษณะทางจริยธรรม พบว่า โดยส่วนใหญ่ นักศึกษามีพฤติกรรมที่ทำเป็นประจำ ยกเว้น การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด และการเป็นผู้มีศีลธรรม ซึ่งนักศึกษาทำเป็นบางครั้ง

ด้านวินัยของนักศึกษา พบว่า โดยส่วนใหญ่ นักศึกษาไม่เคยทำพฤติกรรมที่ผิดวินัย และพฤติกรรมที่นักศึกษาทำเป็นประจำ คือ การรักษาชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย เป็นต้น

ด้านพฤติกรรม/สิ่งที่ไม่ควรทำ (โดยทั่วไป) พบว่าโดยส่วนใหญ่ นักศึกษาไม่เคยทำพฤติกรรมเหล่านั้น แต่พฤติกรรมที่นักศึกษาทำเป็นบางครั้ง คือ การลอกงานหรือการบ้านเพื่อน (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงระดับลักษณะพฤติกรรมของนักศึกษา

ลักษณะพฤติกรรม	Mean	S.D.	ระดับลักษณะพฤติกรรม
ลักษณะทางจริยธรรม			
1. ความรับผิดชอบต่อการเรียน	1.40	0.501	ทำประจำ
2. ความพากเพียรอดทนต่อการเรียน	1.61	0.509	ทำประจำ
3. การใช้เวลาว่างเป็นประโยชน์	1.81	0.521	ทำบางครั้ง
4. การใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด	1.80	0.547	ทำบางครั้ง
5. การมีกิริยา และวาจาสุภาพ	1.47	0.511	ทำประจำ
6. คิดและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล	1.63	0.912	ทำประจำ
7. มีน้ำใจ เช่น ช่วยครูถือของ	1.59	0.544	ทำประจำ
8. มีความเสียสละ	1.52	0.511	ทำประจำ
9. มีความกตัญญูต่อบุคคล	1.28	0.462	ทำประจำ
10. เคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่	1.31	0.463	ทำประจำ
11. มีความสามัคคีในหมู่คณะ	1.35	0.480	ทำประจำ
12. เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย	1.47	0.541	ทำประจำ
13. เป็นผู้ที่มีศีลธรรม เช่น รักษาศีล 5	1.90	0.501	ทำบางครั้ง
14. รักษาขนบธรรมเนียมประเพณี	1.61	0.784	ทำประจำ
วินัยของนักศึกษา			
15. แต่งกายสุภาพเข้าชั้นเรียน	1.35	0.521	ทำประจำ
16. ขออนุญาตก่อนออกห้องเรียน	1.41	0.533	ทำประจำ
17. การส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น ขณะมีการเรียนการสอน	2.15	0.591	ทำบางครั้ง
18. การทะเลาะวิวาทชกต่อยกัน	2.81	0.404	ไม่เคยทำ

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลักษณะพฤติกรรม	Mean	S.D.	ระดับลักษณะพฤติกรรม
19. การก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น	2.70	0.460	ไม่เคยทำ
20. การกระทำความผิดในคดีอาญา	2.88	0.326	ไม่เคยทำ
21. การฝ่าฝืนกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย	2.60	0.570	ไม่เคยทำ
22. การทำลายทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย	2.86	0.377	ไม่เคยทำ
23. การรักษาชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย	1.60	0.772	ทำประจำ
24. การลักทรัพย์	2.88	0.326	ไม่เคยทำ
25. การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์	2.17	0.602	ทำบางครั้ง
26. การสูบบุหรี่	2.53	0.701	ไม่เคยทำ
27. การเสพสิ่งเสพติด	2.83	2.17	ไม่เคยทำ
28. การมีหรือค้าขายสิ่งผิดกฎหมาย	2.93	0.280	ไม่เคยทำ
29. การมีหรือพกพาอาวุธ	2.89	0.329	ไม่เคยทำ
พฤติกรรม/ สิ่งที่ไม่ควรทำ (โดยทั่วไป)			
30. การลอกงานหรือ การบ้านเพื่อน	1.98	0.415	ทำบางครั้ง
31. ทุจริตในการสอบ	2.84	0.614	ไม่เคยทำ
32. แต่งกายตามแฟชั่นที่ไม่เหมาะสม	2.48	0.560	ไม่เคยทำ
33. เที่ยวตามสถานบันเทิงในเวลากลางคืน	2.56	0.557	ไม่เคยทำ
34. หมกมุ่นกับสื่อลามกอนาจารต่างๆ	2.76	0.488	ไม่เคยทำ
35. การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน	2.60	0.639	ไม่เคยทำ

เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	1.00 – 1.66	แสดงว่าระดับลักษณะพฤติกรรมทำประจำ
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	1.67 – 2.33	แสดงว่าระดับลักษณะพฤติกรรมทำบางครั้ง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	2.34 – 3.00	แสดงว่าระดับลักษณะพฤติกรรมไม่เคยทำ

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม

จากตารางที่ 3 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมมากที่สุดเป็นลำดับ 1 คือ พื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 76.6 ลำดับที่ 2 คือ สภาพแวดล้อมการอยู่อาศัย จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 44.3 ลำดับที่ 3 คือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจากสถานศึกษา จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0 ส่วนสองลำดับสุดท้าย คือ ลำดับที่ 6 และ 7 คือ พฤติกรรมการเลียนแบบ จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0 และขาดจิตสำนึกของการเป็นคนดี จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 25.5

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม

ปัจจัย	ระดับความสำคัญ						
	ลำดับ ที่ 1	ลำดับ ที่ 2	ลำดับ ที่ 3	ลำดับ ที่ 4	ลำดับ ที่ 5	ลำดับ ที่ 6	ลำดับ ที่ 7
พื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู จากครอบครัว	147 (76.6)	13 (6.8)	7 (3.6)	5 (2.6)	6 (3.1)	8 (4.2)	6 (3.1)
สภาพแวดล้อมการอยู่ อาศัย	14 (7.3)	85 (44.3)	34 (17.7)	22 (11.5)	19 (9.9)	9 (4.7)	9 (4.7)
ค่านิยมและความเชื่อที่ ไม่ถูกต้อง	5 (2.6)	14 (7.3)	23 (12.0)	36 (18.8)	50 (26.0)	43 (22.4)	21 (10.9)
พฤติกรรมการเลียนแบบ	5 (2.6)	14 (7.3)	20 (10.4)	35 (18.2)	40 (20.8)	48 (25.0)	30 (15.6)
ขาดจิตสำนึกของการเป็น คนดี	13 (6.8)	15 (7.8)	28 (14.6)	24 (12.5)	32 (16.7)	31 (16.1)	49 (25.5)
การปลูกฝังคุณธรรมจริย- ธรรมจากสถานศึกษา	6 (3.1)	39 (20.3)	48 (25.0)	33 (17.2)	15 (7.8)	32 (16.7)	19 (9.9)
การเปลี่ยนแปลงทาง สังคม และวิถีชีวิตที่ เปลี่ยนไป	6 (3.1)	10 (5.2)	35 (18.2)	38 (19.8)	30 (15.6)	20 (10.4)	53 (27.6)

หมายเหตุ: ค่าในวงเล็บคือ ร้อยละตามแถว

ผลการวิจัยการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเสนอในลักษณะการดำเนินงานตามโครงการย่อยทั้ง 6 โครงการ คือ

1. โครงการอบรมธรรมะ เรื่อง แนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา
2. โครงการป้ำยธรรมะในสถานศึกษา
3. โครงการประกวดเรียงความ เรื่อง แนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา
4. โครงการเสวนาธรรม เรื่อง ธรรมะพื้นฐานกับการปฏิบัติตนของนักศึกษา
5. โครงการแข่งขันทักษะการพูด เรื่อง จริยธรรมสำหรับนักศึกษา
6. โครงการแข่งขันละครธรรมะ เรื่อง จริยธรรมนำชีวิต

1. โครงการอบรมธรรมะ เรื่อง แนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา

จากตารางที่ 4 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 290 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 221 คน (คิดเป็นร้อยละ 76.2) โดยเป็นนักศึกษาสาขาบัญชีจำนวน 111 คน (คิดเป็นร้อยละ 38.3) และส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 106 คน คน (คิดเป็นร้อยละ 36.6)

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	69	23.8
1.2 หญิง	221	76.2
2. นักศึกษา แบ่งเป็นสาขา		
บัญชี	111	38.3
สัตวศาสตร์	43	14.8
จัดการชุมชน	12	4.1
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร	43	14.8

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
การตลาด	39	13.4
พืชศาสตร์	15	5.2
รัฐศาสตร์	25	8.6
เศรษฐศาสตร์	2	0.7
3. นักศึกษา แบ่งเป็น		
ชั้นปีที่ 1	93	32.1
ชั้นปีที่ 2	106	36.6
ชั้นปีที่ 3	88	30.3
ชั้นปีที่ 4	3	1.0

จากตารางที่ 2 พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อหัวข้อการประเมินด้านต่างๆ ในระดับมาก ยกเว้นด้านการประชาสัมพันธ์โครงการ ซึ่งนักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ตารางที่ 5 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการอบรมธรรมะ

หัวข้อการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
1. การประชาสัมพันธ์โครงการ	3.37	0.899	ปานกลาง
2. ความน่าสนใจของหัวข้อการอบรม	3.83	0.805	มาก
3. หัวข้อการอบรมเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา	4.23	0.701	มาก
4. ความเหมาะสมของระยะเวลาการอบรม	3.86	0.756	มาก
5. ความสามารถของวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้	4.17	0.766	มาก
6. สถานที่และบรรยากาศของการอบรม	4.00	0.783	มาก
7. นักศึกษาได้แนวทางในการประพฤติตนอย่างถูกต้องเหมาะสม	4.06	0.725	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

หัวข้อการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
8. นักศึกษาจะนำความรู้ที่ได้ไปประพฤติปฏิบัติ ตามที่ได้รับการอบรม	4.01	0.701	มาก
9. การอบรมมีส่วนช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของ นักศึกษาในทางที่ดีขึ้น	3.94	0.787	มาก
10. การอบรมครั้งนี้เป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริม จริยธรรมของนักศึกษา	4.23	0.766	มาก

2. โครงการป้ายธรรมะในสถานศึกษา

จากตารางที่ 6 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 251 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 152 คน (คิดเป็นร้อยละ 60.6) เป็นนักศึกษา จำนวน 235 คน (คิดเป็นร้อยละ 93.6) ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาศาสาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหารจำนวน 38 คน (คิดเป็นร้อยละ 15.1) และเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 86 คน (คิดเป็นร้อยละ 34.3)

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	96	38.2
1.2 หญิง	152	60.6
1.3 ไม่ตอบ	3	1.2
2. สถานภาพ		
2.1 อาจารย์	3	1.2
2.2 บุคลากร แบ่งเป็นฝ่าย	13	5.2
บริหารและวิชาการ	3	1.2
อาคารและสถานที่	1	0.4

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
กิจการนักศึกษา	4	1.6
บริการวิชาการ	3	1.2
อาคารน่าร่อง	1	0.4
ไม่ตอบ	1	0.4
2.3 นักศึกษา แบ่งเป็นสาขา	235	93.6
บัญชี	19	7.6
สัตวศาสตร์	21	8.4
การจัดการชุมชน	6	2.4
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร	38	15.1
การตลาด	19	7.6
พืชศาสตร์	37	14.7
รัฐศาสตร์	20	8.0
เศรษฐศาสตร์	5	2.0
เทคโนโลยีชีวภาพ	5	2.0
เกษตรป่าไม้	27	10.8
เทคโนโลยีสารสนเทศทางธุรกิจ	22	8.8
พัฒนาการท่องเที่ยว	15	6.0
ไม่ตอบ	1	0.4
นักศึกษา แบ่งเป็น		
ชั้นปีที่ 1	86	34.3
ชั้นปีที่ 2	84	33.5
ชั้นปีที่ 3	37	14.7
ชั้นปีที่ 4	25	10.0
ไม่ตอบ	3	1.2

จากตารางที่ 7 พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ในระดับมาก ยกเว้นเรื่องความเหมาะสมของจำนวนป้ายธรรมะ บริเวณที่ติดป้าย และความหลากหลายของคำสอน โดยนักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ตารางที่ 7 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการป้ายธรรมะ

หัวข้อการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ความน่าสนใจของข้อความในป้ายธรรมะ	4.04	0.924	มาก
2. ความเหมาะสมของขนาดตัวอักษรของข้อความในป้ายธรรมะ	3.66	0.775	มาก
3. ความเหมาะสมของจำนวนป้ายธรรมะที่ติดในสถานศึกษา	3.47	0.887	ปานกลาง
4. ความเหมาะสมของบริเวณที่ติดป้ายธรรมะ	3.39	0.774	ปานกลาง
5. ความหลากหลายของคำสอนในป้ายธรรมะ	3.50	0.850	ปานกลาง
6. ป้ายธรรมะเป็นวิธีการเผยแพร่คำสอนของพระพุทธเจ้า	3.55	0.930	มาก
7. ป้ายธรรมะทำให้นักศึกษาตระหนักถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า	3.55	0.815	มาก
8. นักศึกษาได้แนวทางการประพฤติตนเป็นคนดีจากป้ายธรรมะ	3.47	0.840	ปานกลาง
9. ป้ายธรรมะมีส่วนทำให้พฤติกรรมของนักศึกษาเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น	3.51	0.836	มาก
10. การจัดทำป้ายธรรมะในสถานศึกษาเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติเป็นคนดีของนักศึกษา	3.56	0.843	มาก

3. โครงการประกวดเรียงความเรื่อง แนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา

จากตารางที่ 8 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 265 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 171 คน (คิดเป็นร้อยละ 64.5) ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาสาขารัฐศาสตร์ จำนวน 55 คน (คิดเป็นร้อยละ 20.7) และเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 132 คน (คิดเป็นร้อยละ 49.8)

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	171	64.5
1.2 หญิง	94	35.4
2. นักศึกษา		
แบ่งตามสาขา		
บัญชี	30	11.3
สัตวศาสตร์	36	13.5
เทคโนโลยีการอาหาร	42	15.8
การตลาด	31	11.6
พืชศาสตร์	23	8.6
เกษตรป่าไม้	1	0.3
เทคโนโลยีสารสนเทศทางธุรกิจ	1	0.3
เทคโนโลยีชีวภาพ	28	10.5
รัฐศาสตร์	55	20.7
การจัดการชุมชน	18	6.7

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
แบ่งตามชั้นปี		
ชั้นปีที่ 1	100	37.7
ชั้นปีที่ 2	132	49.8
ชั้นปีที่ 3	32	12.0
ชั้นปีที่ 4	1	0.3

จากตารางที่ 9 พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อด้านต่าง ๆ ในระดับมาก ยกเว้นเรื่องที่น่าสนใจสะท้อนมุมมองของตนเองต่อพฤติกรรมของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย โดยทั่วไป รวมถึงในเรื่องความได้นำเสนอแนวคิดและแนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสม แก่นักศึกษา นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 9 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการประกวดเรียงความ

หัวข้อการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. การประชาสัมพันธ์โครงการ	3.83	0.944	มาก
2. ความน่าสนใจของหัวข้อการเขียนเรียงความ	4.26	1.044	มาก
3. เรื่องที่น่าสนใจสะท้อนมุมมองของตนเองต่อพฤติกรรมของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยโดยทั่วไป	4.61	0.839	มากที่สุด
4. ความเหมาะสมของระยะเวลาการประกวด	3.90	0.977	มาก
5. นักศึกษาได้นำเสนอแนวคิดและแนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมแก่นักศึกษาทั่วไป	4.83	0.932	มากที่สุด
6. สิ่งที่น่าสนใจหากมีการนำไปเผยแพร่จะมีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาทั่วไปในทางที่ดีขึ้น	4.13	0.952	มาก
7. โครงการนี้เป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนของนักศึกษา	4.28	0.867	มาก

**โครงการ 4 ผลการประเมินโครงการเสวนาธรรม เรื่อง ธรรมะพื้นฐานกับการปฏิบัติตน
ของนักศึกษา ในการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม จำนวน 200 ชุด**

จากตารางที่ 10 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 200 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 116 คน (คิดเป็นร้อยละ 58.0) เป็นนักศึกษา จำนวน 196 คน (คิดเป็นร้อยละ 98.0) ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาสารัฐศาสตร์จำนวน 73 คน (คิดเป็นร้อยละ 36.5) และเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 140 คน (คิดเป็นร้อยละ 70.0)

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	84	42.0
1.2 หญิง	116	58.0
2. สถานภาพ		
2.1 อาจารย์/บุคลากร แบ่งเป็นฝ่าย	4	2.0
บริการวิชาการ	1	0.5
วิทยาศาสตร์พื้นฐาน	1	0.5
ศึกษาทั่วไป	2	1.0
2.2 นักศึกษา	196	98.0
แบ่งตามสาขา		
การตลาด	21	10.5
พืชศาสตร์	29	14.5
รัฐศาสตร์	73	36.5
เทคโนโลยีสารสนเทศทางธุรกิจ	43	21.5
พัฒนาการท่องเที่ยว	30	15.0

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
แบ่งตามชั้นปี		
ชั้นปีที่ 1	140	70.0
ชั้นปีที่ 2	16	8.0
ชั้นปีที่ 3	23	11.5
ชั้นปีที่ 4	17	8.5

จากตารางที่ 11 พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อการประเมินด้านต่างๆ ในระดับมากทุกหัวข้อการประเมิน ยกเว้นการประชาสัมพันธ์โครงการที่มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ตารางที่ 11 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการเสวนาธรรม

หัวข้อการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
1. การประชาสัมพันธ์โครงการ	3.27	0.985	ปานกลาง
2. ความน่าสนใจของหัวข้อการเสวนา	3.90	0.777	มาก
3. เรื่องที่นำมาเสวนามีประโยชน์ต่อนักศึกษา	4.19	0.709	มาก
4. ความรู้ความสามารถของวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์	3.91	0.797	มาก
5. ความเหมาะสมของระยะเวลาการจัดเสวนา	3.57	0.894	มาก
6. ความเหมาะสมของสถานที่และบรรยากาศการเสวนา	3.68	0.912	มาก
7. นักศึกษาได้แง่คิดและแนวทางในการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม	3.96	0.804	มาก

ตารางที่ 11 (ต่อ)

หัวข้อการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
8. นักศึกษาจะนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน	3.98	0.823	มาก
9. การเสวนามีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในทางที่ดีขึ้น	3.70	0.903	มาก
10. การเสวนาครั้งนี้เป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนของนักศึกษา	3.88	0.902	มาก

**โครงการ 5 ผลการประเมินโครงการแข่งขันทักษะการพูด เรื่อง จริยธรรมสำหรับ
นักศึกษา ในการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม จำนวน 145 ชุด**

จากตารางที่ 12 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 145 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 92 คน (คิดเป็นร้อยละ 63.4) และเป็นนักศึกษาสาขาเกษตรป่าไม้ จำนวน 44 คน (คิดเป็นร้อยละ 30.3) และส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 70 คน (คิดเป็นร้อยละ 48.3)

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	92	63.4
1.2 หญิง	53	36.6
2. นักศึกษา		
แบ่งตามสาขา		
บัญชี	1	0.7

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
สัตวศาสตร์	20	13.8
เทคโนโลยีการอาหาร	1	0.7
การตลาด	2	1.4
พืชศาสตร์	14	9.7
เกษตรป่าไม้	44	30.3
เทคโนโลยีสารสนเทศทางธุรกิจ	22	15.2
เทคโนโลยีชีวภาพ	13	9.0
พัฒนาการท่องเที่ยว	28	19.3
แบ่งตามชั้นปี		
ชั้นปีที่ 1	37	25.5
ชั้นปีที่ 2	36	24.8
ชั้นปีที่ 3	70	48.3
ชั้นปีที่ 4	2	1.4

จากตารางที่ 13 พบว่าส่วนใหญ่ นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก ยกเว้นด้านการประชาสัมพันธ์และความเหมาะสมของสถานที่และบรรยากาศการแข่งขันที่มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ตารางที่ 13 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการแข่งขันทักษะการพูด

หัวข้อการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
1. การประชาสัมพันธ์โครงการ	3.48	0.826	ปานกลาง
2. ความน่าสนใจของหัวข้อการพูด	3.90	0.823	มาก
3. เรื่องที่นำมาพูดมีประโยชน์ต่อนักศึกษา	4.05	0.748	มาก

ตารางที่ 13 (ต่อ)

หัวข้อการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
4. ความเหมาะสมของระยะเวลาการจัดการแข่งขัน	3.71	0.807	มาก
5. ความเหมาะสมของสถานที่และบรรยากาศการแข่งขัน	3.21	1.047	ปานกลาง
6. นักศึกษาได้แก่งคิดและแนวทางในการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม	3.77	0.674	มาก
7. เรื่องที่นำมาพูดมีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในทางที่ดีขึ้น	3.81	0.700	มาก
8. โครงการนี้เป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนของนักศึกษา	4.00	0.697	มาก

โครงการ 6 ผลการประเมินโครงการแข่งขันละครธรรมะ เรื่อง จริยธรรมนำชีวิต ในการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจำนวน 150 ชุด

จากตารางที่ 14 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 150 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 77 คน (คิดเป็นร้อยละ 51.3) เป็นนักศึกษาศาสาตรัฐศาสตร์จำนวน 62 คน (คิดเป็นร้อยละ 41.3) และส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 86 คน (คิดเป็นร้อยละ 57.3)

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	73	48.7
1.2 หญิง	77	51.3
2. นักศึกษา		
แบ่งตามสาขา		

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เทคโนโลยีการอาหาร	4	2.7
การตลาด	6	4.0
พืชศาสตร์	6	4.0
รัฐศาสตร์	62	41.3
เกษตรป่าไม้	26	17.3
เทคโนโลยีสารสนเทศทางธุรกิจ	32	21.3
เทคโนโลยีชีวภาพ	14	9.3
แบ่งตามชั้นปี		
ชั้นปีที่ 1	86	57.3
ชั้นปีที่ 2	1	0.7
ชั้นปีที่ 3	61	40.7
ชั้นปีที่ 4	2	1.3

จากตารางที่ 15 พบว่า ส่วนใหญ่นักศึกษามีความคิดเห็นต่อโครงการในระดับมาก
ทุกหัวข้อการประเมิน

ตารางที่ 15 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการแข่งขันละครธรรมะ

หัวข้อการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. การประชาสัมพันธ์โครงการแข่งขันละครธรรมะ	3.68	0.822	มาก
2. ความน่าสนใจของโครงการแข่งขันละครธรรมะ	3.89	0.716	มาก
3. เรื่องที่นำมาแสดงมีประโยชน์ต่อนักศึกษา	3.92	0.747	มาก
4. ความเหมาะสมของระยะเวลาการแสดง	3.65	0.913	มาก
5. ความเหมาะสมของสถานที่และบรรยากาศการ แสดงละคร	3.60	0.941	มาก

ตารางที่ 15 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการแข่งขันละครกรรมะ

หัวข้อการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับความคิดเห็น
6. นักศึกษาได้แก่งคิดและแนวทางในการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม	3.87	0.708	มาก
7. นักศึกษาจะนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน	3.91	0.750	มาก
8. เนื้อหาละครมีส่วนช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักศึกษาในทางที่ดีขึ้น	3.83	0.792	มาก
9. การแสดงละครกรรมะเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนของนักศึกษา	3.89	0.853	มาก

บทที่ 5

สรุปและวิจารณ์ผล

การวิจัยเรื่อง กระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของ นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อ ศึกษา 1) สภาพปัญหาและสาเหตุการขาดจริยธรรมของนักศึกษา 2) กระบวนการและวิธีการ ส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา และ 3) เพื่อศึกษาผลของวิธีการ ส่งเสริมจริยธรรม ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระ เกียรติ ชั้นปีที่ 1-4 ที่ศึกษาอยู่ในปีการศึกษาที่ 2/2551 และ 1/2552 โดยกลุ่มตัวอย่างได้มาโดย การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง ขอบเขตการวิจัยดำเนินกิจกรรมผ่านโครงการย่อย จำนวน 6 โครงการ คือ

1. โครงการอบรมธรรมะ เรื่องแนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของ นักศึกษา
2. โครงการป่ายธรรมะในสถานศึกษา
3. โครงการประกวดเรียงความ เรื่องแนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของ นักศึกษา
4. โครงการเสวนาธรรม เรื่องธรรมะพื้นฐานกับการปฏิบัติตนของนักศึกษา
5. โครงการแข่งขันการพูด เรื่องจริยธรรมสำหรับนักศึกษา
6. โครงการแข่งขันละครธรรมะ เรื่องจริยธรรมนำชีวิต

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพปัญหาด้านจริยธรรมในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของ นักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสอบถามความ คิดเห็นของคณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา โดยเป็นการสำรวจลักษณะพฤติกรรมของ นักศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ใน 3 ด้าน คือ

- 1) ด้านคุณลักษณะทางจริยธรรม พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ประพฤติตนได้อย่าง เหมาะสมซึ่งพฤติกรรมที่ทำเป็นประจำ ได้แก่ มีความรับผิดชอบต่อการเรียน มีความ پاکเพียร อุทิศสละต่อการเรียน มีกิริยาวาจาสุภาพ คิดและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มีน้ำใจ เช่น ช่วยเหลือ

ครูถือของ มีความเสียสละ ความกตัญญูทเวที เคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่ มีความสามัคคีในหมู่คณะ เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย รักษาขนบธรรมเนียมประเพณี สำหรับพฤติกรรมที่นักศึกษาทำเป็นบางครั้ง ได้แก่ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด และการเป็นผู้มีศีลธรรม เช่นการรักษาศีล 5 แสดงให้เห็นว่านักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เจริญพระเกียรติมีพฤติกรรมที่เหมาะสม คือมีจริยธรรมตามที่สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2550) ได้กำหนดคุณธรรม จริยธรรมผู้เรียนไว้ 6 ประการ คือ ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญูทเวที มีความซื่อสัตย์ มีเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความประหยัด

2) ด้านวินัยของนักศึกษา พบว่าส่วนใหญ่ศึกษาประพฤติตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย พฤติกรรมที่นักศึกษาทำเป็นประจำ ได้แก่ การแต่งกายสุภาพเข้าชั้นเรียน ขออนุญาตก่อนออกห้องเรียน และการรักษาชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย พฤติกรรมที่นักศึกษาทำเป็นบางครั้ง ได้แก่ การส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่นขณะมีการเรียนการสอน และการดื่มแอลกอฮอล์ สำหรับพฤติกรรมที่นักศึกษาไม่เคยทำ ได้แก่ การทะเลาะวิวาทชกต่อยกัน การก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น การกระทำความผิดในคดีอาญา การฝ่าฝืนกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย การทำลายทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย การลักทรัพย์ การเสพสิ่งเสพติด และการมีหรือค้าขายสิ่งผิดกฎหมาย

3) ด้านพฤติกรรม หรือสิ่งที่ไม่ควรทำ (โดยทั่วไป) พบว่านักศึกษาไม่เคยทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม พฤติกรรมที่นักศึกษาไม่เคยทำ ได้แก่ ทุจริตในการสอบ แต่งกายตามแฟชั่นที่ไม่เหมาะสม เที้ยวตามสถานบันเทิงในเวลากลางคืน หมกมุ่นกับสื่อลามกอนาจารต่าง ๆ และการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ส่วนพฤติกรรมที่นักศึกษาทำเป็นบางครั้ง ได้แก่ การลอกงานหรือการบ้านเพื่อน

สำหรับสาเหตุ หรือปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของนักศึกษาตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าลำดับที่ 1 คือ พื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีผลต่อพฤติกรรมของนักศึกษา ลำดับที่ 2 คือ สภาพแวดล้อมการอยู่อาศัย ลำดับที่ 3 4 และ 5 คือ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจากสถานศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ค่านิยมและความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง และลำดับที่ 6 และ 7 ที่มีผลต่อพฤติกรรมของนักศึกษาเป็นลำดับท้าย ๆ คือ พฤติกรรมการเลียนแบบ และขาดจิตสำนึกของการเป็นคนดี

จากการดำเนินงานทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการและวิธีการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติอย่างเหมาะสมของนักศึกษา ดังนี้

กระบวนการส่งเสริมจริยธรรม ในการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์โครงการ ความน่าสนใจของกิจกรรมโครงการ ความเหมาะสมของระยะเวลาในการจัดกิจกรรม ความเหมาะสมของสถานที่และบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม ความเป็นประโยชน์ของกิจกรรมต่อตัวนักศึกษา การนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม

วิธีการส่งเสริมจริยธรรม พบว่าจากการดำเนินกิจกรรมย่อย ทั้ง 6 โครงการ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยอย่างมากว่าทุกโครงการเป็นวิธีการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติอย่างเหมาะสมของนักศึกษา โดยโครงการที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเป็นอันดับ 1 คือ โครงการประกวดเรียงความ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 อันดับ 2 โครงการอบรมธรรมะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 อันดับ 3 โครงการแข่งขันการพูด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 อันดับ 4 โครงการแข่งขันละครธรรมะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 อันดับ 5 โครงการเสวนาธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 และอันดับ 6 โครงการป่ายธรรมะในสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 จากกิจกรรมการดำเนินโครงการทั้ง 6 พบว่ามีความสอดคล้องกับการศึกษาของ ศรีสุวรรณ สรศักดิ์ (2542) ที่ศึกษาทัศนคติของเด็กและเยาวชนต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมในสถานสงเคราะห์พบว่าส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีมากต่อโครงการฝึกอบรม และหลังเข้ารับการอบรมเยาวชนมีความเข้าใจในหลักจริยธรรมมากขึ้นและสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของตนเองได้

ผลของวิธีการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติอย่างเหมาะสมของนักศึกษา ตามการดำเนินกิจกรรมโครงการย่อย ทั้ง 6 โครงการ มีดังต่อไปนี้

โครงการที่ 1 โครงการอบรมธรรมะ เรื่อง แนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้นจำนวน 290 คน ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 106 คน (คิดเป็นร้อยละ 36.6) โดยส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาสาขาบัญชี จำนวน 111 คน (คิดเป็นร้อยละ 38.3) จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินโครงการพบว่านักศึกษามีความคิดเห็นต่อเรื่องต่างๆ ในระดับมาก ได้แก่ ความน่าสนใจของหัวข้อการอบรม โดยเห็นว่าหัวข้อการอบรมเป็นประโยชน์ และนักศึกษาได้แนวทางในการประพฤติตนอย่างถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนจะนำความรู้ที่ได้ไปประพฤติปฏิบัติ นอกจากนี้ยังเห็นว่าการอบรมมีส่วน

ช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น และถือเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมจริยธรรมของนักศึกษา สำหรับด้านการประชาสัมพันธ์โครงการนักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

โครงการที่ 2 โครงการป่ายธรรมะในสถานศึกษา มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้นจำนวน 251 คน ส่วนใหญ่นักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 86 คน (คิดเป็นร้อยละ 34.3) โดยเป็นนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหารจำนวน 38 คน (คิดเป็นร้อยละ 15.1) จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินโครงการพบว่านักศึกษามีความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ในระดับมาก ได้แก่ความน่าสนใจของข้อความ และเห็นด้วยอย่างมากว่าป่ายธรรมะเป็นวิธีการเผยแพร่คำสอนของพระพุทธเจ้า ทำให้นักศึกษาตระหนักถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า ป่ายธรรมะมีส่วนทำให้พฤติกรรมของนักศึกษาเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น และเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติเป็นคนดีของนักศึกษา สำหรับเรื่องความเหมาะสมของจำนวนป่ายธรรมะ บริเวณที่ติดป้ายความหลากหลายของคำสอน และการได้แนวทางในการประพฤติตนเป็นคนดีจากป่ายธรรมะนั้น นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

โครงการที่ 3 โครงการประกวดเรียงความ เรื่อง แนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้นจำนวน 265 คน ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 132 คน (คิดเป็นร้อยละ 49.8) โดยเป็นนักศึกษาสาขารัฐศาสตร์ จำนวน 55 คน (คิดเป็นร้อยละ 20.7) จากการศึกษาค้นคว้าพบว่านักศึกษาเห็นด้วยมากที่สุดว่า เรื่องที่นำมาเขียนสะท้อนมุมมองของตนเองต่อพฤติกรรมของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยโดยทั่วไป รวมถึงในเรียงความได้นำเสนอแง่คิดและแนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมแก่นักศึกษา สำหรับด้านอื่น ๆ นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก ได้แก่ ความน่าสนใจของหัวข้อการเขียนเรียงความ และเห็นว่าสิ่งที่นำเสนอหากมีการนำไปเผยแพร่จะมีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาทั่วไปในทางที่ดีขึ้น และเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนของนักศึกษา

โครงการที่ 4 โครงการเสวนาธรรม เรื่อง ธรรมะพื้นฐานกับการปฏิบัติตนของนักศึกษา มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้นจำนวน 200 คน ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 140 คน (คิดเป็นร้อยละ 70.0) และเป็นนักศึกษาสาขารัฐศาสตร์จำนวน 73 คน (คิดเป็นร้อยละ 36.5) นักศึกษามีความคิดเห็นต่อการประเมินด้านต่างๆ ในระดับมาก ได้แก่ ความน่าสนใจของหัวข้อการเสวนา โดยเห็นว่าเรื่องที่นำมาเสวนามีประโยชน์ ได้แง่คิดและแนวทางในการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมและจะนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังเห็นว่าการเสวนามีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในทางที่ดีขึ้น และเป็น

วิธีการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนของนักศึกษา สำหรับการประชาสัมพันธ์ นั้นมีความเหมาะสมในระดับปานกลาง

โครงการที่ 5 โครงการแข่งขันการพูด เรื่องจริยธรรมสำหรับนักศึกษา มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้นจำนวน 145 คน ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 70 คน (คิดเป็นร้อยละ 48.3) และเป็นนักศึกษาสาขาเกษตรป่าไม้ จำนวน 44 คน (คิดเป็นร้อยละ 30.3) นักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อโครงการแข่งขันทักษะการพูดในด้านต่าง ๆ ในระดับมาก ได้แก่ ความน่าสนใจของหัวข้อการพูด นักศึกษาเห็นว่าเรื่องที่น่าสนใจมาพูดมีประโยชน์ ได้แง่คิดและแนวทางในการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เรื่องที่น่าสนใจมาพูดมีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาในทางที่ดีขึ้น และเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนของนักศึกษา ยกเว้นด้านการประชาสัมพันธ์ ความเหมาะสมของสถานที่และบรรยากาศการแข่งขันที่นักศึกษามีความเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับปานกลาง

โครงการที่ 6 โครงการแข่งขันละครธรรมะ เรื่องจริยธรรมนำชีวิต มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้นจำนวน 150 คน ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 86 คน (คิดเป็นร้อยละ 57.3) และเป็นนักศึกษาศาขารัฐศาสตร์จำนวน 62 คน (คิดเป็นร้อยละ 41.3) นักศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อโครงการแข่งขันละครธรรมะในด้านต่าง ๆ ในระดับมาก โดยเห็นว่าโครงการแข่งขันละครธรรมะมีความน่าสนใจ และเรื่องที่น่าสนใจมาแสดงมีประโยชน์ นักศึกษาได้แง่คิดและแนวทางในการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม และจะนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังเห็นว่าเนื้อหาละครมีส่วนช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และถือเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนของนักศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาและสาเหตุการขาดจริยธรรมของนักศึกษากระบวนการและวิธีการส่งเสริมจริยธรรม ตลอดจนผลของวิธีการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติอย่างเหมาะสมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ ผู้วิจัยได้พิจารณาเห็นว่าประเด็นที่น่าสนใจและควรนำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

ด้านสภาพปัญหาและสาเหตุการขาดจริยธรรมของนักศึกษา จากข้อมูลแบบสอบถาม จะเห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีทั้งคณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา ดังนั้นข้อมูลที่ได้จึงเป็นการสะท้อนมุมมองแนวคิดของทั้งบุคคลอื่น และตัวนักศึกษาเอง จากผลข้อมูลพบว่าโดยภาพรวมพฤติกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ มีความเหมาะสมใน

ด้านคุณลักษณะทางจริยธรรม ด้านวินัยของนักศึกษา และด้านพฤติกรรม หรือสิ่งที่ไม่ควรทำ โดยทั่วไป อาจเป็นเพราะว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 2 ซึ่งเป็นระดับชั้นปีที่นักศึกษามีความเป็นเด็ก ยังอยู่ในระเบียบวินัยของสถาบัน และนักศึกษาให้ความเคารพเชื่อฟังครูบาอาจารย์ จากคุณลักษณะทางจริยธรรมจะเห็นว่านักศึกษามีความรับผิดชอบต่อการเรียน มีความกตัญญูและเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ อีกทั้งนักศึกษายังประพฤติตนตามวินัย และกฎระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการแต่งกาย เนื่องจากทางมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ มีกฎระเบียบที่เคร่งครัดสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ซึ่งหากนักศึกษาแต่งกายไม่เหมาะสมอาจจะมีการลงโทษจากรุ่นพี่ ขณะเดียวกันรุ่นพี่ชั้นปีที่ 2 ที่ดูแลรุ่นน้องก็ต้องประพฤติตนเป็นอย่างที่ดีแก่รุ่นน้องด้วยเช่นกัน ส่วนด้านวินัยของนักศึกษา จะเห็นว่านักศึกษาไม่เคยทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเหล่านั้น เช่น การทะเลาะวิวาทชกต่อยกัน การกระทำความผิดในคดีอาญา การฝ่าฝืนกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย การเสพสิ่งเสพติด การมีหรือค้าขายสิ่งผิดกฎหมาย การมีหรือพกพาอาวุธ เพราะวามมหาวิทยาลัยมีกฎระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด ซึ่งหากนักศึกษากระทำการฝ่าฝืนกฎเหล่านี้ก็จะได้รับการลงโทษจากมหาวิทยาลัยตั้งแต่โทษสถานเบา เช่น การว่ากล่าวตักเตือน การหักคะแนน ไปจนถึงโทษสถานหนัก คือการไล่ออก ซึ่งนักศึกษาทุกคนทราบและตระหนักถึงกฎข้อบังคับเหล่านี้ดีตั้งแต่ก้าวเข้ามาเรียนในสถาบัน สำหรับด้านพฤติกรรม หรือสิ่งที่ไม่ควรทำ (โดยทั่วไป) พบว่านักศึกษาไม่เคยทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมซึ่งแตกต่างจากสถาบันการศึกษาอื่นที่ยังประสบกับปัญหาเหล่านี้ อยู่ เช่น แต่งกายตามแฟชั่นที่ไม่เหมาะสม อาจเป็นเพราะว่าเป็นข้อบังคับจากรุ่นพี่ในสาขาที่อยากให้รุ่นน้องรู้จักความมีระเบียบวินัยในการแต่งกาย จึงมีข้อบังคับให้รุ่นน้องแต่งกายสุภาพ แม้จะอยู่ในชุดลำลองก็ตาม ซึ่งหากไม่ทำตามกฎก็จะมี การลงโทษ ซึ่งเป็นการดูแลกันเองระหว่างนักศึกษารุ่นพี่รุ่นน้อง สำหรับปัญหาการเที่ยวตามสถานบันเทิงในเวลากลางคืนหมกมุ่นกับสื่อลามกอนาจารต่างๆ การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน จะเห็นว่านักศึกษาส่วนใหญ่จะไม่เคยทำพฤติกรรมเหล่านี้ เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีข้อบังคับให้นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทุกคน ต้องพักอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัย ซึ่งในหอพักก็จะมีกฎข้อบังคับ เช่น หอพักจะปิดประตูตอนกลางคืนในเวลา 2 ทุ่ม จะมีการตรวจห้องพักจากเจ้าหน้าที่ หรืออาจารย์ฝ่ายวินัย ทำให้นักศึกษามีพฤติกรรมอยู่ในกรอบระเบียบของมหาวิทยาลัย ส่วนการทุจริตในการสอบนั้น มหาวิทยาลัยมีบทลงโทษที่รุนแรงเพราะถือว่าความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมสำคัญที่นักศึกษาพึงมี หากมีการทุจริตในการสอบนักศึกษาจะถูกปรับให้ตกในรายวิชานั้น หรืออาจถูกพักการเรียนเลยก็ได้ ซึ่งแล้วแต่ความผิดที่กระทำ

สำหรับสาเหตุ หรือปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของนักศึกษาตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว สภาพแวดล้อมการอยู่อาศัย และการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจากสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญใน 3 อันดับแรกที่นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่ามีผลต่อพฤติกรรมของนักศึกษา ดังที่ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524) และสุรพศ ทวีศักดิ์ (2546) กล่าวถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัวว่าเป็นสถาบันแรกที่ขัดเกลาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชน โดยมีบทบาทสำคัญอย่างมากตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และถูกกำหนดว่าต้องเป็นที่ให้การอบรมเลี้ยงดูแก่เยาวชนอย่างถูกต้อง นอกจากนี้ครอบครัวยังมีอิทธิพลต่อลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลและมีความคงทนไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ พระสุริยะ สิริโรจนงาม (2547) และวสิน อินทสระ (2538) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษาว่าการเรียนรู้จริยธรรมจากสังคมและสถาบันการศึกษามีความสำคัญมาก การพัฒนาทางจริยธรรมต้องได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัวและสถาบันการศึกษา จริยธรรมจะเกิดขึ้นได้นั้นต้องอาศัยการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ นอกจากนี้ ธีัญญารัตน์ พงษ์พิตรทาน(2542) ยังได้กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางพุทธิปัญญา (Cognitive Development Theory) ซึ่งกล่าวว่าสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางจริยธรรมของมนุษย์ และพฤติกรรมของมนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จากทฤษฎีและการศึกษาอาจกล่าวได้ว่าการให้การอบรมเลี้ยงดูอย่างถูกต้องจากครอบครัวและสถาบันการศึกษา ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีต่อการสั่งสอนเยาวชนเป็นปัจจัยพื้นฐานในการปลูกฝังและหล่อหลอมเยาวชนให้มีแบบอย่างและแนวทางในการประพฤติตนเป็นคนดีของสังคม

ด้านกระบวนการส่งเสริมจริยธรรม ในการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์โครงการ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการประชาสัมพันธ์ในระดับปานกลาง จากการดำเนินงานผู้วิจัยได้มีการประชาสัมพันธ์ล่วงหน้าในแต่ละโครงการประมาณ 1-2 สัปดาห์ แต่สาเหตุที่นักศึกษาไม่ทราบอาจเป็นเพราะสถานที่หรือบริเวณที่ทำการติดป้ายประชาสัมพันธ์ เนื่องจากมหาวิทยาลัยไม่มีบอร์ดประชาสัมพันธ์ที่น่าสนใจ และไม่เป็นระเบียบ บอร์ดประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยจะมีสาขา และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ติดข้อความประกาศไว้ โดยไม่มีการคัดกรองจากเจ้าหน้าที่ ไม่มีการแยกประเภทของการประชาสัมพันธ์ทำให้ข้อความติดประกาศมากมายโดยที่นักศึกษาที่ต้องการข่าวสารต่าง ๆ เสียเวลาอ่านอยู่นานกว่าจะรู้ว่าข่าวสารอะไรบ้าง และสิ่งใดบ้างที่เป็นประโยชน์เป็นต้น อย่างไรก็ตามแม้ตัวนักศึกษาบางครั้งก็ไม่สนใจที่ติดตามข่าวสารของทางมหาวิทยาลัย สังเกตได้จากในการประชาสัมพันธ์แต่ละโครงการผู้วิจัย

ได้ตีตประกาศในทุกอาคารเรียน รวมถึงในหอพักของนักศึกษาทั้งหญิงและชาย แต่ข้อมูลย้อนกลับนักศึกษาก็ยังตอบว่าไม่ทราบเกี่ยวกับโครงการ ประเด็นความน่าสนใจของกิจกรรมโครงการ พบว่านักศึกษามีความคิดเห็นต่อทุกโครงการในระดับมาก แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมในโครงการต่าง ๆ แม้ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรมที่คิดว่าอาจจะน่าเบื่อ แต่หากจัดให้มีความหลากหลายก็จะสามารถดึงดูดความสนใจของนักศึกษาได้ ด้านความเหมาะสมของระยะเวลาในการจัดกิจกรรม โดยส่วนใหญ่นักศึกษาเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับมาก จากการดำเนินงานแต่ละโครงการจะใช้เวลาในการดำเนินกิจกรรมประมาณ 2-3 ชั่วโมงแล้วแต่หัวข้อและลักษณะของโครงการ เช่น ในการเสวนา วิทยากรแต่ละคนจะมีเวลาในการนำเสนอข้อมูลแนวความคิดประมาณ 10-15 นาที และจะมีการแลกเปลี่ยนหรือแสดงความคิดเห็นกันระหว่างวิทยากรผู้ร่วมเสวนา ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นของนักศึกษาที่เข้าฟังการเสวนา ซึ่งการจัดสรรเวลาที่เหมาะสมจะไม่ทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกเบื่อหน่าย สำหรับความเหมาะสมของสถานที่และบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม พบว่าส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีห้องประชุมใหญ่เพียงห้องเดียว ทำให้ผู้จัดงานโครงการต่าง ๆ ต้องแบ่งกันใช้ อีกทั้งการใช้ห้องประชุมแต่ละครั้งหากไม่ใช่เป็นโครงการของมหาวิทยาลัยก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในค่าเช่าห้อง ซึ่งบางครั้งก็ต้องใช้สถานที่อื่น ซึ่งนักศึกษาเห็นว่าสถานที่คับแคบ อากาศร้อนเกินไป และบรรยากาศไม่เอื้อต่อการทำกิจกรรม เช่น จัดให้นักศึกษาแสดงละครตบรับบริเวณลานกิจกรรมใต้ถุนอาคารเรียน ซึ่งนักศึกษาเห็นว่าไม่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของเพลินพิศ สุขพูลผล (2547) ซึ่งนักเรียนได้แสดงความคิดเห็นว่าสถานที่ในการจัดกิจกรรมทางจริยธรรมที่โรงเรียนจัดให้นั้นมีความคับแคบ อากาศร้อนรู้สึกอึดอัด ทำให้ไม่เกิดบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อกิจกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสถานที่และการสร้างบรรยากาศของกิจกรรมนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องคำนึง หากผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความสะดวกสบาย และมีอารมณ์ร่วมกับสถานการณ์ก็จะทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความสุขสบายและไม่รู้สึกอึดอัดกับการเข้าร่วมกิจกรรมหรือการรับรู้ข้อมูล สำหรับด้านความเป็นประโยชน์ของกิจกรรมต่อนักศึกษา การนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และการมีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักศึกษานั้น พบว่าส่วนใหญ่นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก แสดงว่านักศึกษาเห็นความสำคัญและเห็นประโยชน์ของการมีจริยธรรมในการประพฤติตนที่เหมาะสม โดยเห็นว่าทุกโครงการที่จัดให้นั้นนักศึกษาได้รับความรู้ ได้แง่คิด และจะนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและยังเห็นด้วยว่ากิจกรรมในทุกโครงการมีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักศึกษา และเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตน

ของนักศึกษา แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมใดก็ตามที่จัดให้กับนักศึกษาต้องคำนึงประโยชน์และการนำไปใช้ของนักศึกษา จึงจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุณค่าของโครงการ อย่างไรก็ตามจากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยพบว่าการดำเนินโครงการจะประสบความสำเร็จไม่ได้เลยหากขาดการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพราะหากนักศึกษาและคณาจารย์ไม่ให้ความร่วมมือหรือส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าร่วมโครงการก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ และหากเจ้าหน้าที่ไม่สนับสนุนก็จะขาดหน่วยงานที่คอยอำนวยความสะดวกในการจัดสถานที่และให้การช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ และที่สำคัญหากจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมน้อยก็ถือว่าโครงการไม่ประสบผลสำเร็จ ฉะนั้นในการจัดโครงการต้องคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ จึงจะถือว่าโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ สอดคล้องกับผลการประชุมของกรมวิชาการ (2539) ในการจัดประชุมเรื่องการพัฒนาและประเมินผลสัมฤทธิ์ด้านจิตพิสัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการประชุมกล่าวว่าในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียนต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายซึ่งได้แก่ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนซึ่งจะต้องร่วมกันดำเนินการ

ด้านผลของวิธีการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติอย่างเหมาะสมของนักศึกษา มีประเด็นสำคัญที่จะอภิปรายในแต่ละโครงการ ดังนี้

โครงการที่ 1 โครงการอบรมธรรมะ เรื่อง แนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา สรุปผลโดยภาพรวมของโครงการพบว่านักศึกษามีความคิดเห็นต่อโครงการในระดับมาก ซึ่งเป็นผลมาจากความน่าสนใจและความเป็นประโยชน์ของหัวข้อการอบรม ในการอบรมครั้งนี้ได้นิมนต์พระสงฆ์มาเป็นวิทยากรในการเผยแผ่คำสอนและหลักในการประพฤติปฏิบัติตนให้แก่นักศึกษา จากแบบสอบถามพบว่านักศึกษามีความคิดเห็นต่อวิทยากร และการนำไปใช้ประโยชน์ได้ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุริยะ สิริโรจนาม (2547) ซึ่งมีประเด็นที่กล่าวว่าการนำหลักจริยธรรมมาอบรมสั่งสอนแก่นักเรียน ต้องเป็นสิ่งที่นำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งการที่นักเรียนจะนำไปปฏิบัติได้นั้นจำเป็นต้องได้รับการถ่ายทอดความรู้ที่ดีและมีการแสดงให้เห็นเป็นตัวอย่างจากผู้สอน

โครงการที่ 2 โครงการป่ายธรรมะในสถานศึกษาโดยภาพรวมของโครงการพบว่านักศึกษามีความคิดเห็นต่อโครงการในระดับปานกลางถึงมาก โดยเฉพาะประเด็น เรื่องความเหมาะสมของจำนวนป่ายธรรมะที่ติดในสถานศึกษา เนื่องจากการนักศึกษามีการเรียนและการติดต่อกับหน่วยงานของมหาวิทยาลัยตามอาคารต่าง ๆ ทำให้ต้องกระจายการติดป่ายธรรมะ ถึงแม้จะมีจำนวนป่ายมากถึง 30 ป่ายก็ยังคงไม่เพียงพอ และสำหรับเรื่องความเหมาะสมของบริเวณที่ติดป่ายธรรมะ จากการดำเนินงานการติดป่ายต่างๆ ตามอาคารเรียนต้องได้รับการ

อนุญาตจากมหาวิทยาลัยเสียก่อน ซึ่งไม่อนุญาตให้ติดตามผนังอาคารเนื่องจากหากมีการรื้อถอนป้ายจะทำให้สีอาคารหลุดลอกได้ และไม่อนุญาตให้ติดป้ายเป็นการถาวร ทำให้ต้องติดแผ่นป้ายตามกระจกห้องเรียน ห้องพักอาจารย์ หน้าห้องสมุด หรือหน้าร้านค้า ซึ่งเป็นบริเวณที่คิดว่าจะสามารถดึงดูดความสนใจของนักศึกษาได้ สำหรับแนวทางแก้ไข คือต้องได้รับความร่วมมือกับหน่วยงานของมหาวิทยาลัยและนโยบายของผู้บริหารที่จะให้การสนับสนุนการดำเนินงาน ด้านความหลากหลายของคำสอนในป้ายธรรมะ และการได้แนวทางการประพัตินตนเป็นคนดีจากป้ายธรรมะ จากการคัดเลือกข้อความได้นำคำสอนมาจากพุทธสุภาษิต และมงคลชีวิต ซึ่งน่าจะมีความหลากหลายแล้ว แต่เนื่องจากจำนวนป้ายที่ติดตามบริเวณต่าง ๆ อย่างกระจัดกระจายมีจำนวนน้อยทำให้ดูเหมือนว่าข้อความขาดความหลากหลาย

โครงการที่ 3 โครงการประกวดเรียงความ เรื่อง แนวทางในการประพัตินตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา โดยภาพรวมของโครงการพบว่านักศึกษามีความคิดเห็นต่อโครงการในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเฉพาะประเด็นที่ว่าเรื่องที่นำมาเขียนสะท้อนมุมมองของตนเองต่อพฤติกรรมของนักศึกษาและได้นำเสนอแง่คิดและแนวทางในการประพัตินตนอย่างเหมาะสมแก่นักศึกษาทั่วไปซึ่งนักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด การที่โครงการประสบความสำเร็จอาจเป็นเพราะว่านักศึกษาได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกิจกรรม กระทำด้วยความสมัครใจไม่มีการบังคับ อีกทั้งมีการให้รางวัลในการประกวดซึ่งเป็นการจูงใจและเสริมแรงให้เกิดการกระทำอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของจรัล ถาวร (2549) ที่โรงเรียนได้ดำเนินโครงการประกาศเกียรติคุณแก่นักเรียนที่ประพฤติดี ซึ่งโรงเรียนเห็นความสำคัญของการยกย่องชมเชย และเสริมแรงให้แก่นักเรียนทุกครั้งที่นักเรียนทำความดี ซึ่งผลดังกล่าวทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจและเกิดกำลังใจในการทำทำความดีและประพฤติดี

โครงการที่ 4 โครงการเสวนาธรรม เรื่อง ธรรมะพื้นฐานกับการปฏิบัติตนของนักศึกษา โดยภาพรวมของโครงการพบว่านักศึกษามีความคิดเห็นต่อโครงการในระดับมาก ในการเสวนาครั้งนี้มีวิทยากรจากหลายฝ่าย ได้แก่ พระสงฆ์ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายกิจการนักศึกษา และนักศึกษารุ่นพี่ ซึ่งนักศึกษาที่เข้าฟังการเสวนาจะได้รับมุมมองและแง่คิดจากวิทยากรแต่ละคนในหลากหลายทัศนะ นอกจากนี้ในการเสวนายังเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ด้วย สำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของนักศึกษาเกี่ยวกับโครงการเสวนาธรรม คือนักศึกษาเห็นว่าควรมีการอบรมธรรมะหลาย ๆ วัน เพราะมีประโยชน์และได้แง่คิดหลากหลาย ซึ่งสามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ นอกจากนี้ยังเห็นว่าควรมีนักศึกษานักปฏิบัติธรรมเข้าร่วมการเสวนาในครั้งนี้ และเห็นว่านักศึกษาที่เข้าร่วมการเสวนาควรมีการเตรียม

ตัวมากกว่านี้ และไม่ควรนำพระสงฆ์มาร่วมการเสวนาเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ส่วนอาจารย์ที่เข้าร่วมการเสวนามีความคิดเห็นที่ดีมาก ทำให้นักศึกษาได้เข้าใจความรู้สึกของผู้ใหญ่มองนักศึกษาทั่วไปอย่างไร นักศึกษายังเห็นว่าควรเพิ่มหัวข้อการเสวนาธรรมให้มีความหลากหลายกว่านี้ เช่น พฤติกรรมของรุ่นพี่ที่พึงประสงค์ เพราะรุ่นน้องจะมองรุ่นพี่เป็นแบบอย่าง การอยู่ร่วมกันในหอพัก ว่าควรระวังเรื่องการส่งเสียงดัง ความเกรงใจความเป็นระเบียบ เป็นต้น สำหรับวันและเวลาในการจัดเสวนา น่าจะจัดวันหยุด เช่น วันเสาร์-อาทิตย์ เพราะวันปกตินักศึกษามีเรียน ทำให้นักศึกษาบางส่วนที่มีความสนใจอยากเข้าร่วมขาดโอกาสนี้ไป นอกจากนี้ยังเห็นว่าสถานที่ในการจัดโครงการ ค่อนข้างร้อน เพราะเครื่องปรับอากาศไม่ทำงานอยากให้จัดในสถานที่ที่ดีกว่านี้ และที่สำคัญอยากให้นักศึกษาที่เป็นรุ่นพี่เข้ามาฟังมากกว่านี้ จะได้เข้าใจและนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะนักศึกษาส่วนใหญ่ที่เข้ามาฟังการเสวนาเป็นนักศึกษารุ่นน้อง และเห็นว่าหัวข้อการเสวนาในหลายประเด็นเป็นเรื่องสำคัญของนักศึกษารุ่นพี่

โครงการที่ 5 โครงการแข่งขันการพูด เรื่องจริยธรรมสำหรับนักศึกษา โดยภาพรวมของโครงการพบว่านักศึกษามีความคิดเห็นต่อโครงการในระดับปานกลางถึงมาก ถึงแม้ว่าโครงการจะมีการให้รางวัลในการแข่งขันแต่หากเทียบกับโครงการประกวดเขียนเรียงความแล้วพบว่าประสบความสำเร็จน้อยกว่า ที่เป็นเช่นนั้นเพราะกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมาจากมหาวิทยาลัยไม่ค่อยมีการส่งเสริมให้นักศึกษาโดยทั่วไปมีความกล้าแสดงออกในเวทีสาธารณะ ซึ่งการแข่งขันนี้มีนักศึกษาที่เข้าประกวดและผู้เข้ารับฟังจากหลากหลายสาขาทำให้นักศึกษาเกิดความประหม่า แต่อย่างไรก็ตามจากข้อเสนอแนะนักศึกษาเห็นว่าควรให้มีการจัดกิจกรรมแบบนี้มากขึ้น เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีคุณธรรมจริยธรรมและมีความกล้าแสดงออก อย่างไรก็ตามควรมีการคัดเลือกนักศึกษาที่จะออกมาพูด เพราะบางคนไม่มีการเตรียมตัว ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย บุคลิกภาพ และทักษะการพูด อีกทั้งเวลาที่ให้พูดน้อยเกินไป ควรเพิ่มเวลาที่พูดให้มากขึ้น นอกจากนี้ยังเห็นว่าหัวข้อที่จะให้นักศึกษาพูดควรมีการคัดเลือก และมีความทันสมัย ต่อสภาพเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน สำหรับสถานที่ในการจัดแข่งขันนั้นค่อนข้างร้อน ถ้าหากเป็นห้องที่มีเครื่องปรับอากาศจะดีมาก จะทำให้บรรยากาศในการฟังมีความสมบูรณ์มากขึ้น อีกทั้งเห็นว่าเครื่องเสียงและไมโครโฟนไม่ค่อยดัง สำหรับผู้เข้าร่วมฟังการแข่งขันนั้นไม่ค่อยตั้งใจฟังหรือให้ความร่วมมือ และควรมีจำนวนผู้เข้าร่วมมากกว่านี้ และเห็นว่าการประชาสัมพันธ์น้อยเกินไป ทำให้บุคลากร นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ทราบว่ามีกิจกรรมนี้

โครงการที่ 6 โครงการแข่งขันละครธรรมะ เรื่องจริยธรรมนำชีวิต จากข้อมูลแบบสอบถามโดยรวมพบว่านักศึกษามีความคิดเห็นต่อโครงการในทุกๆ ด้านในระดับมาก แต่อย่างไรก็ตามพบว่าค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านไม่สูงนัก ซึ่งอาจเป็นเพราะว่ากิจกรรมการแสดงละครในที่สาธารณะเป็นการจัดกิจกรรมครั้งแรกให้แก่นักศึกษาที่ยังไม่มีใครจัดมาก่อน ซึ่งนักศึกษาอาจจะยังไม่คุ้นเคย ทำให้การแสดงละครออกมายังไม่ดีเท่าที่ควรในสายตาผู้ชม อีกทั้งก่อนการแสดงไม่มีการบังคับให้ส่งบทโดยละเอียด ให้ส่งแต่แนวความคิดโดยย่อของเรื่องราว และเนื่องจากจำนวนกลุ่มที่ส่งแสดงมีน้อยจึงเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มได้แสดง จึงทำให้ไม่มีการคัดกรองเป็นรอบ ๆ เหมือนการแข่งขันโดยทั่วไป จากข้อเสนอแนะนักศึกษาบางคนเห็นว่าเวลาที่ใช้ในการแสดงมากเกินไป ทำให้น่าเบื่อ ไม่น่าสนใจ สถานที่จัดควรเป็นห้องประชุม หรือห้องที่มีเครื่องปรับอากาศ ไม่ใช่ลานกิจกรรม เรื่องที่นำมาแสดงควรมีความหลากหลาย มีรายละเอียดของธรรมะให้มากกว่านี้ การแสดงควรกระชับ เนื้อหาการแสดงควรมีความชัดเจน เข้าใจง่าย สำหรับด้านการประชาสัมพันธ์นั้นก็น้อยเกินไป และการรับรู้ข่าวสารไม่ทั่วถึง รูปแบบการแสดงไม่น่าสนใจ ทำให้คนเข้าร่วมโครงการน้อย ควรให้ทุกสาขาเข้าร่วมโครงการนี้เพราะมีประโยชน์ และฝึกให้กล้าแสดงออก และได้ประโยชน์

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการจัดกิจกรรมพัฒนาส่งเสริมจริยธรรมของนักศึกษาอย่างต่อเนื่องในทุก
ระดับ
2. ควรนำวิธีการส่งเสริมจริยธรรมที่หลากหลายมาใช้และเปรียบเทียบผลของแต่ละวิธี
3. ควรมีการประสานให้ทุกองค์กร ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม
จริยธรรมแก่นักศึกษา
4. ควรส่งเสริมให้คณาจารย์และบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในแนวทางการส่งเสริม
จริยธรรมเพื่อให้เกิดการนำไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวาง

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. 2539. **คู่มือการสร้างเครื่องวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
คุรุสภา.
- กรมวิชาการ. 2541. **กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้น
ความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- โครงสร้างสังคม**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://www.bp-smakom.org/BP_School/Social/Institute-Social.htm. (วันที่สืบค้นข้อมูล: 21 มีนาคม 2552).
- จรัส ถาวร. 2549. **พฤติกรรมที่ผ่านการอบรมโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม
จริยธรรม**. เชียงใหม่: การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จินตนา บุญบงการ. 2547. **จริยธรรมทางธุรกิจ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตติมา เฉยทิม. 2550. **การศึกษาพฤติกรรมทางจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนราชาพานิชย์
นาวิ จังหวัดชลบุรี**. ชลบุรี: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์, เสาวคนธ์ สุดสวาสดี, เฉลียว ฤกษ์จุฬิมล, ประไพร์ วิริยะสมบุญ,
สุดา ภิมมย์แก้ว, สุรพันธ์ เพชรภา. 2545. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 10 กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ชัยวัฒน์ อุตพัฒน์. 2543. **จริยศาสตร์ ETHICS (MORAL PHILOSOPHY)**. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524. **จริยธรรมของเยาวชนไทย**. รายงานการวิจัย ฉบับที่ 21 (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ-
ประสานมิตร.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2535. **จิตวิทยาทางจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา**. กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช.
- เทพวิกรณ์ มณีวงศ์. 2538. **การสร้างเครื่องมือวัดจริยธรรมของปกครองและนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาตอนต้น**. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธัญญารัตน์ พงษ์พิตรทาน. 2542. **รายงานการศึกษาวิจัย เรื่องการศึกษารูปแบบและวิธี
การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม**. สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงาน ก.พ.

- นภาพร ราชคำสุข . 2547. **แนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมในสังคมเมืองของนักเรียนโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย**. เชียงใหม่: การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2543). **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยนันท์ ภิรมย์ไกรภักดี. 2544. **การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พจนีย์ แพ่งศรีสาร. 2547. **การประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3 โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยา อำเภอเมืองเชียงใหม่**. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พฤติกรรม. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก http://dit.dru.ac.th/home/005/Exellent/wiriyaporn_less-2.doc (วันที่สืบค้นข้อมูล: 10 มีนาคม 2552).
- เพลินพิศ สุขพูลผล. 2547. **การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม สำหรับผู้เรียนช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนแม่แตง อำเภอแม่แตง เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่**. เชียงใหม่: การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. 2544. **ความรู้คู่คุณธรรม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. 2544. **สังคมและวัฒนธรรม**. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วศิน อินทสระ. (2538). **จริยศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณาคาร.
- วินิตา สุทธิสมบุญ. 2541. **จริยธรรมสำหรับครูทางการศึกษาพิเศษ**. ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วีระวัฒน์ ศรีจำรัส. 2546. **พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนของฝ่ายการศึกษาอัครสังฆมณฑล กรุงเทพฯ เขต 4 จังหวัดฉะเชิงเทรา**. ชลบุรี: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศรีสุวรรณ สรศักดิ์. (2542). **การศึกษาทัศนคติของเด็กและเยาวชนต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมในสถานสงเคราะห์ ศึกษาเฉพาะกรณีสถานแรกรับเด็กหญิงพญาไท**. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมภพ ชีวรัฐพัฒน์. (2539). **จริยธรรมกับชีวิต**. กรุงเทพฯ: นานาการพิมพ์.

สมร ทองดี. 2543. **พฤติกรรม**. เอกสารการสอนชุดวิชามนุษยกับสังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 9).นนทบุรี:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **นโยบายและกำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษา**.

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.nesac.go.th/nesac/th/webbord/>

answer.php?. (วันที่สืบค้นข้อมูล: 6 สิงหาคม 2550).

สากล เกตุทอง. 2545. **การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน**

ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขต

การศึกษา 7. พิษณุโลก: วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 9. จังหวัดอุดรธานี. 2538. **คู่มือการ**

พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียน. เอกสารประกอบการประชุมเชิง

ปฏิบัติการเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียน.

สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2550. **รายงานการประเมินคุณภาพ**

ภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนโกวิทธรรมรังษีเชียงใหม่.

(เอกสารอัดสำเนา).

สุชาติ ต. วิเชียร. 2547. **ศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี**

ที่ 6 ของโรงเรียนอัสสัมชัญระยอง. ชลบุรี: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,

มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุธน จินดาร์ตน์. **การบูรณาการหลักธรรมในการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน**

เพื่อเสริมสร้างวินัยของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลแม่ชะจาน. [ออนไลน์].

เข้าถึงได้จาก http://www.vijai.org/research/project_content.asp?

(วันที่สืบค้นข้อมูล: 6 สิงหาคม 2550).

สุพัตรา สุภาพ. 2546. **สังคมวิทยา**. ภาคสังคมวิทยามานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

สุรพศ ทวีศักดิ์. (2546, 23 พฤศจิกายน) “จริยธรรม” เป็นปัญหาหลักของสังคมปัจจุบัน.

มติชนรายวัน, 14.

สุริยะ สิริโรจนงาม. (2547). **การนำหลักจริยธรรมไปใช้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา**

ปีที่ 6 ในโรงเรียนสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ วัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่.

เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ข
ภาพการจัดกิจกรรมโครงการ

แบบสอบถาม
เรื่อง การประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่อง กระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการ
ประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ
จังหวัดแพร่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย : เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและสาเหตุการขาดจริยธรรมของนักศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

โปรดทำเครื่องหมาย / ในช่อง ☐

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. สถานภาพ ☐ อาจารย์/ บุคลากร หน่วยงาน/ สาขา _____
☐ นักศึกษา สาขา _____ ชั้นปีที่ _____

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของนักศึกษา

- *หมายเหตุ** 1. กรณีที่ท่านเป็นอาจารย์ หรือ บุคลากร ถือเป็นความคิดเห็นหรือมุมมองที่
ท่านมีต่อนักศึกษา
2. กรณีที่ท่านเป็นนักศึกษา ถือเป็นความคิดเห็นหรือมุมมองที่ท่านมีต่อตัวเอง

ลักษณะพฤติกรรม	ทำ ประจำ	ทำ บางครั้ง	ไม่เคย ทำ
ลักษณะทางจริยธรรม			
1. ความรับผิดชอบต่อการเรียน			
2. ความพากเพียรอดทนต่อการเรียน			
3. การใช้เวลาว่างเป็นประโยชน์			
4. การใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด			
5. การมีกิริยา และวาจาสุภาพ			
6. คิดและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล			

ลักษณะพฤติกรรม	ทำ ประจำ	ทำ บางครั้ง	ไม่เคย ทำ
7. มีน้ำใจ เช่น ช่วยครูถือของ			
8. มีความเสียสละ			
9. มีความกตัญญูกตเวที			
10. เคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่			
11. มีความสามัคคีในหมู่คณะ			
12. เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย			
13. เป็นผู้ที่มีศีลธรรม เช่น รักษาศีล 5			
14. รักษาขนบธรรมเนียมประเพณี			
วินัยของนักศึกษา			
15. แต่งกายสุภาพเข้าชั้นเรียน			
16. ขออนุญาตก่อนออกห้องเรียน			
17. การส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น ขณะมีการเรียนการสอน			
18. การทะเลาะวิวาทชกต่อยกัน			
19. การก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น			
20. การกระทำความผิดในคดีอาญา			
21. การฝ่าฝืนกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย			
22. การทำลายทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย			
23. การรักษาชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย			
24. การลักทรัพย์			
25. การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์			
26. การสูบบุหรี่			
27. การเสพสิ่งเสพติด			
28. การมีหรือค้าขายสิ่งผิดกฎหมาย			
29. การมีหรือพกพาอาวุธ			
สิ่งที่ไม่ควรทำ			
30. การลอกงานหรือ การบ้านเพื่อน			
31. พุจริตในการสอบ			

ลักษณะพฤติกรรม	ทำประจำ	ทำ บางครั้ง	ไม่เคย ทำ
33. เทียบตามสถานบันทั้งในเวลากลางคืน			
34. หมกมุ่นกับสื่อลามกอนาจารต่างๆ			
35. การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน			

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม

คำชี้แจง ให้เรียงลำดับหมายเลขจาก 1-7 โดย **หมายเลข 1** ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด

- _____ พื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว
- _____ สภาพแวดล้อมการอยู่อาศัย
- _____ ค่านิยมและความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง
- _____ พฤติกรรมการเล่นแบบ
- _____ ขาดจิตสำนึกของการเป็นคนดี
- _____ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจากสถานศึกษา
- _____ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป

ข้อคิดเห็น/ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

แบบประเมินโครงการอบรมธรรมะ
เรื่อง แนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา

คำชี้แจง : แบบประเมินนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่ : ขอให้นักศึกษาตอบแบบประเมินตามความเป็นจริง เพื่อนำผลไปปรับปรุงการจัดทำโครงการในครั้งต่อไป โดยข้อมูลที่ได้ไม่มีผลต่อการเรียนของนักศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. สาขา _____
3. ชั้นปีที่ _____

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการอบรม

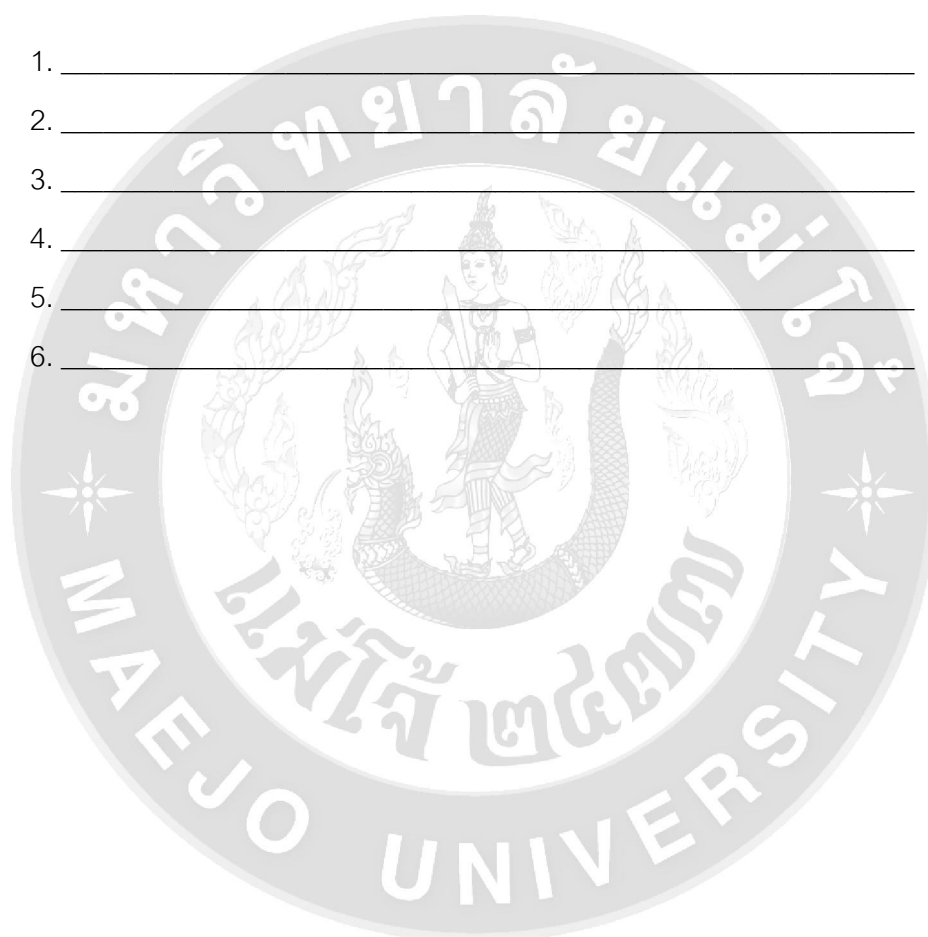
- โดยที่ 5 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมมากที่สุด
 4 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมมาก
 3 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมปานกลาง
 2 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมน้อย
 1 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

หัวข้อการประเมิน	5	4	3	2	1
1. การประชาสัมพันธ์โครงการ					
2. ความน่าสนใจของหัวข้อการอบรม					
3. หัวข้อการอบรมเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา					
4. ความเหมาะสมของระยะเวลาการอบรม					
5. ความสามารถของวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้					
6. สถานที่และบรรยากาศของการอบรม					
7. นักศึกษาได้แนวทางในการประพฤติตนอย่างถูกต้องเหมาะสม					
8. นักศึกษาจะนำความรู้ที่ได้ไปประพฤติ/ปฏิบัติ ตามที่ได้รับ การอบรม					

หัวข้อการประเมิน	5	4	3	2	1
9. การอบรมมีส่วนช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักศึกษา ในทางที่ดีขึ้น					
10. การอบรมครั้งนี้เป็นวิธีการหนึ่งซึ่งช่วยส่งเสริมคุณธรรมและ จริยธรรมของนักศึกษา					

ข้อคิดเห็น/ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

แบบประเมินโครงการป่ายธรรมะในสถานศึกษา

คำชี้แจง : แบบประเมินนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตน
อย่างเหมาะสมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. สถานภาพ ☐ อาจารย์ สาขา _____
☐ บุคลากร หน่วยงาน _____
☐ นักศึกษา สาขา _____ ชั้นปีที่ _____

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับป่ายธรรมะ

- โดยที่ 5 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมมากที่สุด
 4 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมมาก
 3 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมปานกลาง
 2 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมน้อย
 1 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

หัวข้อการประเมิน	5	4	3	2	1
1. ความน่าสนใจของข้อความในป่ายธรรมะ					
2. ความเหมาะสมของขนาดตัวอักษรของข้อความในป่ายธรรมะ					
3. ความเหมาะสมของจำนวนป่ายธรรมะที่ติดในสถานศึกษา					
4. ความเหมาะสมของบริเวณที่ติดป่ายธรรมะ					
5. ความหลากหลายของคำสอนในป่ายธรรมะ					
6. ป่ายธรรมะเป็นวิธีการเผยแพร่คำสอนของพระพุทธเจ้า					
7. ป่ายธรรมะทำให้นักศึกษาตระหนักถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า					
8. นักศึกษาได้แนวทางการประพฤติตนเป็นคนดีจากป่ายธรรมะ					
9. ป่ายธรรมะมีส่วนทำให้พฤติกรรมของนักศึกษาเปลี่ยนแปลง ในทางที่ดีขึ้น					
10. การจัดทำป่ายธรรมะในสถานศึกษาเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยส่งเสริม จริยธรรมในการประพฤติเป็นคนดีของนักศึกษา					

เติมข้อความ

1. ระยะเวลาที่คิดว่าเหมาะสมของการติดป้ายธรรม_____
2. คำสอนของพระพุทธเจ้าเรื่องใดที่อยากให้มีการเผยแพร่_____

**แบบประเมินโครงการประกวดเรียงความ
เรื่อง แนวทางในการประพฤติตนอย่างเหมาะสมของนักศึกษา**

คำชี้แจง : แบบประเมินนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตน
อย่างเหมาะสมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

3. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

4. สถานภาพ นักศึกษา สาขา _____ ชั้นปีที่ _____

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ

โดยที่ 5 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมมากที่สุด

4 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมมาก

3 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมปานกลาง

2 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมน้อย

1 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

หัวข้อการประเมิน	5	4	3	2	1
1. การประชาสัมพันธ์โครงการ					
2. ความน่าสนใจของหัวข้อการเขียนเรียงความ					
3. เรื่องที่นำมาเขียนสะท้อนมุมมองของนักศึกษาต่อพฤติกรรม ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยโดยทั่วไป					
4. ความเหมาะสมของระยะเวลาการประกวด					
5. นักศึกษาได้นำเสนอแง่คิดและแนวทางในการประพฤติตน อย่างเหมาะสมแก่นักศึกษาทั่วไป					
6. สิ่งที่น่าสนใจหากมีการนำไปเผยแพร่จะมีส่วนช่วยในการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษาทั่วไปในทางที่ดีขึ้น					

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

แบบประเมินโครงการเสวนาธรรม
เรื่อง ธรรมะพื้นฐานกับการปฏิบัติตนของนักศึกษา

คำชี้แจง : แบบประเมินนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตน
 อย่างเหมาะสมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

2. สถานภาพ นักศึกษา สาขา _____ ชั้นปีที่ _____

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ

โดยที่ 5 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมมากที่สุด

4 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมมาก

3 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมปานกลาง

2 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมน้อย

1 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

หัวข้อการประเมิน	5	4	3	2	1
1. การประชาสัมพันธ์โครงการ					
2. ความน่าสนใจของหัวข้อการเสวนา					
3. เรื่องที่นำมาเสวนามีประโยชน์ต่อนักศึกษา					
4. ความรู้ความสามารถของวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้และ ประสบการณ์					
5. ความเหมาะสมของระยะเวลาในการเสวนา					
6. ความเหมาะสมของสถานที่และบรรยากาศของการเสวนา					
7. นักศึกษาได้แก่งคิดและแนวทางในการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม					
8. นักศึกษาจะนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน					
9. การเสวนามีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักศึกษา ในทางที่ดีขึ้น					
10. การเสวนาเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติ ตนของนักศึกษา					

ข้อคิดเห็น/ ข้อเสนอแนะ

**แบบประเมินโครงการแข่งขันทักษะการพูด
เรื่อง จริยธรรมสำหรับนักศึกษา**

คำชี้แจง : แบบประเมินนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตน
อย่างเหมาะสมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. สถานภาพ นักศึกษา สาขา _____ ชั้นปีที่ _____

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ

- โดยที่ 5 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมมากที่สุด
4 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมมาก
3 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมปานกลาง
2 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมน้อย
1 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

หัวข้อการประเมิน	5	4	3	2	1
1. การประชาสัมพันธ์โครงการ					
2. ความน่าสนใจของหัวข้อการพูด					
3. เรื่องที่นำมาพูดมีประโยชน์ต่อนักศึกษา					
4. ความเหมาะสมของระยะเวลาการจัดการแข่งขัน					
5. ความเหมาะสมของสถานที่และบรรยากาศการแข่งขัน					
6. นักศึกษาได้แง่คิดและแนวทางในการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม จากเรื่องที่พูด					
7. เรื่องที่นำมาพูดมีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นักศึกษาในทางที่ดีขึ้น					
8. โครงการนี้ถือเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมจริยธรรมในการ ประพฤติตนของนักศึกษา					

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

แบบประเมินโครงการละครธรรมะ

คำชี้แจง : แบบประเมินนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตน
อย่างเหมาะสมของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดแพร่

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. สถานภาพ ☐ อาจารย์ สาขา _____
☐ บุคลากร หน่วยงาน _____
☐ นักศึกษา สาขา _____ ชั้นปีที่ _____

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการแสดงละครธรรมะ

- โดยที่ 5 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมมากที่สุด
 4 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมมาก
 3 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมปานกลาง
 2 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมน้อย
 1 หมายถึง เห็นด้วยหรือเหมาะสมน้อยที่สุด

หัวข้อการประเมิน	5	4	3	2	1
1. การประชาสัมพันธ์โครงการแสดงละครธรรมะ					
2. ความน่าสนใจของโครงการแสดงละครธรรมะ					
3. เรื่องที่นำมาแสดงมีประโยชน์ต่อนักศึกษา					
4. ความเหมาะสมของระยะเวลาการแสดง					
5. ความเหมาะสมของสถานที่และบรรยากาศการแสดงละคร					
6. นักศึกษาได้แง่คิดและแนวทางในการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม					
7. นักศึกษาจะนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน					
8. เนื้อหาละครมีส่วนช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักศึกษาในทางที่ดีขึ้น					
9. การแสดงละครธรรมะเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมจริยธรรมในการประพฤติตนของนักศึกษา					

ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

โครงการที่ 1 อบรมธรรมะ

โครงการที่ 2 ป้ายธรรมะในสถานศึกษา

โครงการที่ 3 ประกวดเรียงความ

โครงการที่ 4 เสนวนาธรรม

โครงการที่ 5 การแข่งขันทักษะการพูด

โครงการที่ 6 การแข่งขันละครธรรมะ

ประวัติคณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ

นางสาวกรรณิการ์ กาญจน์ดา Miss Kannika Kanjunda

เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 350 00151 611

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์

หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้

มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

17 หมู่ 3 บ้านแม่ทราย ตำบลแม่ทราย อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่ 54140

โทรศัพท์ (054) 648593-5 ต่อ 2213 โทรสาร (054) 648596

โทรศัพท์มือถือ 084-1752180 E-mail kannika_nn@yahoo.com

ประวัติการศึกษา

2538 ศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาฝรั่งเศส) มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2543 บริหารธุรกิจ (การจัดการทั่วไป) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2546 ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่

สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ การจัดกิจกรรมการเรียน การพัฒนาหลักสูตร
ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

1. การใช้กิจกรรมบทบาทสมมติตามแนวการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารและ
ส่งเสริมความสามารถในการฟัง พูด ภาษาอังกฤษและแรงจูงใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่
3 วิทยานิพนธ์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่
ได้รับการสอนเสริมไวยากรณ์ภาษาอังกฤษเบื้องต้น มหาวิทยาลัยแม่โจ้- แพร่ เฉลิมพระเกียรติ
แหล่งทุน: กองทุนสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้- แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

ผู้ร่วมวิจัย (คนที่ 1)**นางน้ำฝน รักประยูร** Mrs. Namfon Rakphayoon

เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3540500326673

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์

หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

17 หมู่ 3 บ้านแม่ทราย ตำบลแม่ทราย อำเภอวังทอง จังหวัดแพร่ 54140

โทรศัพท์ (054) 648593-5 ต่อ 2223 โทรสาร (054) 648596

โทรศัพท์มือถือ 085-7314498 E-mail :namfon_der@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

2544 บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2543 ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2540 บริหารธุรกิจบัณฑิต (การตลาด) มหาวิทยาลัยแม่โจ้

2538 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (การตลาด) สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
วิทยาเขตภาคพายัพ เชียงใหม่**สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ** พัฒนาลังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น**ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอก****ประเทศ**1. พฤติกรรมการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ของวัยรุ่น (ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง
จังหวัดแพร่ โครงการค้นคว้าอิสระ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต 2543 มหาวิทยาลัยรามคำแหง2. การติดตามผลบัณฑิตและความพึงพอใจของผู้ประกอบการ (ศึกษาเฉพาะ
กรณีผู้สำเร็จการศึกษาปี 2549) แหล่งทุน: กองทุนสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่
เฉลิมพระเกียรติ3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบฝัก ผลไม้ ให้เกิดความโดดเด่นที่เป็น
เอกลักษณ์ของท้องถิ่น กรณีศึกษา: กลุ่มสตรีแม่บ้านร้องเข็ม อำเภอวังทอง จังหวัดแพร่
แหล่งทุน: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ผู้ร่วมวิจัย (คนที่ 2)

นางสาวศศิกันต์ คู่วัฒนา Miss Sasigarn Kuvattana

เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 33110 00092 200

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์

หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

17 หมู่ 3 บ้านแม่ทราย ตำบลแม่ทราย อำเภอวังทอง จังหวัดแพร่ 54140

โทรศัพท์ (054) 648593-5 ต่อ 2230 โทรสาร (054) 648596

โทรศัพท์มือถือ 084-1752180 E-mail sasigarn@phrae.mju.ac.th

ประวัติการศึกษา

2541 วิทยาศาสตรบัณฑิต (สถิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

2546 วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
พระนครเหนือ

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ การวางแผนการทดลองทางวิทยาศาสตร์

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

1. ทักษะคตินักศึกษาที่มีต่อลักษณะชีวิตอันจะนำไปสู่ความสำเร็จ มหาวิทยาลัย
รามคำแหง
2. ความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์
ปริญญาพันธุ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
3. ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหลักสถิติของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่
เฉลิมพระเกียรติ แหล่งทุน: กองทุนสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ